

1469

κ. 2

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Ο

ΥΠΕΡ ΑΡΧΙΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣ

ὑπὸ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ Α. ΚΑΚΡΙΔΗ

ΚΑΙ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣ

ΕΙΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

206x137
Τμήτ. μετά βιβλίου. δαμ. 2.
βιβλίου.
Τμήτ. δαμ. 462
Δδ. μακρόν. 6. 100γ. 1921

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Γ. Η. ΚΑΔΕΡΓΗ & ΣΙΑΣ

22 — ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ — 22

1921

Πάν αντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως θεωρεῖται
κλοπιμαῖον καὶ καταδιώκεται κατὰ τὸν νόμον.

Handwritten signature
P. Mikos

M. TULLII CICERONIS
PRO ARCHIA POETA ORATIO

§§. 1—4 (μέσης). Προοίμιον (exordium).

Si quid est in me ingenii, iudices, quod sentio quam sit exiguum, aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter esse versatum, aut si huiusce rei ratio aliqua ab optimarum artium studiis ac disciplina profecta, a qua ego nullum confiteor aetatis meae tempus abhorruisse, earum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum a me repetere prope suo iure debet. Nam quoad longissime potest mens mea respicere spatium praeteriti temporis et pueritiae memoriam recordari ultimam, inde usque repetens hunc video mihi principem et ad suscipiendam et ad ingrediendam rationem horum studiorum exstitisse. Quod si haec vox, huius hortatu praeceptisque conformata, non nullis aliquando saluti fuit, a quo id accepimus quo ceteris opitulari et alios servare possemus, huic profecto ipsi, quantum est situm in nobis, et opem et salutem ferre debemus. Ac ne quis a nobis hoc ita dici forte miretur, quod alia quaedam in hoc facultas sit ingenii neque haec dicendi ratio aut disciplina, ne nos quidem huic uni studio penitus umquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quae ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum et quasi cognatione quadam inter se continentur.

Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in quaestione legitima et in iudicio publico, cum res agatur apud praetorem populi Romani, lectissimum virum, et apud severissimos iudices, tanto conventu hominum ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat, quaeso a vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, adcommodatam huic reo, vobis, quem ad

modum spero, non molestam, ut me pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique praetore exercente iudicium, patiamini de studiis humanitatis ac litterarum paulo loqui liberius, et in eius modi persona, quae propter otium ac studium minime in iudiciis periculisque tractata est, uti prope novo quodam et inusitato genere dicendi. Quod si mihi a vobis tribui concedique sentiam, perficiam profecto, ut hunc A. Licinium non modo non segregandum, cum sit civis, a numero civium, verum etiam si non esset, putetis asciscendum fuisse.

§§. 4—7: *Διήγησις (narratio)*

3 Nam ut primum ex pueris excessit Archias atque ab eis artibus, quibus aetas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendi studium contulit, primum Antiochiae, — nam ibi natus est loco nobili —, celebri quondam urbe et copiosa atque eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis adfluenti, celeriter antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Post in ceteris Asiae partibus cunctaque Graecia sic eius adventus celebrabantur, ut famam ingenii exspectatio hominis, exspectationem ipsius adventus admiratioque superaret. Erat Italia tunc plena Graecarum artium ac disciplinarum, studiaque haec et in Latio vehementius tum colebantur quam nunc eisdem in oppidis, et hic Romae propter tranquillitatem rei publicae non neglegebantur. Itaque hunc Tarentini et Regini et Neapolitani civitate ceterisque praemiis donarunt et omnes, qui aliquid de ingeniis poterant iudicare, cognitione atque hospitio dignum existimarunt.

Hac tanta celebritate famae cum esset iam absentibus notus, Romam venit Mario consule et Catulo. Nactus est primum consules eos, quorum alter res ad scribendum maximas, alter cum res gestas tum etiam studium atque auris adhibere posset. Statim Luculli, cum praetextatus etiam tum Archias esset, eum domum suam receperunt. Et erat hoc non solum ingenii ac litterarum, verum etiam naturae atque virtutis, ut domus, quae huius adolescentiae prima patuit, eadem esset familiarissima senectuti. Erat

temporibus illis iucundus Q. Metello illi Numidico et eius Pio filio, ~~audiebatur~~ a M. Aemilio, vivebat cum Q. Catulo et patre et filio, a L. Crasso colebatur, Lucullos vero et Drusum et Octavios et Catonem et totam Hortensiorum domum devinctam consuetudine cum teneret, adficiebatur summo honore, quod eum non solum colebant qui aliquid percipere atque (audire) studebant, verum etiam si qui forte simulabant.

Interim satis longo intervallo, cum esset cum M. Lucullo in Siciliam profectus et cum ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Heracleam. Quae cum esset civitas aequissimo iure ac foedere, ascribi se in eam civitatem voluit, idque, cum ipse per se dignus putaretur, tum auctoritate et gratia Luculli ab Heracliensibus impetravit. Data est civitas Silvani lege et Carbonis, SI QUI FOEDERATIS CIVITATIBUS ASCRIPTI FUISSENT, SI TUM, CUM LEX FEREBATUR, IN ITALIA DOMICILIUM HABUISSENT ET SI SEXAGINTA DIEBUS APUD PRAETOREM ESSENT PROFESSI. Cum hic domicilium Romae multos iam annos haberet, professus est apud praetorem Q. Metellum, familiarissimum suum.

§§. 8—11 : **Ἀπόδειξις* (confirmatio)

Si nihil aliud nisi de civitate ac lege dicimus, nihil dico amplius; causa dicta est. Quid enim horum infirmari, Gratti, potest? Heracleaene esse tum ascriptum negabis? Adest vir summa auctoritate et religione et fide, M. Lucullus, qui se non opinari, sed scire; non audisse, sed vidisse; non interfuisse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienses legati, nobilissimi homines, huius iudicii causa cum mandatis et cum publico testimonio, qui hunc ascriptum Heracliensem dicunt. Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas, quas Italico bello incenso tabulario interisse scimus omnes. Est ridiculum ad ea, quae habemus, nihil dicere, quaerere quae habere non possumus, et de hominum memoria tacere, litterarum memoriam flagitare, et, cum habeas amplissimi viri religionem; integerrimi municipii ius iurandum fidemque, ea, quae depravari nullo modo possunt, repudiare,

9 tabulas, quas idem dicis solere corrumpi, desiderare. An domici-
lium Romae non habuit? is, qui tot annis ante civitatem datam
sedem omnium rerum ac fortunarum suarum Romae conlocavit?
An non est professus? Immo vero eis tabulis professus, quae so-
lae ex illa professione conlegioque praetorum obtinent publica-
5 rum tabularum auctoritatem. Nam cum Appii tabulae neglegen-
tius adservatae dicerentur, Gabinii, quam diu incolumis fuit,
levitas, post damnationem calamitas omnem tabularum fidem re-
signasset, Metellus, homo sanctissimus modestissimusque om-
nium, tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum praetorem et ad
iudices venerit et unius nominis litura se commotum esse dix-
erit. His igitur in tabulis nullam lituram in nomine A. Licinii
videtis. — X

10 [Quae cum ita sint, quid est quod de eius civitate dubitatis,
praesertim cum aliis quoque in civitatibus fuerit ascriptus? Ete-
nim cum mediocribus multis et aut nulla aut humili aliqua arte
praeditis gratuito civitatem in Graecia homines impertiebant,
Reginos credo aut Locrensis aut Neapolitanos aut Tarentinos,
quod scaenicis artificibus largiri solebant, id huic summa ingenii
praedito gloria noluisse! Quid? cum ceteri non modo post civita-
tem datam, sed etiam post legem Papiam aliquo modo in eorum
municipiorum tabulas inrepserunt, hic, qui ne utitur quidem
illis, in quibus est scriptus, quod semper se Heracliensem esse
11 voluit, reicietur? Census nostros requiris. Scilicet; est enim ob-
scurum proximis censoribus hunc cum clarissimo imperatore L.
Lucullo apud exercitum fuisse, superioribus cum eodem quae-
store fuisse in Asia, primis, Julio et Crasso, nullam populi partem
esse censam.] Sed, quoniam census non ius civitatis confirmat ac
tantum modo indicat, eum, qui sit census, ita se iam tum ges-
sisse, pro cive, eis temporibus is, quem tu criminaris ne ipsius
quidem iudicio in civium Romanorum iure esse versatum, et
testamentum saepe fecit nostris legibus, et adiit hereditates ci-
vium Romanorum, et in beneficiis ad aerarium delatus est a L.
6 Lucullo pro consule. Quaere argumenta, si quae potes; numquam
enim hic neque suo neque amicorum iudicio revincetur. X

§§. 12—30 : "Ἄλλοι ἐπικουρικοὶ λόγοι ὑπὲρ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Ἀρχίου. (extra causam).

Quaeres a nobis, Gratti, cur tanto opere hoc homine delecte- 12
mur. Quia suppeditat nobis, ubi et animus ex hoc forensi strepitu
reficiatur, et aures convicio defessae conquiescant. An tu existi-
mas aut suppetere nobis posse, quod cotidie dicamus in tanta
varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excolamus, aut
ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem
relaxemus? Ego vero fateor me his studiis esse deditum: ceteros
pudeat, si qui se ita litteris abdiderunt, ut nihil possint ex eis
neque ad communem adferre fructum neque in aspectum lucem-
que proferre. Me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo, iu-
dices, ut a nullius umquam me tempore aut commodo aut otium
meum abstraxerit, aut voluptas avocarit, aut denique somnus re-
tardarit? Qua re quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure 13
suscenseat, si, quantum ceteris ad suas res obeundas, quantum
ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates
et ad ipsam requiem animi et corporis conceditur temporum,
quantum alii tribuunt tempestivis conviviis, quantum denique
alveolo, quantum pilae, tantum mihi egomet ad haec studia
recolenda sumpsero?

Atque hoc eo mihi concedendum est magis, quod ex his stu-
diis haec quoque crescit oratio et facultas, quae quantacumque est
in me, numquam amicorum periculis defuit. Quae si cui levior
videtur, illa quidem certe, quae summa sunt, ex quo fonte hau-
riam sentio. Nam nisi multorum praeceptis multisque litteris 14
mihi ab adolescentia suasissem, nihil esse in vita magno opere
expetendum nisi laudem atque honestatem, in ea autem perse-
quenda omnis cruciatus corporis, omnia pericula mortis atque
exsiliis parvi esse ducenda, numquam me pro salute vestra in
ac tantas dimicationes atque in hos profligatorum hominum
cotidianos impetus obiecissem. Sed pleni omnes sunt libri, plenae
sapientium voces, plena exemplorum vetustas; quae iacerent in
tenebris omnia, nisi litterarum lumen accederet. Quam multas

nobis imagines non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum fortissimorum virorum expressas scriptores et Graeci et Latini reliquerunt! quas ego mihi semper in administranda re publica proponens animum et mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam.

7
15 Quæret quispiam: 'quid illi ipsi summi viri, quorum virtutes litteris proditæ sunt, istane doctrina, quam tu effers laudibus, eruditi fuerunt?' Difficile est hoc de omnibus confirmare, sed tamen est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse et sine doctrina naturæ ipsius habitu prope divino per se ipsos et moderatos et gravis existisse fateor; etiam illud adiungo, saepius ad laudem atque virtutem naturam sine doctrina quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego hoc contendo, cum ad naturam eximiam atque illustrem accesserit ratio quaedam conformatioque doctrinae, tum
16 illud nescio quid praeclarum ac singulare solere existere. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, divinum hominem, Africanum, ex hoc C. Laelium, ^{Laelius} Furium, moderatissimos homines et continentissimos, ex hoc fortissimum virum et illis temporibus doctissimum, M. Catonem illum senem; qui profecto si nihil ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuvarentur, numquam se ad earum studium contulissent. Quod si non hic tantus fructus ostenderetur et si ex his studiis delectatio sola peteretur, tamen, ut opinor, hanc animi remissionem humanissimam ac liberalissimam iudicaretis. Nam ceterae neque temporum sunt neque aetatum omnium neque locorum; at haec studia adolescentiam alunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, adversis perfugium ac solacium praebent, delectant^a domi, non impediunt foris, pernoctant^a nobiscum, peregrinantur^a, rusticantur.

17 Quod si ipsi haec neque attingere neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui cum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum

amore[m] sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibilis motus celeritatemque ingeniorum neglegemus? Quotiens ego hunc Archiam vidi, iudices, — utar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis —, quotiens ego hunc vidi, cum litteram scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de eis ipsis rebus, quae tum agerentur, dicere ex tempore! quotiens revocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis! Quae vero accurate cogitateque scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem perveniret. Hunc ego non diligam, non admirer, non omni ratione defendendum putem?

Atque sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia ex doctrina et praeceptis et arte constare; poetam natura ipsa valere et mentis viribus excitari et quasi divino quodam spiritu inflari. Qua re suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. Sit igitur, iudices, sanctum apud vos, humanissimos homines, hoc poetae nomen, quod nulla unquam barbaria violavit. Saxa et solitudines voci respondent, bestiae saepe immanes cantu flectuntur atque consistunt: nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur & Homerum Colophonii civem esse dicunt suum, Chii suum vindicant, Salaminii repetunt, Smyrnaei vero suum esse confirmant, itaque etiam delubrum eius in oppido dedicaverunt; per multi alii praeterea pugnant inter se atque contendunt.

Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam expetunt: nos hunc vivum, qui et voluntate et legibus noster est, repudiabimus? praesertim cum omne olim studium atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam laudemque celebrandam? Nam et Cimbricas res adulescens attigit et ipsi illi C. Mario, qui durior ad haec studia videbatur, iucundus fuit. Neque enim quisquam est tam aversus a Musis, qui non mandari versibus aeternum suorum laborum praeconium facile patiatur. Themistoclem illum, summum Athenis virum, dixisse aiunt, cum ex quo quaeretur, quod acroama aut cuius vocem libentissime audiret, eius, a quo sua virtus optime prae-

dicaretur. Itaque ille Marius item eximie L. Plotium dilexit,
21 cuius ingenio putabat ea, quae gesserat, posse celebrari. Mithri-
daticum vero bellum, magnum atque difficile et in multa varie-
tate terra marique versatum, totum ab hoc expressum est. Qui
libri non modo L. Lucullum, fortissimum et clarissimum virum,
verum etiam populi Romani nomen inlustrant. Populus enim
Romanus aperuit Lucullo imperante Pontum et regis quondam
opibus et ipsa natura et regione vallatum; populi Romani exer-
citus eodem duce non maxima manu innumerabilis Armeniorum
copias fudit; populi Romani laus est urbem amicissimam Cyzi-
cenorum eiusdem consilio ex omni impetu regio atque totius
belli ore ac faucibus ereptam esse atque servatam; nostra
semper feretur et praedicabitur L. Lucullo dimicante, cum
interfectis ducibus depressa hostium classis est, incredibilis
apud Tenedum pugna illa navalis; nostra sunt tropaea, nostra
monumenta, nostri triumphus. Quae quorum ingeniiis efferuntur,
ab eis populi Romani fama celebratur. Carus fuit Africano supe-
riori noster Ennius, itaque etiam in sepulcro Scipionum puta-
tur is esse constitutus ex marmore. At eis laudibus certe non
solum ipse qui laudatur, sed etiam populi Romani nomen orna-
tur. In caelum huius proavus Cato tollitur: magnus honos po-
puli Romani rebus adiungitur. Omnes denique illi Maximi,
Marcelli, Fulvii non sine communi omnium nostrum laude deco-
10 rantur. Ergo illum, qui haec fecerat, Rudinum hominem, maio-
res nostri in civitatem receperunt; nos hunc Heracliensem,
multis civitatibus expetitur, in hac autem legibus constitutum,
de nostra civitate eiciemus. —

23 Nam si quis minorem gloriae fructum putat ex Graecis ver-
sibus percipi quam ex Latinis, vehementer errat, propterea quod
Graeca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus,
exiguus sane, continentur. Qua re, si res eae, quas gessimus, orbis
terrae regionibus definiuntur, cupere debemus, quo nostrorum
tela hominum, eodem gloriam famamque penetrare, quod cum
ipsis populis, de quorum rebus scribitur, haec ampla sunt, tum
eis certe, qui de vita gloriae causa dimicant, hoc maximum et
24 periculorum incitamentum est et laborum. Quam multos scri-

ptores rerum suarum magnus ille Alexander secum habuisse dicitur! atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis tumulum adstitisset: 'o fortunate' inquit 'adulescens, qui tuae virtutis Homerum praeconem inveneris!' Et vere. Nam, nisi Ilias illa existisset, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset. Quid? noster hic Magnus, qui cum virtute fortunam adaequavit, nonne Theophanem Mytilenaeum, scriptorem rerum suarum, in contione militum civitate donavit, et nostri illi fortes viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam gloriae commoti, quasi participes eiusdem laudis, magno illud clamore approbaverunt?

Itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, 25 ut ab aliquo imperatore civitate donaretur, perficere non potuit. Sulla cum Hispanos donaret et Gallos, credo, hunc petentem repudiasset; quem nos in contione vidimus, cum ei libellum malus poeta de populo subiecisset, quod epigramma in eum fecisset, tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex eis rebus, quas tunc vendebat, iubere ei praemium tribui, sed ea condicione, ne quid postea scriberet. Qui sedulitatem mali poetae duxerit aliquo tamen praemio dignam, huius ingenium et virtutem in scribendo et copiam non expetisset? Quid? a Q. Me- 26 tello Pio, familiarissimo suo, qui civitate multos donavit, neque per se neque per Lucullos impetravisset? qui praesertim usque eo de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubae natis poetis, pingue quiddam sonantibus atque peregrinum, tamen auras suas dederet.

Neque enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non po- 11 test, sed prae nobis feruntur: trahimur omnes studio laudis et optimus quisque maxime gloria ducitur. Ipsi illi philosophi etiam in eis libellis, quos de contemnenda gloria scribunt, no- men suum inscribunt; in eo ipso, in quo praedicationem nobilitatemque despiciunt, praedicari de se ac se nominari volunt. Decimus quidem Brutus, summus vir et imperator, Accii, amicis- 27 simi sui, carminibus templorum ac monumentorum aditus exor- navit suorum. Iam vero ille, qui cum Aetolis Ennio comite bel- lavit, Fulvius, non dubitavit Martis manubias Musis consecrare.

venolo, dedi, dituro, vendere = αγορά

Qua re, in qua urbe imperatores prope armati poetarum nomen et Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices a Musarum honore et a poetarum salute abhorrere.

28 Atque ut id libentius faciatis, iam me vobis, iudices, indicabo et de meo quodam amore gloriae, nimis acri fortasse, verum tamen honesto, vobis confitebor. Nam quas res nos in consulatu nostro vobiscum simul pro salute huius urbis atque imperii et pro vita civium proque universa re publica gessimus, attigit hic versibus atque inchoavit. Quibus auditis, quod mihi magna res et iucunda visa est, hunc ad perficiendum adhortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat praeter hanc laudis et gloriae; qua quidem detracta, iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitae curriculo et tam brevi tantis nos in laboribus exerceamus? Certe si nihil animus praesentiret in posterum, et si, quibus regionibus vitae spatium circumscriptum est, eisdem omnis cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret neque tot curis vigiliisque angeretur nec totiens de ipsa vita dimicaret. Nunc insidet quaedam in optimo quoque virtus, quae noctes ac dies animum gloriae stimulis concitat atque admonet non cum vitae tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adaequandam.

12
30 An vero tam parvi animi videamur esse omnes, qui in re publica atque in his vitae periculis laboribusque versamur, ut, cum usque ad extremum spatium nullum tranquillum atque otiosum spiritum duxerimus, nobiscum simul moritura omnia arbitremur? An statuas et imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiose multi summi homines reliquerunt, consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum effigiem nonne multo malle debemus, summis ingeniis expressam et politam? Ego vero omnia, quae gerebam, iam tum in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis terrae memoriam sempiternam. Haec vero sive a meo sensu post mortem a futura est, sive, ut sapientissimi homines putaverunt, ad aliquam animi mei partem pertinebit, nunc quidem certe cogitatione quadam speque delector.

§§. 31—32 Ἐπίλογος (peroratio).

Qua re conservate, iudices, hominem pudore eo, quem ami- 31
 corum videtis comprobati cum dignitate, tum etiam vetustate,
 ingenio autem tanto, quantum id convenit existimari, quod sum-
 morum hominum ingeniis expetitur esse videatis, causa vero
 eius modi, quae beneficio legis, auctoritate municipii, testimo-
 nio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quae cum ita sint, pe-
 titus a vobis, iudices, si qua non modo humana, verum etiam
 divina in tantis ingeniis commendatio debet esse, ut eum, qui
 vos, qui vestros imperatores, qui populi Romani res gestas sem-
 per ornavit, qui etiam his recentibus nostris vestrisque dome-
 sticis periculis aeternum se testimonium laudis daturum esse
 profitetur estque ex eo numero, qui semper apud omnes sancti
 sunt habiti itaque dicti, sic in vestram accipiatis fidem, ut hu-
 manitate vestra levatus potius quam acerbitate violatus esse vi-
 deatur.

Quae de causa pro mea consuetudine breviter simplici- 32
 terque dixi, iudices, ea confido probata esse omnibus; quae a
 forensi aliena iudicialique consuetudine et de hominis ingenio
 et communiter de ipso studio locutus sum, ea, iudices, a vobis
 spero esse in bonam partem accepta, ab eo, qui iudicium exer-
 cet, certo scio.

Handwritten notes in Greek script, possibly a transcription or commentary on the text above.

Decorative flourish consisting of a horizontal line with a central knot-like ornament and a large stylized letter 'A' below it.

αεε γριαις = εω βιρω ινω

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΙΚΕΡΩΝΑ

Ὁ Μᾶρκος Τύλλιος Κικέρων (M. Tullius Cicero) ἐγεννήθη τῇ 3^ῃ Ἰανουαρίου (a. d. III Non. Jan.) τοῦ ἔτους 106 π. Χ. (a. u. c. 648) παρὰ τὴν πόλιν *Arpinum*, κειμένην ἐν Λατίῳ, ἀλλὰ μακρὰν τῆς Ῥώμης, πρὸς τὰ ΝΑ αὐτῆς, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Λεΐριος. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ ἦσαν εὐποροὶ τῆς τάξεως τῶν ἱππέων (*ordo equester*) καὶ ἀνέθρεψαν καὶ ἐξεπαίδευσαν τὸν Κικέρωνα ἀρίστην ἐκπαίδευσιν. Μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν ὁ Κικέρων διεκρίνετο διὰ τὴν εὐφυΐαν καὶ ἐτιμᾶτο τόσο, ὥστε καὶ αὐτοὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς συνώδεον ἐν τῷ μέσῳ ἔχοντες αὐτόν, καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν ἤρχοντο εἰς τὸ σχολεῖον, ἵνα ἴδωσι καὶ θαυμάσωσι τὴν **ὕμνουμένην αὐτοῦ περὶ τὰς μαθήσεις δξύτητα καὶ σύνεσιν**. (Πλούταρχ. β. Κικέρ. κεφ. 2). Πολὺ ἐνωρὶς μετέβη εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη ῥητορικὴν, φιλοσοφίαν, ποίησιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ ὀρθὴν τῶν νόμων ἐρμηνεΐαν ὑπὸ σοφῶν νομοδιδασκάλων. Ἄλλὰ ἡ φιλομάθειά του δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἐν Ῥώμῃ παρεχομένην ἐκπαίδευσιν. Ἐτόθησεν εὐρυτέρας σπουδὰς καὶ χάριν τούτων τῷ 79 π.Χ. ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἀθήνας, Μικρὰν Ἀσίαν, Ῥόδον) ἡ ὁποία Ἑλλὰς ἦτο τότε ὅ,τι εἶναι σήμερον ἡ Ἑσπερία Εὐρώπη, κατάλληλος εἰς τοιαύτας σπουδὰς, διότι εἶχεν ἀκμαζούσας φιλοσοφικὰς καὶ ῥητορικὰς σχολὰς. Ἐν Ἑλλάδι διέτριψεν ὁ Κικέρων δύο ἔτη, ἐπιστρέψας δ' ἐκεῖθεν τῷ 77 ἐνυμφεύθη ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν τὴν Τερεντίαν.

Καὶ πρὶν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Κικέρων εἶχεν ἐμφανισθῆ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ὡς συνήγορος καὶ ὑπερήσπισεν καὶ ἄλλους καὶ τὸν Σέξτον Ῥώσκιον Ἀμερῖνον κατὰ τοῦ Χρυσογόνου, ἀπελευθέρου τινὸς τοῦ παντοδυνάμου Σύλλα. Ἐθαυμάσθη καὶ τότε ὁ Κικέρων διὰ τὴν εὐτολμον καὶ μετὰ ἀποτελέσματος ὑπεράσπισιν τοῦ Ῥωσίου, τὸν ὁποῖον ἄλλοι ῥήτορες μᾶλλον τοῦ νεαροῦ ἀκόμη Κικέρωνος ἐπιφανεῖς καὶ μείζον κῦρος ἔχοντες δὲν ἐτόλμων νὰ ὑπερασπίσωσι, τρέμοντες τὸν Σύλλα. **Σχεδὸν πάντοτε** ἦτο συνήγορος κατηγορουμένων καὶ οἱ πλείστοι ἐκ τῶν λόγων του εἶναι τοιοῦτοι, συνηγοραὶ κατηγορουμένων καὶ ἐπέτυχε τὴν ἀθῶσιν τῶν περισσοτέρων πελατῶν του.

Ἐκ τῆς ἐν τοῖς δικαστικοῖς ἀγῶσιν εὐδοκίμησέως του ὁ Κικέρων ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην τῶν πολιτῶν, ὥστε, ὅτε ἐζήτησε τὴν ταμειίαν καὶ

τὰς ἄλλας ἀρχὰς βαθμηδὸν ἐν τῇ νομίμῳ δι' ἐκάστην ἡλικίᾳ, ἐξελέγη εἴτε παμψηφεί (cunctis suffragiis) εἴτε πρῶτος. Τὴν ταμειίαν (quaesturam) ἤρξε τὸ 75 π. Χ., τὴν ἀνωτέραν ἀγορανομίαν (aeditilitatem curulem) τὸ 69 π. Χ., τὴν στρατηγίαν (praeturam) τὸ 66, καὶ τὴν ὑπατείαν τὸ 63. Οὕτω ὁ Κικέρων διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ φιλοτιμίας του ἐγένετο *novus homo*, ὡς ἐκάλουν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας τοὺς ἀναδεικνυομένους διὰ τῆς ἰδίας ἐαυτῶν ἀρετῆς καὶ ἀνερχομένους εἰς τὰ ὑπάτα τῆς πολιτείας ἀξιώματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς καταγομένους ἐξ ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, οὓς *nobiles* δηλ. ἀριστοκρατικούς, εὐγενεῖς, ὠνόμαζον.

Δυστυχῶς τὸ τέλος τοῦ Κικέρωνος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχές· διότι γενόμενος ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, καθ' οὗ ἔγραψε δεκατέσσαρας λόγους, ὅχι πάντας ἀπαγγελθέντας, κατεδιώχθη ὑπ' αὐτοῦ ἀπηνέστατα καὶ ἐφονεύθη τῷ 43 π. Χ. (7 Δεκεμ.) ἄγων τὸ 64^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας του.

Τὰ συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, οἱ *ῥητορικοὶ λόγοι* (orationes), αἱ *συγγραφαὶ περὶ ῥητορικῆς* (opera rhetorica), αἱ *φιλοσοφικαὶ συγγραφαὶ* (scripta ἢ opera philosophica), καὶ αἱ *ἐπιστολαὶ* (epistulae) εἶναι τὰ ὀνομαστότατα ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ γραμματεῖᾳ ἔργα τοῦ πεζοῦ λόγου. Ἐπὶ τοῦ Κικέρωνος, δι' αὐτοῦ μάλιστα καὶ τοῦ συγχρόνου Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος, ὁ παρὰ Ῥωμαίοις πεζὸς λόγος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην ἀκμὴν καὶ εἶναι ὀνομαστή ἡ περίοδος αὕτη τῶν ῥωμαϊκῶν γραμμάτων ὡς *χρυσοῦς* ἢ *λαμπρὸς* αἰὼν τοῦ Κικέρωνος (διὰ τὸν πεζὸν λόγον).

Καὶ τὰ ἄλλα συγγράμματα τοῦ Κικέρωνος, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ ῥητορικοὶ αὐτοῦ λόγοι ἐμελετῶντο πολὺ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, διότι εἶναι ἀριστουργήματα καὶ πρότυπα δικανικῆς μάλιστα ῥητορικῆς· διὸ καὶ πολλοὶ πολιτικοὶ καὶ δικανικοὶ ῥήτορες ἐμιμήθησαν πολλὰ τοῦ Κικέρωνος.

Ἡ μελέτη τῶν ἔργων αὐτοῦ ὀξύνει πρὸ πάντων τὴν διάνοιαν διὰ τῆς ἐν αὐτοῖς παρατηρουμένης λεπτότητος κρίσεως, τέρπει διὰ τοῦ πλούτου τῶν ὥραιων λέξεων, διὰ τῆς συμμετρίας τῶν κώλων καὶ τῆς εὐρυθμίας τῶν περιόδων, καὶ διδάσκει διὰ τῆς βαθείας γνώσεως ὅχι μόνον τῶν ῥωμαϊκῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τέχνης.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΥΠΕΡ ΑΡΧΙΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Ὁ ποιητὴς Ἀρχίας (Archias) δὲν ἦτο ῥωμαῖος, ἀλλὰ ξένος διαμένων ἐν Ῥώμῃ, Ἕλληγ, ἐξ Ἀντιοχείας τῆς ἐν Συρίᾳ· ἐκεῖ ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 120 π. Χ.—ὥστε ἦτο πρεσβύτερος κατὰ 15 περίπου ἔτη τοῦ Κικέρωνος. Τὴν πατρίδα του καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐρίδων ταρασσομένην καὶ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, τῶν Πάρθων, ἀπειλουμένην, ἐγκατέλειπεν ἐν τῇ πρώτῃ νεανικῇ του ἡλικίᾳ. Πρὶν ἀκόμη νὰ φύγῃ ἐξ Ἀντιοχείας, εἶχε γράψῃ ποιήματα, ἐν οἷς εἶχεν ἐκδηλωθῆ ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ ἰδιοφυΐα, ἐκ τούτων δὲ τὸ ὄνομά του, καθὼς λέγει ὁ Κικέρων, ὡς ποιητοῦ εἶχε γίνῃ γνωστὸν καὶ εἰς ἄλλα τῆς Ἀσίας μέρη καὶ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀκόμη. Ὅστε ὅτε ἀναχωρήσας ἐκ τῆς πατρίδος του ἦλθεν εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τελευταῖον εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰτεῖδῃ εἶχε προηγηθῆ ἡ φήμη αὐτοῦ, ἐγίνετο δεκτὸς μετὰ μεγάλων τιμῶν πανταχοῦ καὶ ἀπαγγέλλων ποιήματά του ἠκούετο εὐαρέστως καὶ ἐθαυμάζετο. Ἦτο τόσοσιν μεγάλη ἡ ποιητικὴ του ἰδιοφυΐα, ὥστε καὶ ἐκ τοῦ προχείρου (ex tempore) ἠδύνατο ν' ἀπαγγέλλῃ θαυμαστά ποιήματα.

Εἰς Ῥώμην ἦλθε τῷ 102 π.Χ. ἐπὶ τῆς ὑπατείας τοῦ Γαίου Μαρίου (4ην φορὰν ὑπατεύοντος) καὶ τοῦ Κοίντου Λουτατίου Κάτλου. Ἦδη ἀπὸ πολὺν παλαιότερας ἐποχῆς ἐν Ἰουλίᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἐτιμῶντο πολὺ καὶ μετὰ ζήλου ἐσπουδάζοντο. Ἐφιλοτιμοῦντο πολλοὶ Ῥωμαῖοι ἀριστοκρατικοὶ καὶ ἄλλοι νὰ σπουδάξωσι τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀρχίας ἐγένετο δεκτὸς εἰς πολλοὺς ἀριστοκρατικοὺς οἴκους ἐν Ῥώμῃ καὶ μάλιστα εἰς τὸν οἶκον τῶν Λευκόλλων, ὅπου εὔρε μόνιμον φιλοξενίαν, τιμηθεὶς διὰ πολυτελοῦς φιλίας καὶ οἰκειότητος μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ Λευκίου Λικινίου Λευκόλλου, τὸν Λεύκιον καὶ τὸν Μάρκον. Μετὰ τοῦ Μάρκου συνεταξίδευσεν εἰς Σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ Λευκίου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν, ὅπου ἔμειναν ἀπὸ τοῦ 88 μέχρι τοῦ 83, εἰς Ἀφρικὴν τῷ 76, καὶ ἀπὸ τοῦ 74 εὐρίσκονται πάλιν ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου—ἦ

κατ' ἄλλον ὑπολογισμόν τοῦ τρίτου—πρὸς τὸν Μιθραδάτην πολέμου. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ Λευκίου Λευκόλλου ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, ὅπου ὡς φαίνεται ἔμεινεν ἔπειτα διαρκῶς.

Ἐν ἔτει 62 π. Χ. κατηγορήθη ἐνώπιον δικαστηρίου ὑπό τινος Γραττίου (Grattius), ὅτι παρανόμως ἀντεποιεῖτο δικαίωματα Ῥωμαίου πολίτου.

Ἐν ἔτει 65 π. Χ. εἶχε ψηφισθῆ νόμος, εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ δημάρχου Γαίου Ποπίου (lex Papia de civitate Romana), ὅστις νόμος ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς peregrinos, δηλ. εἰς τοὺς ξένους, τοὺς μὴ Ῥωμαίους πολίτας, νὰ διαμένωσιν ἐν Ῥώμῃ. Καὶ ὁ Ἀρχίας κατὰ τὸν νόμον τοῦτον θὰ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ῥώμην, ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι δὲν εἶχεν ἀποκτήσει τὰ δικαίωματα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου. Ἄλλ' εὐτυχῶς δι' αὐτὸν καὶ διὰ τοὺς φίλους καὶ προστάτας του ὁ Ἀρχίας εἶχεν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἀποκτήσει τὸ δικαίωμα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου. Ἡ δὲ κατὰ τὴν πρώτην ἀφίξίν του εἰς τὴν Ἰταλίαν πολλαὶ πόλεις ἑλληνικαί, π. χ. ἡ Νεάπολις, τὸ Ῥήγιον, ὁ Τάρας καὶ ἄλλαι εἶχον κάμει αὐτὸν πολίτην των τιμῆς ἕνεκα (ἐπίτιμον πολίτην, ὡς λέγομεν σήμερον). Καὶ ὕστερον, ὅτε μετὰ τοῦ Μάρκου Λευκόλλου εἶχε ταξιδεύσει εἰς Σικελίαν, διελθὼν κατὰ τὴν εἰς Ῥώμην ἐπιστροφὴν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, παρὰ τὸν κόλπον τοῦ Τάραντος, πόλεως Ἡρακλείας διὰ τῆς μεσιτείας τοῦ Μάρκου Λευκόλλου ἔλαβεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου. Ταῦτα ὅμως δὲν ἦσαν ἀκόμη ἀρκετὰ, ὥστε ὁ Ἀρχίας νὰ εἶναι Ῥωμαῖος πολίτης· διότι αἱ πόλεις αὗται, εἰς τὰς ὁποίας ἐπολιτογραφήθη, ἦσαν ἑλληνικαί, καὶ ἡ ἐν αὐταῖς πολιτογράφησις ξένων δὲν ἦτο τόσον δύσκολος, ὅσον ἐν Ῥώμῃ. Ἀλλὰ ἐν ἔτει 89 π. Χ. ἐκυρώθη ἡ lex Plautia Papiria, τῶν δημάρχων Μάρκου Πλαυτίου Σιλουανοῦ (M. Plautius Silvanus) καὶ Γαίου Παπιρίου Κάρβωνος (G. Papirius Carbo), ὁ νόμος δὲ οὗτος ἐπέτρεπεν εἰς πάντας ἐκείνους, ὅσοι ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τοὺς καταλόγους τῶν πολιτῶν ὠρισμένων πόλεων (civitates foederatae, socii populi Romani), μεταξὺ τῶν ὁποίων ἰδιάζουσαν ὅλως προνομιακὴν θέσιν εἶχεν ἡ **Ἡράκλεια**, ἥδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πύρρου (ἀρχὰς 3ου π. Χ. αἰῶνος)—νὰ γίνουν Ῥωμαῖοι πολῖται, ἐὰν οὗτοι καθ' ὃν χρόνον ἐκυρώθη ἡ lex Plautia Papiria κατόκουν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἂν ἐντὸς 60 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κυρώσεως τοῦ νόμου ἐκείνου ἐνεφανίζοντο ἐνώπιον ἐνὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ πραιτῶρων καὶ ἐξήτουν νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὡς Ῥωμαῖοι πολῖται (profiteri,

professio). Καὶ ὁ Ἀρχίας ἔχων τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα, ὡς λέγομεν σήμερον, ἐνεφανίσθη ἐντὸς τῆς διμήνου ἐκείνης προθεσμίας ἐνώπιον τοῦ πραιτωροῦ Κοϊνίου Μετέλλου Πίου (Q. Metellus Pius) ἐζήτησε καὶ ἐνεγράφη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν κατάλογον τῶν ῥωμαίων πολιτῶν καὶ προέλαβε τότε τὸ praenomen Aulus καὶ τὸ nomen gentile τῶν Λευκόλλων Licinius, ὥστε ὡς ῥωμαῖος πολίτης, civis Romanus, εἶχε πλέον καὶ αὐτὸς τρία ὀνόματα A. Licinius Archias.

Ὁ κατήγορος τοῦ Ἀρχίου Grattius—δὲν γνωρίζομεν ἂν κατηγορήσεν αὐτὸν διὰ προσωπικὴν ἔχθραν μὲ τὸν ποιητὴν ἢ ἂν ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἤθελε νὰ ἐκδικηθῆι τοὺς προστάτας ἐκείνου, τοὺς Λευκόλλους—ἐστήριξε τὴν κατηγορίαν του ἐπὶ τοῦ ἐξῆς γεγονότος, ὅτι ὁ Ἀρχίας ἀπὸ τοῦ ἔτους 89, ὅτε ἐγένετο ῥωμαῖος πολίτης, μέχρι τοῦ 62, ὅτε κατηγορεῖ αὐτὸν ὁ Grattius, δὲν εἶχε ποτε προσέλθει πρὸς τοὺς τιμητὰς (censores), ἵνα ἀπογραφῆ (νὰ δηλώσῃ δηλ. τὸ ὄνομά του, τὰ ὀνόματα τῶν οἰκείων, ἂν εἶχε, τὴν ἡλικίαν ἐκάστου καὶ τὴν περιουσίαν του)—καὶ ἀφ' οὗ δὲν εἶχεν ἀπογραφῆ, δὲν εἶχεν οὐδὲ καταλεχθῆ οὔτε εἰς τινὰ τῶν φυλῶν (tribus) οὔτε εἰς τινὰ τῶν λόχων (centuriae) οὐδὲ εἶχε ποτε ἀσκήσει τὸ ὕψιστον δικαίωμα τοῦ πολίτου, νὰ προσέλθῃ δηλ. μετὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν εἰς ἐκκλησίαν καὶ νὰ δώσῃ τὴν ψήφον του.

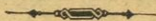
Ὁ Ἀρχίας δὲν εἶχε πράγματι προσέλθει εἰς τοὺς τιμητὰς, ἵνα ἀπογραφῆ, οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 86, οὔτε κατὰ τὸ ἔτος 70, κατὰ τὰ ὁποῖα καὶ μόνα ἕνεκα διαφόρων αἰτίων ἐγένετο τίμησις (census) τῶν πολιτῶν εἰς τὸ διάστημα τὸ ἀπὸ 89—62, καὶ τοῦτο διότι ἔτυχε καὶ κατὰ τὰς δύο αὐτὰς τίμησεις νὰ μὴ εἶναι ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ ἐν Ἀσίᾳ μετὰ τοῦ Λευκόλλου.

Τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ποιητοῦ ἀναλαμβάνει ὁ Κικέρων, ὡς μὲν λέγει ὁ ἴδιος, ἐξ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Ἀρχίαν, ὃν συγκαταλέγει εἰς τοὺς διδασκάλους του· ἀλλ' ἴσως καὶ διότι ἤθελε νὰ περιποιηθῆι τοὺς ἐπιφανεῖς φίλους καὶ προστάτας τοῦ ποιητοῦ, τοὺς Λευκόλλους, καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, τοῦ ὁποίου ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ ποίημα, ἔτος ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὁμοῦν τὴν ὑπατείαν τοῦ Κικέρωνος καὶ τὰς κατ' αὐτὴν πράξεις του, ὅπως εἶχεν ἤδη ὑμνήσει ὁ Ἀρχίας καὶ τοῦ Μαρίου τὰς κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων πολεμικὰς πράξεις.

Ἡ ὑπόθεσις δὲν ἦτο τοιαύτη ὥστε ν' ἀπασχολήσῃ ὀλόκληρον λόγον δικανικόν· ἤρκει, καὶ ἦτο πολὺ εὐκόλος, ἢ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ Ἀρχίας εἶχε ζητήσει καὶ εἶχεν ἐγγραφῆ ὑπὸ τοῦ πραιτωροῦ Κοϊνίου Μετέλλου Πίου

εις τὸν κατάλογον τῶν ῥωμαίων πολιτῶν, ἤρκει ἡ μαρτυρία τοῦ Μάρκου Λευκόλλου καὶ ἡ μαρτυρία μιᾶς ἀποστολῆς ἐκ τῆς πόλεως Ἑρακλείας—διότι τὰ ἀρχεῖα τῆς πόλεως ταύτης εἶχον κατὰ τινὰ ἔσωτερικὸν πόλεμον καὶ δὲν ἦτο δυνατὴ ἐκ τούτων ἡ βεβαίωσις, ὅτι ὄντως ὁ Ἄρχίας εἶχε γίνεαι πολίτης αὐτῆς.—Διὰ τοῦτο ὁ Κικέρων δὲν ἀπασχολεῖται πολὺ μὲ τὸ δικανικὸν μέρος· τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λόγου του λαμβάνει τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀφιερῶσθαι εἰς ὕμνον τῆς ποιήσεως καὶ τῶν γραμμάτων γενικώτερον, ἵνα ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἄρχίας, καὶ ἂν μὴ εἶχε συμφώνως μὲ τὸν νόμον γίνεαι ῥωμαῖος πολίτης, ἦτο ἄξιος ἀπὸ μακροτάτου χρόνου νὰ τιμηθῇ ὑπὸ τῆς πόλεως Ῥώμης διὰ πολιτογραφήσεως. Καὶ ἀποκτᾷ τοιοῦτοτρόπως ὁ λόγος ἰδιαιτέρον θέλημα, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ μελετᾶται πολὺ, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων λόγων τοῦ Κικέρωνος. Θεωρεῖται ὡς ὁ *κατ' ἐξοχὴν* σχολικὸς λόγος τοῦ Κικέρωνος, ὁ μάλιστα δηλ. κατάλληλος νὰ ἐρμηνεύεται ἐν τοῖς σχολείοις, διότι καταδεικνύεται καὶ ἐξαίρεται ἐν αὐτῷ ἡ ἀξία καὶ ἡ μορφωτικὴ δύναμις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ποιήσεως.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δίκης δὲν εἶναι ἡμῖν μεμαρτυρημένον ὀητῶς, ἀλλ' εἰκάζεται ὅτι ἠθωώθη ὁ Ἄρχίας, διότι ἔμεινεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ὕστερον. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ἔπειτα βίου τοῦ ποιητοῦ οὐδὲν γινώσκομεν. Καθόλου ὅσα γινώσκομεν περὶ αὐτοῦ, συναγομεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Κικέρωνος καὶ μόνου. Καὶ ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ οὐδὲν φαίνεται ὅτι διεσώθη.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

§§. 1—2. (Διατί ὁ Κικέρων ἀνέλαβε νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν Ἀρχίαν)

Γραμματικά.

quid... ingenii (λατινισμός) ἰδιοφυΐα τις—quod (ingenium) ὑποκ. τοῦ sit—quam sit... πλαγία ἐρώτησις ἀπὸ τοῦ sentio ἐξαρτωμένη—aut si qua. . . aut si... aliqua ἐννοεῖται ἐκ τῶν προηγούμενων τὸ est—exercitatio ἄσκησις, πείρα, εὐχέρεια—mediocriter ἀρκετὰ ὀκωσοῦν—versatus ἐντριβής, ἔμπειρος—huiusce rei δηλ. dicendi—ratio θεωρητικὴ γνώσις—ingenium (natura, φύσις) exercitatio (μελέτη, ἐμπειρία) καὶ ratio (μάθησις, ἐπιστήμη) εἶναι τὰ τρία ἀπαραίτητα προσόντα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτοῦνται, διὰ νὰ γίνῃ τις τέλειος ῥήτωρ.—ab., studiis ἀπὸ τῆς. . . studium—ii ἢ περὶ τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας σπουδῆ—ac disciplina καὶ ἀπὸ τῆς. . .—profecta (est), proficiscor προερχομαι, προκύπτω—

a qua δηλ. ratione—abhorruisse, ὑποκειμ. nullum tempus, abhorreo ἀπέχω, μένω μακρὰν—earum rerum omnium δηλ. ingenii, exercitationis, rationis—vel in primis ἕως ἐν τοῖς πρώτοις—hic A Licinius οὗτος ἐδῶ ὁ (ἔμὸς πελάτης) Αὐλὸς Λικίνιος. A. Licinius (ιδὲ εἰσαγωγὴν σελ. 19) τὸν ποιητὴν ὁ ῥήτωρ ὀνομάζει ἄλλοτε μὲ τὸ ἐλληνικὸν ὄνομα Archias (§ 4. 5. 18. 19. 25), ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς προτέρας του ἡλικίας, ὅτε ἀκόμη δὲν εἶχε γίνῃ ῥωμαῖος πολίτης, ἢ ὅταν θέλῃ νὰ ὑποδηλώσῃ τὴν μεγάλην παιδείαν αὐτοῦ ὡς Ἕλληνας, καὶ ἄλλοτε μὲ τὰ ῥωμαϊκὰ ὀνόματα, ὅταν ὁμιλῇ περὶ τῆς ὕστερον ἡλικίας αὐτοῦ, ὅτε εἶχε γίνῃ ῥωμαῖος πολίτης, καὶ διὰ νὰ τονίσῃ τοῦτο, ὡσὰν νὰ λέγῃ: δι' ἔμὲ ὁ Ἀρχίας εἶναι ῥωμαῖος πολίτης, εἶναι A. Licinius (Archias).

Fructum repeto ἀπαιτῶ τὸν καρπὸν (τοῦ σπόρου τῆς διδασκαλίας)—suo iure μὲ ὄλον του τὸ δίκαιον, μὲ τὸ δικαίωμά του, meo iure debeo μὲ ὄλον μου τὸ δίκαιον ὀφείλω, δικαιοῦμαι. — Ὁ νοῦς τῆς ὅλης περιόδου: Ὁ Αὐλὸς Λικίνιος, οὐ εἰς τὴν διδασκαλίαν πολλὰ ἐγὼ ὡς ῥήτωρ ὀφείλω, ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀξιῶσῃ παρ' ἐμοῦ πᾶσαν ὑπεράσπισιν.

Spatium praeteriti temporis τὸ διάστημα τοῦ παρελθόντος χρόνου (ἀπὸ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας μέχρι σήμερον)—recordor ultimam

memoriam pueritiae ἀναπαριστῶ τὰς ἀπωτάτας παιδικὰς ἀναμνήσεις μου—pueritiae ἐνν. meae—inde ἐκ τούτου τοῦ χρονικοῦ σημείου, δηλ. τῆς ἀπωτάτης, τῆς πρώτης παιδικῆς μου ἀναμνήσεως—usque συνεχῶς—repeto ἀναλογίζομαι—hunc δηλ. A. Licinium—princeps πρώτος, ὅστις μου ἔδωκε τὴν ὄθησιν εἰς τὰ γράμματα—ad suscipiendam εἰς τὸ νὰ... suscipio ἐκλέγω, ἀσπάζομαι—ingredior ἐπιχειρῶ, ἐπιδίδομαι—ratio horum studiorum περίφρασις=haec studia—exstitisse, exsisto γίγνομαι.

Quodsi ἂν δὲ—haec vox αὐτῆ ἢ ἐμῆ φωνῆ (ὡς συνηγόρου) — hoc, tatu praeceptisque ἀφαιρ. ὄργ.—conformo διαμορφῶ, διασχηματίζω—nonnullis (aliis) εἰς τινὰς ἄλλους—saluti fuit σωτηρία ἐγένετο—ἔσωσε· saluti δοτ. κατηγορ.—a quo... huic... ipsi ἐνν. τὸν A. Licinium.

id... quo ἐννοεῖ τὴν ῥητορικὴν τέχνην του, δι' ἧς ὑπερασπίζει καὶ σῶζει τοὺς πελάτας του—ceteris... alios: κυρίως ceteri εἶναι οἱ **λοιποί**, reliqui, ἔδῳ οἱ λοιποὶ ἐκτός τοῦ Ἀρχίου, πάντες οἱ ἄλλοι πλὴν τοῦ Ἀρχίου, ἐν ᾧ alii εἶναι **ἄλλοι**, ἔδῳ ἐννοεῖ **ἄλλους** κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἄς ἐνθυμηθῶμεν τὸ τοῦ εὐαγγελίου: **ἄλλους** ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι;—opitulor ἐπικουρῶ, παρέχω (τὴν ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος) ἀρωγὴν—opitulari... servare ἦτο ἀνάγκη νὰ δηλωθῶσιν ἀμφοτέραι αἱ ἐννοιαὶ αὗται, διότι οἱ συνηγόροι πολλοὺς μὲν ὑπερασπίζουσιν, ἀλλὰ δὲν σῶζουσιν ὅλους ὅσους ὑπερασπίζουσιν—profecto βεβαίως, κατὰ τὴν γνώμην μου (ἐκφράζει ὑποκειμενικὴν τοῦ λέγοντος γνώμην)—quantum est situm in nobis ὅση ἡμῖν δύναμις—opem ferre=opitulari, salutem ferre=servare.

§ 2. ac ne quis... σύνταξιν: ac ne quis (vestrum) forte miretur hoc ita dici a nobis· τὸ ita πλεονάζει μετὰ τὴν ἀντωνυμίαν hoc, διότι ἡ ἐννοια εἶναι: καὶ διὰ νὰ μὴ παραξενεύεται τις ἐξ ὑμῶν δι' αὐτὸ ποῦ λέγω· ὄχι μόνον τὸ ita, ἀλλὰ καὶ τὸ sic πολλάκις τίθεται κατὰ πλεονασμὸν μετὰ ἀντωνυμίαν—quod alia... sit... disciplina διότι (σκέπτεται ὅτι) ἄλλη τις... ἢ αἰτιολογικὴ πρότασις εἶναι σκέψις ὄχι τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ τινος τῶν δικαστῶν (ne quis vestrum) καὶ διὰ τοῦτο τίθεται ἐν αὐτῇ ὑποτακτικὴ ἐγκλισις (sit). Ὁ Κικέρων φαντάζεται ὅτι οἱ δικασταὶ πάντες ἢ τινες ἐξ αὐτῶν ἀκούοντες τὸν Κικέρωνα νὰ λέγη, ὅτι ὅ,τι ἔχει αὐτὸς ὡς ῥήτωρ τὸ ὀφείλει εἰς τὸν ποιητὴν Ἀρχίαν, παραξενεύονται καὶ κάμνουν τὴν ἐξῆς σκέψιν: μά! πῶς εἶναι δυνατόν νὰ

εἶναι αὐτὰ ἀληθῆ; τίνα σχέσιν ἔχει ὁ ῥήτωρ με τὸν ποιητὴν; ἄλλη εἶναι ἢ ἐπιστήμη τοῦ ποιητοῦ καὶ ἄλλη ἢ τοῦ ῥήτορος, ἄσχετος ἢ μία ἀπὸ τῆς ἄλλης—*facultas* ἰκανότης.

Ne nos quidem... (ὡς λάβουν, λέγει, ὑπ' ὄψιν οἱ παραξενευόμενοι ὄντι) οὐδὲ ἡμεῖς. Ὁ Κικέρων εἶχεν ἀσχοληθῆ καὶ περὶ τὴν ποίησιν καὶ περισσότερον περὶ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ πολλὰ ἔκ τῆς μελέτης τούτων, τῆς ποιήσεως καὶ τῆς φιλοσοφίας, ὠφελήθη καὶ εἰς τὸ ῥητορικὸν τοῦ ἔργου.—*huic uni studio* εἰς μόνην ταύτην τὴν σπουδὴν, δηλ. τὴν ῥητορικὴν τέχνην—*unquam* ποτέ, ἐν ἀρνήσει πάντοτε—*penitus* ἀποκλειστικῶς—*artes* αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι—*pertineo* ἀποβλέπω, ἀφορῶ ὡς πρὸς σκοπὸν—*humanitas* ἀνθρωπισμός, ἀνθρωπιστικὴ μόρφωσις. *Artes quae ad humanitatem pertinent* αἱ τέχναι αὗται, αἵτινες λέγονται *artes liberales* ἢ *ingenuae* (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς βαναύσους τέχνας, τὰς χειρωνακικὰς, αἵτινες λέγονται *artes illiberales*), εἶναι μάλιστα τὰ γράμματα (ποίησις, φιλοσοφία, ῥητορικὴ...) καὶ ἡ μουσικὴ μετὰ τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς γυμναστικῆς.

§ §. 3—4. (Πῶς θὰ ὑπερασπίσῃ αὐτόν)

Α' γραμματικά.

§. 3. *Sed...* διακόπτει ἀποτόμως τὴν συνέχειαν—*ne cui... videatur* ἵνα μὴ εἶς τίνα φανῆ...—*me ... uti hoc genere dicendi* ὅτι ἐγὼ μεταχειρίζομαι ...—*quaestio legitima* ἐξέτασις ὑποθέσεώς τινος γενομένη ἐπὶ τῇ βάσει κειμένον νόμον (*lex—legitimus*) — *iudicium publicum* δημοσία δίκη (ἀντίθ. *i. privatum* ἰδίᾳ δίκη) ποινικὴ ὑπόθεσις—*cum* ἐν ᾧ, ἀφ' οὗ—*res agitur* ἢ ὑπόθεσις διεξάγεται — *tanto conventu ... frequentia* ἀφαιρ. ἀπόλ.

Forensis sermo ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ (*forum*), τ. ἔ. ἐν τοῖς δικαστηρίοις συνήθης τρόπος τοῦ λέγειν — *abhorreo* σφόδρα παραλλάσσω, διαφέρω. Ὁ Κικέρων, ἐπειδὴ τὸ δικανικὸν μέρος τῆς ὑποθέσεως δὲν ἦτο ἀρκετόν, ὥστε ν' ἀπασχολήσῃ ὀλόκληρον λόγον, μετέτρεψε τὸν λόγον τοῦ ἀπὸ δικανικοῦ εἰς πανηγυρικόν, εἰς ὕμνον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ὡστε διαφέρει (*abhorret*) ὁ λόγος οὗτος ἀπὸ τῶν ἄλλων δικανικῶν λόγων.—*quaeso a vobis* ζητῶ παρ' ... παρακαλῶ ...—*ut ... detis* νά μοι δώσετε—*venia* ἢ ἄδεια—*ut me ... patiamini* ... *dicendi* ἐπεξηγεῖ τὸ *hanc veniam—accommodatam* πρόσφορον μὲν ...—*non molesta*—

accepta, grata, εὐάρεστος — eruditissimus homo (Archias) ὁ μάλιστα μορφωμένος ἄνθρωπος — hoc concursu ... hac vestra humanitate, hoc praetore exercente ἀφαιρ. ἀπόλ.—homines litteratissimi οἱ μάλιστα φιλόμουσοι ἄνθρωποι, οἱ μάλιστα ἀγαπῶντες τὰ γράμματα καὶ ἐνδιαφερόμενοι ὑπὲρ αὐτῶν — humanitas ἢ ἐκ τῶν κλασσικῶν γραμμάτων μόρφωσις, ἢ κατάστασις τοῦ μορφωμένου ἀνθρώπου, ὁ μορφωμένος ἄνθρωπος, haec vestra humanitas ὑμεῖς οἱ ἐδῶ παρόντες μορφωμένοι ἄνθρωποι.

Exerceo iudicium προεδρεύω καὶ ἐπιστατῶ εἰς τὴν νόμιμον διεξαγωγὴν τῆς κρίσεως· εἶναι ἢ συνήθη; καὶ τυπικὴ φράσις (ιδεὶ καὶ §. 32), δι' ἧς δηλοῦται τὸ ἔργον τοῦ πραιτώρος δικαστοῦ—studium humanitatis et litterarum ἢ σπουδὴ τῶν μορφωτικῶν γραμμάτων — in eius modi personā προκειμένου περὶ τοιοῦτου προσώπου (τοῦ Ἀρχίου)—otium ἢ ἀποχὴ ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου, ἢ μὴ ἀνάμειξις εἰς τὰ πολιτικὰ—studium ἢ περὶ τὰ γράμματα σπουδὴ καὶ ἢ καλλιέργια αὐτῶν — iudicia periculaque κρίσεις (δικαστικαὶ) καὶ κίνδυνοι συνημμένοι μετ' αὐτῶν τῶν κρίσεων—tracto σύρω, τραυῶ ἀντὶ τοῦ tractata est περιεμμένωμεν versata est· ὁ Κικέρων ἐπίτηδες μετεχειρίσθη ἐντιονωτέραν ἔκφρασιν (quae persona minime tractata est—τὸ ὁποῖον πρόσωπον ἦμιστα, οὐδαμῶς ἐσύρθη), διὰ τὰ μεμφθῆ τὸν κατήγορον, ὅστις ἠθέλησε τὰ σύρη τὸν Ἀρχίαν εἰς δικαστικούς ἀγῶνας—uti ἀπαρ. τοῦ utor, ὑποκαίμ. me—novum quoddam... genus dicendi νέον κάπως εἶδος τοῦ λέγειν, ὄχι συνηθισμένον, inusitatum.

§ 4. quod=quae venia—ut hunc... σύνταξον ut putetis hunc, A. Licinium, non modo non segregandum(esse) a numero civium, cum sit civis, verum etiam, si non esset (civis), adsciscendum fuisse—segrego aliquem a numero civium ἀποβάλλω τινὰ ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ. ταῦτα λέγει ὁ Κικέρων (non modo non segregandum esse a numero civium), διότι ὁ κατήγορος Grattius τοῦτο ἀκριβῶς ἀπῆται, τὰ διαγραφῆ ὁ Ἀρχίας ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ῥωμαίων πολιτῶν—adscisco ἢ ascisco aliquem civem ἢ in civitatem προσλαμβάνω τινὰ ὡς πολίτην, εἰς τὴν πολιτείαν. Τὸ μὲν segregandum (esse) θεωρεῖται ὡς δυνατόν τὰ γίνῃ, τὸ δὲ adsciscendum fuisse ὡς ἀδύνατον, ἀπραγματοποίητον, διότι εἶναι ἀπόδοσις τοῦ si non esset, ὅπερ εἶναι ἀπραγματοποίητον· ἐντεῦθεν ἢ διαφορὰ τοῦ χρόνου (esse - fuisse) ἂν μὴ ἐξηγεῖτο

ὁ λόγος ἐκ τοῦ putetis, θὰ εἶχεν ὧδε: non segregandus (est)...adsciscendus fuit.

Β' πραγματικά.

§ 3. apud praetorem ἡ δίκη τοῦ Ἄρχιου διεξήχθη ἐνώπιον τοῦ Κοῖντου Τυλλίου Κικέρωνος (Q. Tullius Cicero), ἀδελφοῦ τοῦ ῥήτορος, ἐνὸς ἐκ τῶν ἕξ praetores quaesitores (πραιτωρες ἢ στρατηγοὶ ἀνακριταὶ ποινικῶν ὑποθέσεων) τοῦ ἔτους 62 π. Χ. Καὶ ὁ Q. Tullius Cicero ἠσχολεῖτο περὶ τὴν συγγραφὴν πεζῶν ἔργων καὶ περὶ τὴν ποίησιν τραγωδιῶν κ. ἄλ.

Iudices τὸ δικαστήριον ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ πραιτωρος, ὡς προέδρον, **μὴ ἔχοντος** ψῆφον καὶ ἐκ 51 δικαστῶν ἰδιωτῶν.

Forensis sermo αἱ δίκαι ἐν Ῥώμῃ ἐγίνοντο ἐν τῇ ἀγορᾷ (forum Romanum) ἐν ὑπαίθρῳ.

§ §. 4—6 (**Πῶς ὁ Ἄρχιας ἐγένετο ὀνομαστὸς καὶ ποίας ὑποδοχῆς ἔτυχεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀλλαχοῦ ὅθεν διῆλθε**)

Α' γραμματικά.

Nam ut primum εὐθύς ὡς δηλαδή· τὸ nam ἐν ἀρχῇ διηγήσεως, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ τὸ γάρ, Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. 1, 3, 1 Κύρος γάρ μέχει μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγῳ πλείον ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδευθῆ... — ex pueris excedo «**ἐκ παιδῶν ἐξέρχομαι**»· ἐπειδὴ ὁ ῥήτωρ ὁμιλεῖ περὶ γεγονότος τῆς παιδικῆς ἡλικίας τοῦ Ἄρχιου, ὅτε οὗτος ἦτο ἀκόμη Ἑλλην πολίτης, ἐμμῆθη καὶ τὴν ἐλληνικὴν φράσιν «**ἐκ παιδῶν ἐξιέναι**», ὡς καὶ τὸ ὄνομα Archias, ἰδὲ σημ. εἰς §. 1]— ab iis artibus ἢ ab δηλοῖ ἀπομάκρυνσιν, **ἀπὸ**...—quibus ἀφαιρετ. ὄργ.—informo διαμορφῶ, διαπλάττω—me confero ἐπιδίδομαι—Antiochiae ἐν...—loco nobili ἀφαιρ. καταγωγῆς.

Celebri urbe παράθεις εἰς τὸ Antiochiae, ὅπερ εἶναι κυρίως **τοπικὴ πτώσις** (ὄχι γενική), καὶ διὰ τοῦτο ἡ παράθεις, ἡ ὁποία πάντοτε συμφωνεῖ κατὰ πτώσιν πρὸς τὸ προσδιοριζόμενον (ἔδῳ Antiochiae), ἐτέθη κατ' ἀφαιρετικὴν **τοπικὴν**—eruditissimis hominibus liberalissimisque studiis ἀφαιρ. ὄργαν. εἰς τὸ adfluenti—liberalissima studia εἶναι αἱ ἐν §. 2 artes, quae ad humanitatem pertinent — antecellere ὑποκείμε. eum δηλ. Archiam, antecello ὑπερέχω — contingit ἀπρόσ. συμβαίνει.

In ceteris Asiae partibus δηλ. ἐκτὸς τῆς Ἀντιοχείας, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴ μέρος τῆς Ἀσίας ἦτο—adventus πληθ. ἀριθ., αἱ ἀφίξεις τ. ἔ. ἢ εἰς μίαν ἐκάστην πόλιν ἀφίξεις του—celebro πανηγυρίζω, πανηγυρικῶς ἑορτάζω—supero περνῶ, ὑπερβαίνω· συνήθως οἱ διαφημιζόμενοι εὐρίσκονται κατώτεροι τῆς φήμης τῶν· ὁ Ἀρχίας ὄμω·, ἂν δὲν λέγη ὑπερβολὴν περὶ αὐτοῦ ὁ Κικέρων, πανταχοῦ ὅπου ἤρχετο καὶ ἀπήγγελλε ποιήματά του, ἀπεδεικνύετο ὑπέρτερος τῆς φήμης του καὶ τῆς προσδοκίας τῶν ἀνθρώπων—ipsius αὐτοῦ τοῦ ἰδίου· γίνεται ἀντιδιαστολὴ πρὸς τὰ προηγούμενα fama καὶ exspectatio—adventus εἶναι οὐ μόνον ἡ ἀφίξεις τοῦ ποιητοῦ εἰς τινὰ πόλιν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐμφάνις αὐτοῦ εἰς τὸ κοινὸν ἀπαγγέλλοντος ποιήματά του.

§. 5. Italia—Latio διὰ τοῦ Italia κυρίως ἐννοεῖ ὁ Κικέρων τὴν κάτω Ἰταλίαν, τὴν διὰ τὰς πολλὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας *μεγάλην Ἑλλάδα* καλουμένην—καὶ αὕτη ἀληθῶς ἦτο τότε plena Graecarum artium ac disciplinarum—διὰ δὲ τοῦ Latio δηλοῖ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεγάλην Ἑλλάδα γενικώτερον τὴν χώραν, ἐν τῇ ὁποία ἐλαλεῖτο ἡ λατινικὴ γλῶσσα—vehementius ζωηρότερον, μετὰ μείζονος ἐνδιαφέροντος—colo θεραπεύω—tum τότε, ὅτε ὁ Ἀρχίας ἤρχετο εἰς Ἰταλίαν, 102 π. X.—tranquillitatem ὑπαινίσσεται τὴν ἀπὸ τοῦ Γαίου Γράγγων (122 π. X.) μέχρι τοῦ συμμαχικοῦ ἢ Μαρσικοῦ πολέμου (90 π. X.) οὐδόλως σχεδὸν διαταραχθεῖσαν ἐσωτερικὴν γαλήνην τῆς Ῥώμης—itaque ὅθεν· ὡς ἀποτέλεσμα τῆς σπουδῆς τῶν γραμμάτων θεωρεῖ, ὀρθῶς, ὁ ῥήτωρ τὴν ἐξαιρετικὴν τιμὴν, ἣς ἠξιώθη ὁ Ἀρχίας ἐν ταῖς διαφόροις ἑλληνικαῖς ἀποικίαις τῆς Ἰταλίας.

Civitate ceterisque praemiis ἀφαιρ. τροπ., civitas πολιτογράφαις, cetera praemia εἶναι ἰδίᾳ στέφανοι (coronae), τιμητικὰ δῶρα, π. χ. χρυσᾶ ποτήρια (pocula aurea) κἄτ.—cognitio γνωριμία, hospitium ξενία· αἱ ἀφαιρετικαὶ ἀπὸ τοῦ dignum—hac tanta celebritate ἀφαιρετ. ἀναγκ. αἰτίου, ἐκ ταύτης... celebritas famae ἢ διάδοσις τῆς φήμης, ἢ διαφήμισις—absentes οἱ ἀπόντες, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀκόμη δὲν εἶχον ἴδει τὸν Ἀρχίαν—Mario consule et Catulo συνήθως λέγονται ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων τὰ ὀνόματα καὶ ἐπιτάσσεται τὸ προσηγορικὸν consul ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ, Lepido et Volcatio consulibus, Sulla et Pompeio consulibus ἢ καὶ ἄνευ τοῦ et : L. Sulla Q. Pompeio consulibus· ὁ σύνδ. et κανονικῶς παραλείπεται, ἂν οἱ ὑπατοὶ μνημονεύωνται διὰ τῶν δύο ἐκάτερος ὀνομάτων.

Nactus est, nanciscor ἐντυγχάνω, εὐρίσκω -- eos = tales, eius modi—quorum=ut eorum ὥστε... quorum alter, ὁ Μάριος—alter (cum res gestas...) ὁ Κάτιλος—res ad scribendum maximas: ἐκ τῶν ἐπομένων adhibere posset θὰ ἐνοήσωμεν *κατὰ ζεύγμα suppeditare* ἢ *proferre* posset supposito res (gestas) maximas ad scribendum παρέχω (ὡς ὕλικόν) μέγιστα πολεμικά κατορθώματα εἰς τὸ νὰ γράψῃ τις ποίημα ἢ ἱστορίαν — studium ζῆλος καὶ καλαισθησία, τὸ ἀγαπᾶν τὰ φιλολογικὰ ἔργα καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι αὐτὰ — aures λεπτόν οὖς καὶ κριτικὴ τῶν φιλολογικῶν ἔργων· ὁ Κάτιλος ἠσχολεῖτο περὶ τὴν φιλολογίαν καὶ ἠδύνατο νὰ κρίνῃ ὀρθῶς περὶ τῆς ἀξίας ἑνὸς φιλολογικοῦ ἔργου—adhibeo παρέχω, προσφέρω — cum practextatus etiam esset ἂν καὶ... μολονότι... — domum suam εἰς... — recipio δέχομαι καὶ διηνεκῶς διὰ βίου ξενίζω.

Et erat hoc... καὶ ἦτο τοῦτο (τεκμήριον τῆς ἐκτιμήσεως) ὄχι μόνον... — hoc διασαφεῖται διὰ τῆς κατωτέρω τελικῆς προτάσεως ut domus... senectuti — naturae atque virtutis τὸ γενικωτέρας σημασίας naturae διασαφεῖται διὰ τοῦ εἰδικωτέρας σημασίας virtutis — virtus ὁ ἀξίεπαινος χαρακτήρ—pāuit, *patesco* ἀνοίγομαι — esset νὰ εἶναι, νὰ διαμείνῃ ἐτέθη παρατατικός, ἂν καὶ ὁ λόγος εἶναι περὶ πράξεως, ἢ ὅποια ἐξακολουθεῖ κτθ' ὄν χρόνον ὀμιλεῖ ὁ Κικέρων, συμφῶνως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἀκολουθίας τῶν χρόνων, διότι ἐξαρτᾶται ἡ τελικὴ πρότασις ut domus... esset... senectuti ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου erat.

§ 6. Temporibus illis ἀπὸ τοῦ 102—92 π. X., ὅτε πιθανῶς ἀνεχώρησεν ὁ Ἀρχίας μετὰ τοῦ Μάρκου Λευκόλλου εἰς Σικελίαν—eius Pio filio κανονικώτερον θὰ ἦτο eius filio Pio· ἀλλ' ὡς φαίνεται ἐπέδρασεν εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν ἢ συνήθεια νὰ ἐπιτάσσουν τὸ filius εἶτε μετὰ τὸ κατὰ γενικὴν τιθέμενον ὄνομα τοῦ πατρὸς, π. χ. Pompeius, Gnaei filius — C. Claudius, Appii filius... εἶτε μετὰ τὸ κύριον ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, π. χ. Deiotarum fratrem et Deiotarum filium—ego et Brutus filius—Priamus et Helenum filium et Casandram filiam divinantibus habebat.

Cum teneret κρατῶν, ἔχων — afficio aliquem summo honore περιβάλλω τινὰ διὰ μεγίστης τιμῆς, παθητ. afficior summo honore—colo περιέπω, περιποιῶμαι—percipio μανθάνω—audio ἀκούω μόνον χάριν τέρψεως — si qui ἂν τινες, ὅσοι — simulo προσποιῶμαι, ὑπο-

κρίνομαι· εἰς τὸ simulabant ἐννοεῖται τὸ studere aliquid percipere atque audire.

Β'. *πραγματικά.*

§ 4. Antiochiae, celebri quondam urbe... ἡ Ἀντιόχεια, πρωτεύουσα τῆς Συρίας, ἰδρύθη παρὰ τὸν Ὀρόντην ποταμὸν τῷ 300 π. Χ. ὑπὸ Σελεύκου τοῦ Α'. κατοικίσαντος ἐν αὐτῇ Ἀθηναίους, Μακεδόνας, Κρήτας καὶ Κυπρίους. Ὠνομάσθη δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ Ἀντιόχεια πρὸς τιμὴν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀντιόχου· ἡ πόλις αὕτη ἔφθασεν εἰς μεγίστην ἀκμὴν ἐπὶ τῶν ἔπειτα βασιλείων τῆς Συρίας, μάλιστα ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου, βασιλεύσαντος ἀπὸ 223—187, καὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, 176—163. Καθ' οὗ; χρόνους ἔζησεν ὁ Ἀρχίας φραίνεται ὅτι εἶχε παρακαμάσει· ἀλλ' ὕστερον πάλιν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ χριστιανισμοῦ *ἐξαιρέτως* ἤκμασεν.

Locrenses οἱ κάτοικοι τῆς ἀποικίας Locri Epizephyrrii ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς χερσονήσου ἐκείνης, ἣτις ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκαλεῖτο Bruttii—Βρέττιοι, ἀπὸ δὲ τοῦ 7 μ. Χ. αἰῶνος Καλαβρία (Calabria ulteriore).

Mario consule et Catulo, τῷ 102 π. Χ. — C. Marius εἶναι ὁ γνωστὸς ἀντίπαλος τοῦ Σύλλα, ἐκ τῆς τάξεως τῶν πληβείων, γενόμενος δήμαρχος τῷ 119 π. Χ., πραιτώρ τῷ 115, ἐπιτάκις ὕτατος, τῷ 107, 104, 103, 102, 101, 100, 86 ὀνομαστότατος διὰ τὴν κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα καὶ τὰς κατὰ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων νίκας του. Ἐκ τῶν ἀπὸ τῶν Κίμβρων καὶ Τευτόνων λαφύρων του ἵδρυσεν ναὸν τῇ Τιμῇ καὶ τῇ Ἀρετῇ (Honori et Virtuti). Ὁ δὲ Q. Lutatius Catulus ἔπραξε μὲν καὶ πολεμικὰ κατορθώματα μετὰ τοῦ Μαρίου ἀγωνισθεὶς ὡς ὕτατος καὶ ὡς ἀνθύπατος (τῷ 101) νικηφόρος κατὰ τῶν Κίμβρων, ἀλλὰ ἐγένετο ὀνομαστός καὶ διὰ τὴν παιδείαν του καὶ διὰ τὴν περὶ τὰ γράμματα ἐνεργητικὴν ἀσχολίαν του, συγγράφας καὶ λόγους ἐπαινουμένους καὶ ἄλλα φιλολογικὰ ἔργα. Τῷ αὐτῷ ἔτει τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἀρχίου εἰς Ῥώμην ἐγεννήθη ὁ ἀδελφός του Κικέρωνος, ὁ Q. Tullius Cicero, ὁ γυν πραιτώρ, οὗ ἐνώπιον δικάζεται ὁ Ἀρχίας.

Luculli ἡ μεγάλη καὶ πλουσία οἰκογένεια τῶν Λευκόλλων, κλάδος τῆς gens Licinia, ὡς καὶ οἱ Crassi καὶ οἱ Calvi καὶ οἱ Murenae καὶ ἄλλοι. Ἐπιφανέστατος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Λευκόλλων ἐγένετο ὁ L. Licinius Lucullus (Ponticus), ὁ ἀναλαβὼν τὸν δεύτερον (τρίτον) κατὰ Μιθριδάτου πόλεμον ἀπὸ 74—67, ἔχων παρ' ἑαυτῷ καὶ τὸν Ἀρχίαν,

ὀνομαστότατος διὰ τὸν πλοῦτον, «ὄν ἠθροίκει πολὺν καὶ λαμπρὸν ἀπὸ τῶν στρατειῶν», καὶ διὰ τὴν ἀφειδῆ αὐτοῦ εἰς πότους καὶ δεῖπνα καὶ ἐστιᾶσεις καὶ οἰκοδομὰς πολυτελεῖς καὶ ἄλλα τοιαῦτα χρῆσιν.

Praetextatus ἔκαλεῖτο ὁ φορῶν τὴν *togam praetextam*, δηλ. τῆβεννον λευκὴν κατὰ τὰ ἄλλα, περὶ δὲ τὸ κράσπεδον ἔχουσαν παρυφασμένην ταινίαν πορφυρᾶν· τοιαύτην ἐφόρουσαν οἱ ῥωμαῖοι ἄρχοντες (*consules, censores, praetores, aediles curules*) οἱ ἱερεῖς (*sacerdotes*) προσέει δὲ καὶ οἱ παῖδες τῶν ἐλευθέρων ῥωμαίων πολιτῶν, ὅσοι ἀκόμη δὲν εἶχον ἀναλάβει τὴν *togam virilem*, δηλ. μέχρι τοῦ 18 ἔτους τῆς ἡλικίας των. Ἐνταῦθα ὑπαινισσόμενος ἡλικίαν τοῦ Ἀρχίου ὄχι μεγαλυτέραν τῶν 18 ἔτων (ἔφηβος, *adulescentulus*), διὰ τοῦ *praetextatus* ὑποδηλοῖ ὁ ῥήτωρ ὅτι ὁ Ἀρχίας ἦτο πλέον ῥωμαῖος, ἰσότιμος πρὸς τοὺς τῶν ἐλευθέρων παιδας, ὡς εἴαν ἦτο *civis romanus natus* καὶ ὄχι *civis romanus factus*.

§ 6. Q. (Caecilius) Metellus ὕπατος τὸ 109 καὶ ἀνθύπατος τὸ 108 ἐπολέμησε κατὰ τοῦ Ἰουγούρθα νικηφόρος καὶ ἐθριάμβευσεν ἀπὸ τῶν νικῶν του αὐτῶν προσλαβὼν καὶ τὴν προσωνυμίαν *Numidicus* (διότι *Numidia* ἦτο ἡ χώρα τοῦ Ἰουγούρθα) ἦτο πρὸς μητρὸς θεῖος τοῦ Λευκίου Λικινίου Λευκόλλου υἱοῦ, οὗ ἡ μήτηρ *Καικιλία*. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Q. Caecilius Metellus, ἐπειδὴ μετὰ θερμοτάτου ζήλου ἐτεδιώξε καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐκ τῆς ἔξορίας, τῷ 100, ἀνάκλησιν τοῦ πατρὸς του, προσέλαβε τὴν προσωνυμίαν *Pius*—Εὐσεβής.

M. Aemilius (Scaurus) ὕπατος τὸ 115, τιμητὴς τὸ 109 καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη *princeps senatus*, δηλ. πρῶτος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συγκλητικῶν τιμῆς ἔνεκα ἐγγεγραμμένος καὶ πρῶτος ἐρωτώμενος γνώμην, ἐπιφανὴς ἀνὴρ καὶ ῥήτωρ.

Q. Catulo et patre et filio· περὶ τοῦ πατρὸς Κοίντου Λουτατίου Κάτλου ἰδὲ σημ. εἰς § 5· ὁ δὲ υἱὸς Q. Lutatius Catulus ὕπατος τὸ 78, τιμητὴς τὸ 65, ἐκ τῶν ἐντιμοτάτων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του καὶ ἀρχηγὸς τῆς μερίδος τῶν ἀριστοκρατικῶν (*optimates*).

L. (Licinius) Crassus τῶν ὀνομαστοτάτων ῥητόρων, ὕπατος τὸ 95, τιμητὴς τὸ 92.

(M. Livius) Drusus ὀνομαστὸς ἀνὴρ ἀριστοκρατικός, ἔλαβε πολλὰ ἀξιώματα, ἀλλὰ θελήσας ὡς δήμαρχος τὸ 91 νὰ κυρώσῃ νόμους τινὰς μεταρρυθμιστικοὺς ἐδολοφονήθη ἐν τῇ οἰκίᾳ του.

Octavios 1) Gn. Octavius, ὕπατος τὸ 87, ὀνομαστὸς ῥήτωρ—2)

L. Octavius, υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ὕπατος τὸ 75—3) M. Octavius νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, ῥήτωρ—4) Gn. Octavius υἱὸς τοῦ προηγουμένου, ῥήτωρ.

Catonem πιθανῶς ἐννοεῖ τὸν M. Porcium Catonem, τὸν πατέρα τοῦ νεωτέρου Κάτωνος τοῦ Ἰτυκαίου (M. Porcius Cato Uticensis).

Hortensiorum domum ὀνομαστότατος ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης ἐγένετο ὁ κατὰ 8 ἔτη πρεσβύτερος τοῦ Κικέρωνος καὶ τούτου ἀντίπαλος ῥήτωρ Q. Hortensius Hortalus, ὕπατος τὸ 69.

Ἀναφέρων ὁ Κικέρων τὰς ποικίλας σχέσεις τῶν ὀνομαστοτάτων τούτων ῥωμαίων ἀνδρῶν μετὰ τοῦ Ἀρχίου, ὑποδηλοῖ τὴν ἐκτίμησιν ἣν ἐκείνοι εἶχον πρὸς τὸν ποιητὴν. Ὁ Κικέρων τότε ἦτο ἀκόμη παῖς, ἀλλὰ φιλότιμος ὢν καὶ φιλόδοξος παρηκολούθει ἔκτοτε τὰς πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἀπονεμομένας τιμὰς, θαυμάζων καὶ αὐτὸς τὸν ποιητὴν καὶ ἀκροώμενος αὐτοῦ.

§ §. 6—7. (Πολιτογράφαις τοῦ Ἀρχίου ἐν Ἡρακλείᾳ).

Α' γραμματικαί.

Interim ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, ἐν τῷ χρόνῳ καθ' ὃν ἐγίνοντο τὰ ἀνωτέρω §. 6.—satis longo intervallo μετὰ πάροδον ἀρκετὰ μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος, 10—11 ἐτῶν ἀπὸ τῆς εἰς Ρώμην ἀφίξεώς του —cum esset.. profectus ἐξήγησον διὰ μετοχῆς ἀορίστου, proficiscor ἀπερχομαι, ἀναχωρῶ — cum... decederet ἀπερχόμενος· σημειώσον τὴν ἐν τῇ αὐτῇ προτάσει χρῆσιν τοῦ συνδέσμου cum (cum esset.. profectus, cum.. decederet) καὶ τῆς ὁμοιομόρφου προθέσεως cum (cum M. Lucullo, cum eodem Lucullo)· εἶναι εἶδος λογοπαιγνίου, τὰ ὅποια λογοπαιγνία πολὺ ἀγαπᾷ ὁ Κικέρων—cum M. Lucullo, cum eodem Lucullo διὰ τῆς ἐπαναλήψεως αὐτῆς· ἠθέλησε νὰ τονίσῃ ὁ ῥήτωρ τὸν στενὸν δεσμὸν μεταξὺ Λευκόλλου καὶ Ἀρχίου, τὸ ἀχώριστον αὐτῶν—cum esset (civitas .. foedere) αἰτιολογικὴ σχέσις.

Adscribo ἢ ascribo aliquem in civitatem προσγράφω τινὰ εἰς τὸν κατάλογον τῶν πολιτῶν μιᾶς πόλεως, πολιτογραφῶ τινά—id-que καὶ τοῦτο, δηλ. se ascribi in eam civitatem, Heracleam—cum ipse... putaretur μολονόμῃ... putor dignus ἄξιος κρίνομαι—ipse per se αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ κατωτέρω auctoritate et gratia Luculli—tum ἰδιατέρως τότε —auctoritate et gratia ἀφαίρ.

ὄργ. auctoritas et gratia Luculli εἶναι τὸ παρὰ τοῖς Ἡρακλεώταις κῦρος καὶ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ Λευκόλλου.

§. 7 civitas (Romana) δικαίωμα ῥωμαίου πολίτου—lege ἀφαιρ. τροπ. —si qui... ἔν τινες—legem fero εἰσηγοῦμαι, προτείνω νόμον, legislator, γαλλ. legislateur ὁ τοῦ νόμου εἰσηγητῆς, ὁ νομοθέτης, legislatio ἡ πρότασις νόμου—domicilium διαμονή—sexaginta diebus ἔντος...—apud praetorem profiteor ἐμφανίζομαι ἐνώπιον τοῦ... καὶ ζητῶ τὴν πολιτογράφησίν μου· ἰδὲ εἰσαγωγὴν σελ. 18—19.

Β' πραγματικά.

Cum Lucullo in Siciliam profectus οὔτε ὁ σκοπὸς οὔτε ἀκριβῶς ὁ χρόνος τοῦ ταξειδίου αὐτοῦ εἶναι γνωστά· ὑποτίθεται ὅτι ἔγινε πάντως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Μαρσικοῦ ἢ συμμαχικοῦ πολέμου (91 π. X.) καὶ πιθανῶς διὰ ἰδιωτικὴν ὑπόθεσιν τῆς οἰκογενείας τῶν Λευκόλλων, σχέσιν ἔχουσαν μὲ τὴν ἐξορίαν τοῦ πατρὸς Λευκίου Λευκόλλου, τὸν ὁποῖον διοικήσαντα τὴν Σικελίαν pro praetore τὸ 103 ὁ augur C. ἢ Q. Servilius κατηγορήσῃ διὰ κλοπὴν δημοσίων χρημάτων ἐν τῇ διοικήσει ταύτῃ καὶ τοῦ ὁποίου ἐπέτυχε τὴν καταδίκην καὶ ἐξορίαν. Ὡς ἐξόριστος δὲ ὁ πατήρ Λευκόλλος ἔμενε πιθανῶς ἐν Ἡρακλείᾳ.

Civitas aequissimo iure ac foedere: ἡ Ἡράκλεια εἶχε κάμει μὲ τὴν Ῥώμην ἤδη ἐν ἔτει 278 εὐνοϊκωτάτην δι' αὐτὴν συνθήκην (prope singulare foedus), ἀλλὰ μετὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον (bellum sociale 91 ἢ 90—88) ἐτροποποιήθη ἡ συνθήκη ἐκείνη οὕτως ὥστε οἱ πολῖται τῆς Ἡρακλείας, ὡς καὶ τῆς Νεαπόλεως, ν' ἀναγνωρίζωνται ὡς ῥωμαῖοι πολῖται.

§. 7 Silvani et Carbonis: δύο ἐκ τῶν δέκα δημάρχων τοῦ ἔτους 89 π. X., ὁ M. Plautius Silvanus καὶ ὁ C. Papirius Carbo εἰσηγήθησαν νόμον, ὅστις ψηφισθεὶς ὠνομάσθη ἐξ αὐτῶν lex Plautia Papiria (ἰδὲ εἰσαγωγ. σελ. 18)· οἱ ῥωμαῖκοὶ νόμοι δηλοῦνται κανονικῶς ἐκ τοῦ δευτέρου ὀνόματος (nomen gentile ἢ gentilicium) τοῦ εἰσηγητοῦ ἢ τῶν εἰσηγητῶν τῶν νόμων, προστιθεμένου καὶ ἄλλου ἐπιθέτου ἢ ἐμπροθέτου διορισμοῦ (de...) ὀρίζοντος τὸ περιεχόμενον τοῦ νόμου: π. γ. lex Sempronia frumentaria νόμος τοῦ Γαίου Σεμπρωνίου Γράγγου περὶ διανομῆς σίτου εἰς τοὺς πολῖτας—lex Plautia Papiria de civitate (sociis danda) νόμος τῶν δημάρχων... περὶ παροχῆς τοῦ δικαίωματος ῥωμαίου πολίτου εἰς πολῖτας συμμαχίδων πόλεων.

Civitates foederatae ἦσαν πόλεις Ἱταλικαὶ ἐλεύθεραι καὶ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ Ῥώμη εἶχε συνάψει ἰδιαιτέρας συνθήκας (foedus, πληθ. foedera), ὑπὸ διαφόρους μὲν ἄλλους ὄρους, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν ἀπαραίτητον, κοινὸν δι' ὅλας τὰς συμμάχους πόλεις ὄρον: αὐταὶ μόναι νὰ μὴ κάμνωσι πόλεμον πρὸς κανένα ἄνευ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν, ν' ἀκολουθῶσι δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐκστρατεύοντας καθ' οἰοῦδήποτε πολεμίου.

§§ 8—11. (*Ἡ Ἀρχία εἶναι Ῥωμαῖος πολίτης, ἀφ' οὗ καὶ πρὸς τὸν νόμον συνεμορφώθη καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου ἤσκησεν.*)

§ § 8—9. Α'. γραμματικά.

Si... dicimus ἐὰν ὁ λόγος εἶναι, ἐὰν πρόκειται περὶ... nihil aliud nisi de civitate ac lege dico: ἀνάμειξις διπλῆς συντάξεως, μετ' αἰτιατικῆς καὶ μετ' ἐμπροθέτου διορισμοῦ, ἄνευ διαφορᾶς σημασίας—civitas ἡ πολιτογράφησις (τοῦ Ἀρχίου), lex ἡ νομιμότης τῆς πολιτογραφῆσεως—causam dico ὡς συνήγορος ὑπερασπίζω ὑπόθεσιν, causidicus—i ὁ (ἐπὶ μισθῷ) συνήγορος—horum τούτων τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων—infirmo ἀποδεικνύω μὴ ὑπάρχον.

Auctoritas κῆρος, ἀξιοπιστία, religio εὐλάβεια πρὸς τὸν ὄρον, ὃν ἔδωκεν ὡς μάρτυς, fides πίστις—interfuisse, intersum alicui rei παρίσταμαι εἰς τι πρᾶγμα, ὡς θεατής, ago rem διενεργῶ, φέρω εἰς πέρας πρᾶγμά τι—tò opinari, audisse, interfuisse εἶναι ἀσθενέστερα τοῦ scire, vidisse, egisse, καὶ ἐπιτρέπουν τὸ δυνατόν πλάνης τινός, ἐν ᾧ τὸ scire, vidisse, egisse δὲν ἐπιτρέπουν οὐδεμίαν πλάνην—adsum εἶμαι παρὼν (ἐλθὼν ἐπίτηδες)—mandata-orum αἱ παρὰ τινος ἀνωτέρου δοθεῖσαι (προφορικαὶ) ἐντολαί, ἐπιταγαί—publicum testimonium γραπτὴ ἐπίσημος μαρτυρία (τῆς πόλεως Ἡρακλείας).

Adscriptus Heracliensis ὁ (ἐξ ἄλλης τινός πόλεως) διὰ πολιτογραφῆσεως γενόμενος πολίτης Ἡρακλείας: οἱ τοιοῦτοι λέγονται καὶ adscripticii cives—hic tu (mihi) ἔδω τάρα σύ (μου)...—desidero ζητῶ νὰ μου παρουσιάσουν—tabulae publicae δημόσιος κατάλογος πολιτῶν, δημοτολόγιον, ὅπερ καὶ album civium ἐλέγετο—incenso tabulario ἀφαιρ. ἀπόλ., αἰτιολογ.—tabularium—ii τὸ γραμματοφυλάκιον, ἐν ᾧ ἐφυλάσσοντο πάντα τὰ δημόσια γράμματα, κατάλογοι πολιτῶν καὶ ἄλλα δημόσια ἔγγραφα, τὸ ἀρχεῖον.

ad ea σχετικῶς πρὸς αὐτὰ—quaerere, requirere, desiderare, flagitare συνώνυμα—de hominum memoria περὶ ἐκείνων τὰ ὁποῖα οἱ

ἄνθρωποι διετήρησαν ἐν τῇ μνήμῃ των καὶ (προφορικῶς) μαρτυροῦν ἀπὸ μνήμης—*litterarum memoriam=litteras*, γραπτὴν μαρτυρίαν—*cum habeas ἐν ᾧ . . . — amplissimus vir ἐντιμότητος* (ὁ Μ. Lucullus)—*integerrimum municipium ἀξιόπιστοτάτη ἰσοπολιτεία* (ἡ Ἑρακλεία)—*ius iurandum fidesque* (ἐν διὰ δυοῖν) ἡ ἔνορκος διαβεβαίωσις, μαρτυρία.

ea quae depravari nullo modo possunt . . . ὡς συνάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω ἐν § 9 λεγομένων, ὁ κατηγορὸς Grattius ἰσχυρίσθη ὅτι οἱ κατάλογοι (*tabulae*) τοῦ ἐκ τῶν πραιτῶρων τοῦ ἔτους 89 π. Χ. Κοῦντου Μετέλλου Πίου ἦσαν μεταβεβλημένοι, ὅτι εἶχον διαγραφὰς καὶ ἐγγραφὰς ἄλλων πολιτῶν καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν ἦσαν ἀξιόπιστοι, ὥστε νὰ στηριχθῇ ἐπ' αὐτῶν ἡ περὶ τοῦ Ἀρχίου κρίσις. Ὁ Κικέρων ἐκμεταλλεύεται αὐτὸν τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ κατηγοροῦ καὶ προσπαθεῖ πρῶτον μὲν ν' ἀποδείξῃ αὐτὸν ὀντιφάσκοντα εἰς ἑαυτόν, διότι ἐν ᾧ ἀφ' ἐνὸς λέγει ὅτι αἱ *tabulae corrumpuntur*, ἀφ' ἑτέρου ζητεῖ *tabulas*, δι' ὧν τάχα νὰ πιστωθῇ ὅτι ὁ Ἀρχίας ἦτο ἐγγεγραμμένος εἰς τοὺς πολίτας τῆς Ἑρακλείας,—δεύτερον δὲ νὰ στηρίξῃ ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τοῦ κατηγοροῦ ἐκεῖνο ὅπερ συνέφερον εἰς τὸν πελάτην του, ἀφ' οὗ εἶχε κατὰ τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἑρακλείας καὶ δὲν ὑπῆρχον *publica testimonia*, νὰ μὴ ἀμφισβητηθῇ ἡ προφορικὴ μαρτυρία τοῦ Μάρκου Λευκόλλου καὶ τῶν ἐξ Ἑρακλείας ἀπεσταλμένων.

Τὸ ἀσφαλέστερον τεκμήριον ἐν τούτοις εἶναι αἱ *tabulae*, τὰ γεγραμμένα, *scripta manent*, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται μένουν ἀλύμαντα καὶ ἀδιάφθορα—*solere corrumpi* ὅτι συνήθως μεταβάλλονται διαγραφομένων τῶν πράγματι καὶ νόμῳ ἐγγεγραμμένων καὶ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνων ἐγγεγραφομένων ἄλλων. Τὸ *solere* προσετέθη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος· ὁ Grattius ἰσχυρίσθη μόνον περὶ τῶν καταλόγων τοῦ Μετέλλου ὅτι εἶχον διαγραφὰς (*lituras*).

§ 9. *domicilium* διαμονή, κατοικία· an *domicilium Romae non habuit*? ἰδὲ εἰσαγωγ. σελ. 17—18—*is, qui...* αὐτὸς δὲν εἶχε διαμονήν... ὅστις...!—*suarum* ἐννοεῖται ἀπὸ κοινοῦ καὶ εἰς τὸ *omnium rerum*—*non est professus*? ἰδὲ εἰσαγωγ. σελ. 18—19—*immo vero* διὰ τῶν λέξεων τούτων γίνεται *ἐπανόρθωσις* (*correctio*) τινὸς· λεχθέντος ὅχι πολὺ ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ ῥήτορος· ἐνταῦθα=*non modo est professus, sed est professus iis tabulis, quae solae. . .* Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες μετεχειρίζοντο τὸ *τί λέγω*; ἢ *τί φωνῶ*; ἢ *τί φημί*;—*iis tabulis* ἀφαιρ.

ὄργαν. Ἐννοεῖ τὰς tabulas τοῦ Q. Metelli Pii—ex illa professione collegioque praetorum: δὲν εἶναι δύο ἐκ παραλλήλου ἐννοητέα πράγματα ἢ professio καὶ τὸ collegium praetorum, ὡς φαίνονται ἐν τῇ διατυπώσει, ἀλλὰ εἶναι professio apud praetores δηλ. ὁμολογία, δήλωσις γενομένη ἐνώπιον ἐνὸς ἐκάστου πραιτῶρος. Ἐπιτηδες ὁ ῥήτωρ, ἵνα δώσῃ κῦρος εἰς τὴν παρὰ τῷ πραιτῶρι Κοίντῳ Μετέλλῳ Πίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου γενομένην δήλωσιν, εἶπεν: ex illa professione collegioque praetorum δηλ. ἀπὸ ὅλων ἐκείνους τοὺς (ὀκτὼ) πραιτῶρας τοῦ ἔτους 89 π. X. μόνος ὁ Q. Metellus Pius ἦτο τῆς προκοπῆς καὶ ἐπομένως ἢ παρ' αὐτῷ γενομένη professio δὲν ἐπιδέχεται καμμίαν ἀμφισβήτησιν, ὅτι εἶναι ἐν τάξει—collegium praetorum ὁ σύλλογος τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν Ῥώμῃ δικαιοδοτούντων στρατηγῶν—publicarum tabularum auctoritas τὸ κῦρος, ὅπερ πρέπει νὰ ἔχουν αἱ δημόσια δέλτοι, τὰ δημόσια ἔγγραφα.

Neglegentius συγκριτικὸν ἀπόλυτον=λίαν ἀμελῶς—adservatae tabulae, adservo tabulas τηρῶ, κρατῶ (ἐν τάξει) τὰς δημοσίας δέλτους—incolumis=nondum condemnatus—levitas ἢ κουφότης, ἐπιπολαιότης τοῦ Γ'αβινίου—calamitas ἢ ἐκ τῆς καταδίκης αὐτοῦ συμφορὰ—resigno fidem tabularum ἀφαιρῶ τὴν πίστιν, τὴν ἀξιοπιστίαν τῶν δέλτων· κυρίως resigno σημ. ἀφαιρῶ λάθρα τὰς σφραγίδας (signa) ἐνὸς ἐσφραγισμένου ἐγγράφου (διαθήκης, ἐπιστολῆς..), ἐπομένως παραβιάζω αὐτό, ἀφαιρῶ τὸ κῦρος αὐτοῦ θεωρουμένου ὡς πλαστοῦ—sanctissimus μάλιστα σεβόμενος· ἐναντὶν, εὐσυνειδητότητος, modestissimus σωφρονέστατος, ἐντὸς τῶν καθηκόντων του—omnium κατὰ πλεονασμὸν πλησίον τοῦ ὑπερθετικῷ, ἵνα ἐπιτείνῃ τὸν βαθμὸν αὐτοῦ—tanta diligentia ἀφαιρετ. ἰδιότητος—ut venerit et... dixerit ὥστε ἦλθε καὶ εἶπε..

Ad L. Lentulum praetorem et ad iudices δὲν εἶναι γνωστὸν ποῖον γεγρονὸς ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ· εἰκάζεται μόνον ἐκ τῶν λόγων τούτων ὅτι παρὰ τῷ πραιτῶρι Λευκίῳ Λέιτλῳ, ὡς προέδρῳ δικαστηρίου (quaestio) ἐξεδικάζοντο αἱ γινόμεναι ἐνώπιον τῶν πραιτῶρων professiones καὶ ἐξηλέγχοντο αἱ εἰς τοὺς καταλόγους ἐγγραφαί, ἂν ἦσαν πᾶσαι ἀληθεῖς καὶ σύμφωνοι πρὸς τὸν νόμον—unius nominis litura... ὁ Μέτελλος, ὡς εὐσυνειδητος ἄρχων, ἐπειδὴ ἐν τῷ ὑφ' ἑαυτοῦ συνταχθέντι καταλόγῳ πολιτῶν εἶχε γίνεαι μία διαγραφὴ litura, lino ἀπαλείφω) καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ διαγραφέντος εἶχεν ἐγ-

γραφῆ τὸ ὄνομα ἄλλου, προσῆλθεν ἐνώπιον τοῦ Λευκίου Λέντλου, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ *litura* ἐκείνη τὸν εἶχεν ἀνησυχήσει καὶ ἠμφεσβήτησε τὸ νόμιμον τῆς ἐγγραφῆς τοῦ ὕστερον ἐγγεγραμμένου μέχρις οὗτου θ' ἀπεδείκνυεν οὗτος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅτι ἡ ἐγγραφή εἶχε γίνει νομίμως. Τὸ γεγονός τοῦτο γνωστὸν καὶ ἀναμφισβήτητον φαίνεται ὅτι ὁ Grattius τὸ ἐξεμεταλεύθη καὶ ἰσχυρίσθη γενικῶς, ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Μετέλλου ὑπῆρχον διαγραφαὶ καὶ ἐγγραφαὶ ἄλλων, ἵνα ὑποπτευθῆ ὅτι καὶ ὁ κατάλογος τοῦ Μετέλλου δὲν ἦτο συντεταγμένος μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς καὶ ὅτι ἐπομένως δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν καμμία πίστις μηδὲ ὡς πρὸς τὴν ἐγγραφὴν τοῦ Ἀρχίου, καὶ ἂν ἀκόμη ἦτο ἀληθὲς ἐκεῖνο, ὅπερ κατωτέρω λέγει ὁ Κικέρων: *his igitur in tabulis (Metelli) nullam lituram in nomine A. Licinii videtis*. Ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος *videtis* εἰκάζομεν ὅτι αἱ *tabulae* τοῦ Μετέλλου εἶχον προσαχθῆ εἰς τὸ δικαστήριον ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν δικαστῶν.

Β' πραγματικά.

§. 8. *Italicum bellum* εἶναι ὁ συμμαχικὸς πόλεμος (*bellum sociale*) ὁ καὶ Μαρσικὸς λεγόμενος, ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου ἔθνους τῶν Μαρσῶν, διαρκέσας τρία ἔτη (91 ἢ 90—88).

Municipium, ἰσοτελὲς πόλις, ἐγένετο ἡ Ἡράκλεια, ἀφ' οὗ εἰς τοὺς πολίτας αὐτῆς ἐχορηγήθησαν τὰ δικαιώματα τοῦ ῥωμαίου πολίτου (τῷ 89 π. X.) πρότερον ἦτο *civitas foederata*.

§. 9. Appius, Gabinius, Metellus, L. Lentulus... πρᾶιτῳρες τοῦ ἔτους 89 π. X.

Litura: αἱ *tabulae*—δέλτοι ὁμοιάζον πολὺ πρὸς τὸ κυτίον τοῦ ταβλίου, ὅπερ παίζεται σήμερον· εἶχον τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν ἐπαληθιμμένην διὰ κηροῦ (*cera*, *tabula* ἢ *tabella cerata*) καὶ ἐπὶ τοῦ κηροῦ αὐτοῦ, λείου, ἔγραφον διὰ τῆς γραφίδος (*stilus*), ἡ ὁποία ἦτο ὀξεῖα κατὰ τὸ ἐν ἄκρον, ὅπως τὰ ἰδικά μας ὠξυμμένα μολυβδοκόνδυλα, καὶ πεπλατυσμένα κατὰ τὸ ἄλλο ἄκρον, ὅπως τὸ ὀπίσω ἄκρον κοχλιαρίου τοῦ γλυκοῦ. Ἄν κατὰ τὴν γραφὴν διὰ τοῦ ὀξέος ἄκρου τῆς γραφίδος ἐγίνετο λάθος τι, ἔστρεφον τὴν γραφίδα (*stilum vertere*) καὶ διὰ τοῦ πεπλατυσμένου ἄκρου αὐτῆς ἰσοπέδουν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ κηροῦ, ἀπαλείφοντες οὕτω τὴν κακῶς γεγραμμένην λέξιν, καὶ ὕστερον ἔγραφον πάλιν διὰ τοῦ ὀξέος ἄκρου τὴν ὀρθὴν λέξιν· ἡ τοιαύτη ἀπάλειψις ἐλέγετο

litura· ἀλλ' ὅσον ἐπιμελῶς καὶ ἂν ἐγίνετο ἡ ἰσοπέδωσις, ἡ λείανσις τοῦ κηροῦ, πάντοτε ἤτο φανερά ἢ διαγραφῆ.

§ §. 10—11.

Α' γραμματικά.

Quae cum ita sint ὧν, ἧ, τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων—praesertim cum ἀφ' οὗ μάλιστα—aliis quoque in civitatibus δηλ. ἐν Νεαπόλει, Ῥηγίῳ, Λοκροῖς, Τάραντι... ἰδὲ κατωτέρω Reginos, Locrensis, Neapolitanos, Tarentinos καὶ εἰσαγωγ. σελ. 18—cum impertiebant ἐν ᾧ (χρονικὸν) ἐχορήγουν—mediocribus multis... praeditis δοτ. χαριστ. =εἰς...—praeditus aliqua arte ὁ κεκτημένος τέχνην τινά, ὁ ἐπιστήμων τέχνης τινός—in Graecia ἐνν. magna, διότι ἐννοεῖ τὴν κάτω Ἰταλίαν, ἐνθα αἱ πόλεις Τάρας, Ῥήγιον, Νεάπολις, Λοκροί... Ἡ Graecia magna περιελάμβανε καὶ τὴν Σικελίαν—credo εἰρωνικῶς· ὁ Κικέρων βεβαίως πιστεύει ὅτι οἱ Ῥηγῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι εὐαρέστως παρεχώρησαν εἰς τὸν Ἀρχίαν τὸ δικαίωμα τοῦ πολίτου ἐν τῇ πόλει των ἕκαστοι—quod... id.. (ἐκείνο) ὄπερ... τοῦτο αἰτιατ. ἀντικειμ.—scaenici artifices οἱ ὑποκριταί.

Id huic... noluisse σύνταξον: credo Reginos aut Locrenses aut Neap. aut Tarent. noluisse (dare) huic (δηλ. Archiae), praedito summā gloriā ingenii, id, quod solebant (Regini, Locrenses...) largiri scaenicis artificibus...—largiri ἀφειδῶς, ἐλευθερίως παρέχειν—praeditus summā gloriā ingenii ὁ ὀνομαστότατος διὰ τὴν πνευματικὴν του ἰδιοφυΐαν—quid? ὧς καὶ τὸ ἑλλην. τί δέ; εἶναι ἐν χρήσει, ὅταν ὁ λέγων θέλῃ νὰ εἴπῃ τι νέον καὶ ἰσχυρότερον τεκμήριον· ἐδῶ ὁ ῥήτωρ λέγει τὸ ἐξῆς· νέον τεκμήριον: ἐὰν ἄλλοι καὶ μετὰ τὴν κύρωσιν τοῦ Παπίου νόμου (lex Papia de civitate romana, τοῦ 65 π. X., εἰσαγωγ. σελ. 18) κατώρθωσαν νὰ ἐγγραφῶσιν εἰς τοὺς καταλόγους πολιτῶν τῶν ἰσοτελῶν ἐκείνων πόλεων, κατὰ μείζονα καὶ ἰσχυρότερον λόγον πρέπει νὰ μείνῃ ἐγγεγραμμένος καὶ νὰ μὴ διαγραφῆ (reicietur?) ὁ Ἀρχίας ἐκ τοῦ καταλόγου τῆς Ἡρακλείας, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι ἐγγεγραμμένος πρὸ τοῦ 89 π. X.

Ceteri=alii—post civitatem datam ἐννοεῖ τὴν ὑπὸ τῆς Ρώμης ἐν ἔτει 90 π. X. δοθεῖσαν πολιτείαν, δηλ. δικαίωμα ῥωμαίου πολίτου εἰς τοὺς μὴ μετασχόντας τοῦ κατ' αὐτῆς πολέμου συμμάχους Ἰταλικούς λαούς, καὶ ἐν ἔτει 89 π. X. εἰς πάντας καὶ αὐτοὺς τοὺς μετασχόντας, ἵνα

καταπαύση ὁ συμμαχικὸς ἢ Μαρσικὸς πόλεμος.—aliquo modo κατὰ τινα, ἴσως ὄχι νόμιμον, τρόπον, ὅπωςδῆποτε—eorum municipiorum δηλ. τοῦ Τάραντος, Ῥηγίου . . .—irreperunt, irreπο εἰσέρπω λάθρα, ὄχι νομίμως. Ἡ lex Plautia Papiria τοῦ ἔτους 89 π. Χ. ἐπέτρεπε νὰ γίνουν ῥωμαῖοι πολῖται ὅσοι κατὰ τὴν κύρωσιν τοῦ νόμου τούτου *ἦσαν ἤδη ἐγγεγραμμένοι* εἰς τοὺς καταλόγους τῶν πολιτῶν τῆς Ἡρακλείας καὶ ἄλλων ὠρισμένων πόλεων (εἰσαγωγ. σελ. 18—19) ἀλλὰ μερικοὶ μὴ ῥωμαῖοι πολῖται, ἵνα μὴ ἐκβληθῶσιν ἐκ τῆς Ῥώμης δυνάμει τοῦ Παπίου νόμου, κατώρθωσαν μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου ἐκείνου, δηλ. μετὰ τὸ 65 π. Χ., νὰ ἐγγραφῶσιν ὅπωςδῆποτε εἰς τοὺς καταλόγους ἰσοτελῶν πόλεων—ἴσως δὲ καὶ εἰς τοὺς καταλόγους τῶν πραιτῶρων τοῦ ἔτους 89 π. Χ.—καὶ οὕτω ν' ἀποφύγῃσι τὰ ἐπακόλουθα τοῦ Παπίου νόμου.

Ne utitur quidem illis (tabulis) ὁ Ἀρχίας ἔχων πεποιθήσιν εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείᾳ, ὅπου καὶ ἠθέλε πάντοτε νὰ εἶναι πολιτογραφημένος, πολιτογράφησιν του, δὲν ἔκαμνε χρῆσιν, δὲν ἐπεκαλεῖτο κἂν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅτι καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν ἦτο πολιτογραφημένος—quod semper . . . διότι . . .—reicio διαγράφω, ἔξαιρῶ (ἐκ τίνος καταλόγου . . .).

§. 11 census nostros (τοῦ Ἀρχίου) requiris, εἰσαγωγ. σελ. 20 scilicet εἰρωνικῶς, *βέβαια, διατὶ ὄχι*;—est enim obscurum καὶ τοῦτο εἰρωνικῶς, διότι δὲν εἶναι obscurum, ἀλλὰ apertum, notum omnibus—proximis censoribus ἀπόλ. ἀφαιρ. χρον.—ἐπὶ τῆς τιμηθείας τῶν τελευταίων τιμητῶν, τοῦ ἔτους 70 π. Χ.—εἰσαγωγ. σελ. 20 τότε ἐτιμήτευσαν ὁ L. Gellius Publicola καὶ ὁ Cn. Lentulus Clodianus—apud exercitum καὶ ὄχι in exercitu, διότι ὁ Ἀρχίας δὲν ἦτο ἐν τῇ στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ, ἀλλ' ἠκολούθει τὸν Λεύκολλον ὡς φίλος—superioribus . . . primis ἐνν. censoribus ἐπίσης ἀφαιρετ. ἀπολ. χρον. superiores censores εἶναι οἱ τοῦ ἔτους 86 π. Χ. L. Marcius Philippus καὶ M. Perperna ἢ Perperna—cum eodem (L. Lucullo) quaestore ὁ Λ. Λ. ἦτο τότε, τὸ 86 π. Χ. ταμίας (pro quaestore) τοῦ Σύλλα ἐν τῷ πρώτῳ κατὰ Μιθριδάτου πολέμῳ.

Primi (censores) εἶναι οἱ τοῦ ἔτους 89 π. Χ. L. Julius Caesar καὶ P. Licinius Crassus primi λέγονται σχετικῶς μετὰ τὴν διὰ τοῦ νόμου lex Papiria Plautia δοθεῖσαν civitatem, δηλ. primis post civitatem sociis datam—Julio et Crasso ἐπεξήγησις εἰς τὸ primis (censoribus)—nullam pop. partem οὐδὲν μέρος τοῦ λαοῦ, οὐδεμία φυλῆ, διότι ἡ τίμησις (census) ἐγίνετο κατὰ φυλὰς—censeo censui censum

(καὶ *censitum*) *censere* ἐνεργ. μεταβ., *censeo cives* (ὡς τιμητῆς) ἀπογράφω ἐν καταλόγοις τοὺς πολίτας καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῶν, *censor* παθητικὸν (ὡς πολίτης) ἀπογράφομαι παρὰ τῷ τιμητῇ—*sed* ἐν τούτοις (δὲν πρέπει νὰ δοθῇ καὶ μεγάλη σημασία εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ Ἄρχιαιος δι' οἰονδήποτε λόγον δὲν ἀπεγράφη παρὰ τοῖς τιμηταῖς)—*ius civitatis* τὸ νόμιμον τῆς πολιτογραφήσεως—*confirmo* ἐπικυρῶ, ἐπιβεβαιῶ—*ita* διὰ τούτου ὅτι προσῆλθε παρὰ τῷ τιμητῇ καὶ ἀπεγράφη—*iam tum* ἐννοεῖ τὸν χρόνον καθ' ὃν ὁ πολίτης προσῆλθε καὶ ἀπεγράφη παρὰ τῷ τιμητῇ—*pro cive* ἐπεξήγησις τοῦ *ita' me gero pro cive* κάμνω, (προσ)φέρομαι ὡς πολίτης.

Eis temporibus ἐννοεῖ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ὄφειλε νὰ τιμηθῇ ὁ Ἄρχιαιος· ἂν, λέγει ὁ ῥήτωρ, ὁ Ἄρχιαιος παρέλειπεν ἕνεκα λόγων ἰσχυρῶν ν' ἀπογραφῇ παρὰ τοῖς τιμηταῖς, δὲν παρέλειπεν ὅμως ἤδη κατ' αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς χρόνους ἄλλας πράξεις, δι' ὧν ἐπίσης, καὶ περισσότερον μάλιστα, ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Ἄρχιαιος ἦτο ἔργω πολίτης ῥωμαῖος—*criminos* μετὰ εἰδικοῦ ἀπαρεμφάτου=αἰτιῶμαι, κατηγορῶ ὅτι...—*ne ipsius quidem iudicio*: ὁ Grattius ἐν τῇ κατηγορίᾳ του ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Ἄρχιαιος μὴ προσελθὼν ἵνα ἀπογραφῇ, μόνος του, διὰ τῆς μὴ προσελευσεώς του ταύτης, διὰ τῆς ἀποχῆς του ταύτης ὑπεδήλωσεν ὅτι δὲν κρίνει ἑαυτὸν ῥωμαῖον πολίτην.

Adeo hereditatem καταλαμβάνω κληροδοτηθεῖσάν μοι περιουσίαν—*a L. L. pro consule* ὑπὸ τοῦ Λ. Λ. ὡς ἀνθυπάτου—*argumenta* τεκμήρια, ἀποδείξεις—*si quae (argumenta) potes (quaerere) ἂν δύνασαι* νὰ εὔρησ τεκμήρια πραγματικά, ἰσχυρά· τὰ μέχρι τοῦδε ὑπὸ σοῦ προσαχθέντα τεκμήρια δὲν ἀποδεικνύουν ὅτι ὁ Ἄρχιαιος δὲν εἶναι ῥωμαῖος πολίτης.

Revinco aliquem=*convinco* ἐξελέγχω, ἀποδεικνύω τινὰ ὡς κακῶς τι πράττοντα ἢ λέγοντα—*neque suo iudicio* τοῦτο λέγει ὁ Κικέρων ἐν σχέσει πρὸς ἐκεῖνο ὅπερ ἰσχυρίσθη ὁ κατήγορος, ἰδὲ ἄνωτέρω: *quem tu criminarius ne ipsius quidem iudicio in civium Romanorum iure esse versatum*—τὸ *numquam...hic* *neque suo neque amicorum iudicio revincetur*=*et suo et amicorum suorum iudicio Archias demonstratur in civium Romanorum iure semper versatus esse.*

Β'. πραγματικά.

§ 11. *Esse censam* κατὰ παλαιὸν νόμον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως Σερ-

βίου Τυλλίου ισχύοντα, πάντες οἱ ῥωμαῖοι πολῖται ὄφειλον κατὰ πενταετίαν καλούμενοι νὰ ἐμφανίζωνται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως κατ' ἀρχάς, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας ἐνώπιον τῶν ὑπάτων, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 443 π. Χ. ἐνώπιον εἰδικῶν ἀρχόντων, τῶν *τιμητῶν* (censores), οἱ ὁποῖοι ἀκριβῶς διὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν κατεστάθησαν, καὶ νὰ κάμνωσι δῆλωσιν (ἀπογραφὴν) ἑαυτῶν, τῶν οἰκείων καὶ τῆς περιουσίας του ἑκαστος· ἡ ἀπογραφὴ αὕτη ἔκαλεῖτο census—*τίμησις*.

Testamentum—hereditates μόνον ῥωμαῖοι πολῖται, ὄχι καὶ ξένοι διαμένοντες ἐν Ῥώμῃ (peregrini), εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ κάμουν κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς νόμους διαθήκην ἢ νὰ καταλάβουν κληροδοτηθεῖσαν αὐτοῖς παρὰ ῥωμαίου πολίτου περιουσίαν. Οἱ ῥωμαῖοι ἐσυνήθιζον καὶ γνωστούς των ἀκόμη (ὄχι μόνον συγγενεῖς καὶ φίλους), τοὺς ὁποίους εἰμίμων πολὺ, νὰ καθιστῶσι κληρονόμους των.

In beneficiis... delatus est: ἑκαστος ῥωμαῖος διοικητῆς ἐπαρχίας ἢ διεξάγων πόλεμόν τινα εἶχε περὶ ἑαυτὸν πολλοὺς φίλους ἀκολουθούς (comites) οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν τὴν λεγομένην cohortem praetoriam ἢ cohortem amicorum. Οὗτοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ διοικητοῦ εἰς Ῥώμην ἀπεζημιοῦντο ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου (aerarium), εἰς τὸ ὅπο'ον ὁ ἐπανελθὼν διοικητῆς κατέθετεν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν κατάλογον τῶν δικαιουμένων νὰ λάβουν ἀποζημίωσιν· καὶ τοῦτο ἦτο τὸ deferre ad aerarium comites=deferre ad aerarium nomina comitum. Ἡ ἀποζημίωσις ἔκαλεῖτο beneficium· καὶ ὁ Ἀρχίας ὡς comes τοῦ Λευκόλλου ἀνεγράφη ὑπὸ τούτου ἐν τῷ καταλόγῳ, ἵνα λάβῃ ἀποζημίωσιν (in beneficiis ad aerarium delatus est).

Ἐνταῦθα ἠδύνατο νὰ λήξῃ ὁ λόγος· διότι τὸ νομικὸν μέρος τῆς ὑπερασπίσεως ἔχει περαιοθῆ, καὶ ἡ ἀνασκευὴ τῶν κατηγορημάτων τοῦ κατηγοροῦ (refutatio criminum) καὶ ἡ ἀπόδειξις τοῦ ἐναντίου (argumentatio), ὅτι δηλ. ὁ Ἀρχίας εἶναι civis romanus· τὰ ἐφεξῆς λεγόμενα εἶναι ἔξω τῆς ὑποθέσεως (extra causam), μολονότι καταλαμβάνουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ λόγου.

§§ 12—30. Καὶ ἂν ὁ Ἄρχίας μὴ ἦτο κατὰ τοὺς νόμους πολιτογραφημένος ῥωμαῖος πολίτης, ἔπρεπε καὶ πάλιν νὰ τιμηθῇ μὲ τὸ δικαίωμα τοῦ ῥωμ. πολίτου καὶ διὰ τὴν ποιητικὴν του ἀξίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτήν, §§ 12—19

καὶ διότι ὑμνησε διὰ τῶν ποιημάτων του τὰς πράξεις τοῦ ῥωμ. λαοῦ, §§ 20—30.

Α'. γραμματικά.

§ 12. quaero ab aliquo ἔρωτῶ τινα—cur... delectemur πлагία ἔρώτησις—tanto opere ἢ tantopere ἐπιρρ. φράσις, =τόσον πολὺ—delector aliquo homine εὐχαριστοῦμαι μὲ ἓνα ἄνθρωπον, τιμῶ, καὶ περιποιῶμαι αὐτόν.

Suppedito alicui, ubi, .. reficiatur=παρέχω τινὶ (τόπον, μέσον), ὅπου (ἐν τῷ ὀπίῳ) νὰ... ὁ Κικέρων λέγει: περιποιούμεθα καὶ τιμῶμεν τὸν Ἄρχιαν, διότι αὐτὸς διὰ τῶν ποιημάτων του ἀνακουφίζει τὴν ψυχὴν μας ἀναπαυομένην ἀπὸ τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὡς συνηγόρων ἢ κλητῶν, ἀσχολίας μας, καὶ θέλγει διὰ τῆς ἀπαγγελίας τῶν ποιημάτων του τὰ ὄτιά μας, ὅταν κουρασμένα ἀπὸ τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀντεγκλήσεις ἡσυχάζουν.

Animus ἐνν. noster, ὁμοίως aures, ἐνν. nostrae—forensis strepitus ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ (forum—i) κρότος, ἢ τύρβη ἐκ τῆς πολυανθρωπίας τῆς ἀγορᾷ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων καὶ πραττομένων—reficio ἀναζωογονῶ, reficior ἐκ τοῦ κόπου ἀναλαμβάνω, ἀναζωογονοῦμαι—conviciam—ii ἢ διαλοιδορία, αἱ ἀντεγκλήσεις αἱ γιγνόμεναι ἐν τοῖς δικαστηρίοις—defessae, τοῦ defetiscor ἀποκάμνω, κουράζομαι—reficiatur... conquiescant ἐτέθησαν καθ' ὑποτακτικὴν τὰ ῥήματα ταῦτα διότι ἢ πρότασις ubi... conquiescant εἶναι ἀναφορικὴ τελικὴ.

An tu existimas...? ἢ μήπως σύ...;—suppetit aliquid mihi ἀρκεῖ τι εἰς ἐμέ· τὸ ἀπαρεμφ. suppetere τελικὸν ἐκ τοῦ posse, ὅπερ εἶναι εἰδικὸν ἔξαρτώμενον ἐκ τοῦ existimas—quod cotidie... rerum (τὸ) ὅτι...—dicamus ἀγορεύομεν, ὑποκειμ. oratores, γενικῶς· ἐτέθη καθ' ὑποτακτικὴν τὸ ῥῆμα dicamus, ὡς καὶ τὰ κατωτέρω excolamus... relaxemus, διότι τὰ λεγόμενα ἐνταῦθα (aut suppetere... relaxemus) παρουσιάζονται ὡς γνώμη ἄλλου (existimas), ὅχι τοῦ λέγοντος αὐτοῦ—doctrinā ἀφαιρ. ὄργαν. doctrina εἶναι ἡ ἀνάγνωσις ποιημάτων καὶ

ἄλλων φιλολογικῶν ἔργων καὶ ἢ ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης μόρφωσις—
excōlo ψυχαγωγῶ, .. ἔξημερῶ—contentio ἢ διαπάλη τῶν πολιτικῶν
ἀνδρῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐν τῷ δημοσίῳ βίῳ—relaxo χαλαρῶ,
ἀφήνω νὰ ξεκουρασθῆ—his studiis δοτ. εἰς τὸ deditum esse' ἔννοεῖ
τὴν (ἐπιστημονικὴν) ἀνάγνωσιν ποιημάτων, φιλοσοφικῶν ἔργων καὶ
ἄλλων.

Pudeat εἶναι coniunctivus potentialis—si qui ἂν τινες—abdo-
me litteris (ἀφαιρ. τοπ.) ἢ in litteras ἀποκρύπτομαι, χώνομαι εἰς τὰ
γράμματα, χωρὶς νὰ ἐμφανίζωμαι που, ὅτι ἐκ τῆς μελέτης καὶ ἀσχολίας
ταύτης ἀπεκόμισά τι πρὸς ἰδικήν μου ἢ ἄλλων ὠφέλειαν. Ὑπῆρχον πολ-
λοὶ Ῥωμαῖοι, οἱ ὁποῖοι ἐθεώρουν τὴν μελέτην ποιημάτων ἢ φιλοσοφι-
κῶν ἔργων ὡς ἀργοσχολίαν' ὥστε κατ' αὐτοὺς οἱ μελετῶντες ταῦτα
ἔπρεπε νὰ αἰσχύνωνται. Πρὸς τοῦτους ἀποκρινόμενος ὁ Κικέρων λέγει
ὅτι ὄχι ἐγώ, ὁ ὁποῖος ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπασχολήσεώς μου δὲν ἠμποδί-
σθην ἀπὸ τοῦ νὰ παράσχω τὰς ὑπηρεσίας μου εἰς τοὺς συμπολίτας μου
καὶ εἰς τὴν πολιτείαν, ἀλλ' ἐκεῖνοι δύνανται νὰ ἐντρέπωνται, οἱ ὁποῖοι
ἐχώθησαν μέσα εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φιλολογικῶν ἔργων, χωρὶς νὰ ὠφε-
λήσουν κανένα, χωρὶς νὰ παρουσιάσουν καὶ κινῆν ἰδικόν των ἔργον,
ποίημα ἢ ἄλλο τι.

Ex eis ἐνν. litteris—ad communem fructum εἰς κοινὴν κάρπω-
σιν, ὠφέλειαν—in adspectum lucemque profero φέρω τι εἰς ὄψιν
καὶ εἰς φῶς, παρουσιάζω τι εἰς τὴν δημοσιότητα, δημοσιεύω τι, ποίημα,
ῥητορικὸν λόγον, φιλοσοφικὴν συγγραφὴν...—a.. tempore ἀπὸ τῆς
(δυσχεροῦς) περιστάσεως, ἀπὸ τῆς ἀνάγκης, ἀπὸ τοῦ κινδύνου—com-
modum τὸ συμφέρον. Διὰ μὲν τοῦ tempore ἔννοεῖ ὁ ῥήτωρ δημοσίαν
δίκην (causa publica), οἷα εἶναι ἢ δίκη αὐτῆ τοῦ Ἀρχίου, διὰ δὲ τοῦ
commodo ἔννοεῖ ἰδιωτικὴν δίκην (c. privata), ἐν τῇ ὁποῖα κινδυνεύουν
ἰδιωτικὰ τῶν δικαζομένων συμφέροντα. Πολλάκις ὁ Κικέρων ἐξαίρει
τὰς ὑφ' ἑαυτοῦ ὡς συνηγόρου παρεχομένης ὑπηρεσίας εἰς τοὺς συμπολί-
τας του ἔχοντας δικαστικὸν ἢ πολιτικὸν ἀγῶνα—me ἀντικεῖμ. τοῦ
abstraxerit, avocarit, retardarit—otium διάθεσις ἢ ὄρα πρὸς σχο-
λήν, ἐπιθυμία πρὸς ἀνάπαυσιν—abstraxerit... avocarit... retardarit
ἀπέσπασε... (ὄχι νὰ ἀποσπάσῃ...)

§. 13. reprehendat εἶναι coniunct. potentialis, δύναται νὰ.. ἢ
θέλει... reprehendo μέμφομαι—succenseo ἢ suscenseo alicui χαλε-
παίνω, ὀργίζομαι κατὰ τινος—si... tantum egomet... sumpsero? ὑπο-

θετική αιτιολογική πρότασις, si=εάν, **διότι**—quantum... temporum ὅσος χρόνος ὑποκείμ. τοῦ conceditur, ἐν ᾧ κατωτέρω quantum (temporum) alii tribuunt... pilae εἶναι αἰτιατ. ἀντικειμ. τοῦ tribuunt—ceteris ἐνν. oratoribus ἢ γενικῶς hominibus—meam rem oboeo κοιτάζω, κάμνω τὴν ἰδικήν μου ἐργασίαν.

Celebrare festos dies πανηγυρίζειν, ἐορτάζειν λαμπρῶς τὰς ἐορτασίμους ἡμέρας—ludorum γεν. ἐπεξηγ. εἰς τὸ festos dies—temporum ἐτέθη πληθυντικός, διότι ἐννοεῖ τοὺς διαφόρους δι' ἐκάστην ἐργασίαν χρόνους—recolo studia ἐπανειλημμένως ἐπιδίδομαι εἰς μελέτην τινά—sumpsero ἐτέθη συμφώνως μετὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς λατινικῆς γλώσσης μέλλων τετελεσεμένος, διότι τὸ quis me reprehendat ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀπλοῦν μέλλοντα, reprehendet.

Β' πραγματικά.

§. 13. fasti dies ludorum ἐορτάσιμοι ἡμέραι δημοσίων ἀγῶνων εἶχον καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς ἐορτασίμους ἡμέρας ἀντιστοίχους πρὸς τὰς τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων (Παναθηναῖα, Διονύσια...) συνδεομένας μετὰ δημοσίους ἀγῶνας (ludos)· τοιοῦτοι δημοσίοι ἀγῶνες ἦσαν οἱ ludi Romani οἱ καὶ ludi magni ἢ maximi λεγόμενοι πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς τελούμενοι ἀπὸ 13—18 Σεπτεμβρίου, οἱ ludi Apollinares πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπὸ 6—13 Ἰουλίου, οἱ ludi Megalenses πρὸς τιμὴν τῆς Μεγάλης Θεᾶς (τῆς Κυβέλης), τῆ 4 Ἀπριλίου, οἱ ludi Ceriales πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος (Ceres) 19 Ἀπριλίου κλπ.

Tempestiva conivnia: Οἱ Ῥωμαῖοι ἔκαμνον συχνὰ συμπόσια μετὰ προσκεκλημένους (conivnia)· ταῦτα κανονικῶς ἐδίδοντο κατὰ τὴν ἐσπέραν, ἤρχιζον περὶ τὴν 9 ἢ 10 ὥραν τῆς ἡμέρας, ὡς ὑπελόγιζον οἱ Ῥωμαῖοι, δηλ. περὶ τὴν 4 ἢ 5 ὥραν μ. μ. καθ' ἡμᾶς, καὶ παρτείνοντο μέχρι τοῦ μεσονυκτίου ἢ καὶ πέρα αὐτοῦ. Πολλοὶ ὅμως φιλήδονοι Ῥωμαῖοι θέλοντες ν' ἀπολαύσουν περισσότερον χρόνον τῶν συμποσίων καὶ ἀνυπόμονοι νὰ παραδοθῶσιν εἰς αὐτὰ τὸ ταχύτερον, ἤρχιζον ταῦτα πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης, ἐν συνεχείᾳ σχεδὸν μετὰ τὸ μεσημερινὸν γεῦμα (prandiam) καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ λεγόμενα tempestiva conivnia (πρόωρα συμπόσια).

Alveolus ἢ alveus lusorins ἢ tabula aleatoria ἦτο παιγνίδιον εἰς διασκέδασιν παιζόμενον μετὰ 4 ἀστραγάλους, ὅμοιον μετὰ τὸ σημερινὸν **τάβλι**.

Pila-ae σφαῖρα (τόπι) ἐκ δέρματος συνήθως, πολὺ πρὸς τὸ σημερινὸν foot-ball ὁμοιάζουσα, πεπληρωμένη διὰ πτίλων ἢ τριχῶν ἢ καὶ δι' ἄερος, ὅτε ἐλέγετο follis ἢ folliculus· ἦτο πολὺ σύνηθες τοῖς Ῥωμαίοις παιγνίδιον, εἰς διασκέδασιν ἅμα καὶ σωματικὴν ἄσκησιν.

§§. 13 - 14

Α'. γλωσσικά.

Ἦος, ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγούμενα temporum tantum mihi memet ad haec studia recolenda sumere—eo σύναψον τῷ magis—concedo συγχωρῶ, ἐπιτρέπω—quod διότι—cresco, crevi... πλουτίζομαι, κρατύνομαι—oratio et facultas=facultas oratoria, ἡ ῥητορικὴ δεινότης, (ἐν διὰ δυοῖν)—quantacunque est ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι (ταπεινοφρόνως)—defuit, desum periculis amicorum δὲν παρέχω συνδρομὴν εἰς τὰς χαλεπὰς περιστάσεις τῶν φίλων μου—quae δηλ. oratio et facultas—si cui levior videtur ἂν (τυχόν) εἰς τινα φαίνεται πολὺ μικρὰ, ὅχι πολὺ σημαντικὴ, ὥστε ἐξ αὐτῆς· μόνης γὰρ μὴ δύναται τις γὰρ ἐκτιμήσῃ τὴν ἀξίαν τῶν γραμμάτων (ἔστω δέχομαι ταῦτα)· τὸ levior εἶναι συγκριτικὸν ἀπόλυτον.

Illa (οὐδεν.) quidem certe ἐκεῖνα ὅμως ἀσφαλῶς—summa τὰ (πάντων) σπουδαιότατα· ἐννοεῖ τὰς ὑψίστας ἠθικὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας ἀρύεται ὁ ῥήτωρ καὶ πᾶς τις ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας—ex quo fonte ἐκ ποίας πηγῆς· ἐννοεῖ τὴν παλαιότεραν ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ φιλοσοφίαν—haurio ἀρύομαι—sentio αἰσθάνομαι, καλῶς γνωρίζω. Ὁ Κικέρων περὶ μὲν τῆς ἑαυτοῦ ῥητορικῆς ἱκανότητος ταπεινοφρόνως δέχεται οἰανδήποτε κρίσιν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἠθικῶν διδασμάτων τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας δὲν δέχεται καμμίαν ἀμφισβήτησιν.

§. 14. multorum praeceptis ἐννοεῖ διδάγματα προφορικὰ ζώντων διδασκάλων τοῦ ἢ πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ συγκλήτῳ ἢ ἀλλαχοῦ ἀποφηνημένων—multis litteris ἐννοεῖ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα μόνος του κατ' ἰδίαν ἐμελέτησε—suasissem=persuasissem—in vita ἐνν. hominis, ἐν τῷ παρόντι (ἐπὶ τῆς γῆς) βίῳ—magno opere=magno studio—laus=virtus—honestas, δόξα ἀγαθῆ, τιμὴ—persequor laudem ἐπιδιώκω ν' ἀποκτήσω ἀρετὴν καὶ τὸν ἐκ ταύτης ἔπαινον—mortis atque exsilii ἡ ἐξορία ἐθεωρεῖτο πάντοτε χειροτέρα τοῦ ἐν τῇ μάχῃ θανάτου—parvi (duco) γεννικὴ τῆς ἀξίας.

Me obicio in... ὀπίτω ἑμαυτὸν εἰς κινδύνου; τὸ obicio συντάσσεται καὶ μετὰ δοτικῆς: obicio me telis hostium—dimicationes αἱ πολιτικαὶ διαμάχαι, ἐπεξηγείται διὰ τοῦ ἐπακολουθοῦντος in hos... impetus ὥστε τὸ atque εἶναι διασαφητικὸν—καὶ αὐτὸ λέγων ἐννοῶ—profligati homines οἱ ἐξώλεις ἄνθρωποι, οἳ οἱ ἦσαν ὁ Κατιλίνας καὶ οἱ συνωμόται αὐτοῦ διότι τούτους καὶ τοὺς πρὸς τούτους κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος 63 π. Χ. ἀγῶνάς του ὑπαινίσσεται ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ—cotidianos ὀνομάζει ὁ Κικέρων τοὺς πρὸς τὸν Κατιλίαν καὶ τοὺς φίλους ἐκείνου ἀγῶνάς του, διότι οἱ συνωμόται δὲν ἔπαυσαν καὶ μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Κατιλίνα ἐκ Ῥώμης καὶ μετὰ τὴν καταδίχην τῶν ἐν Ῥώμῃ συλληφθέντων ὕστερον συνωμοτῶν ἔμειναν καὶ μετὰ ταῦτα πολλοὶ φρονοῦντες τὰ ἐκείνων καὶ ἐχθροὶ τοῦ Κικέρωνος ὄντες, πρὸς τοὺς ὁποίους οὗτος ἠναγκάζετο νὰ ἐξακολουθῇ τὸν ἀγῶνα.

sed pleni.. ἡ ἐννοια καὶ ἡ συνάφεια πρὸς τὰ προηγούμενα εἶναι ἡ ἐξῆς: ἐγὼ δὲν θὰ ἠγωνιζόμην ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας **τοσούτους καὶ τηλικούτους** ἀγῶνας, ἂν μὴ εἶχον λάβει διδάγματα καὶ παραδείγματα ἐκ τῶν βιβλίων καὶ ἄλλοθεν ἄλλὰ τὰ βιβλία τὰ ὁποῖα ἀναγιγνώσκω γέμουσι τοιούτων ὑψηλῶν διδαγμάτων καὶ παραδειγμάτων (exemplorum). Τὰ διδάγματα ταῦτα δὲν θὰ τα εἶχομεν, δὲν θὰ τα ἐγνωρίζομεν (iacerent omnia in tenebris) ἂν δὲν ὑπῆρχον γράμματα μεγάλη ἄρα ἡ ἀξία τῶν γραμμάτων καὶ εὐεργετικωτάτη διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐμμέσως ὑποδηλοῖ ὁ ῥήτωρ τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ὑμνηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου καὶ οἱ ἰδιόκοι του ὑπὲρ τῆς πολιτείας ἀγῶνες, ὅπως καὶ οὗτοι γίνουσι ἀξιομίμητον παράδειγμα εἰς ἄλλους μεταγενεστέρους. Εἰς τὸ pleni, plenae, plena, θὰ ἐννοήσωμεν ἐκ τῶν προηγουμένων (§. 13 τέλος) τὸ illorum, quae summa sunt, δηλ. τοῦ διδάγματος, ὅτι ἐν τῷ βίῳ οὐδὲν ἄλλο ζητητέον ἢ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς δόξα voces ἀποφθέγματα—vetustas exemplorum—vetusta exempla, ὁ ἀρχαῖος ἐλληνικὸς καὶ ῥωμαϊκὸς κόσμος, ἡ ἀρχαία ἱστορία.

Quae iacerent in tenebris.. nisi litterarum lumen accederet ὠραιοτάτη εἰκὼν—accedo προσέρχομαι, πλησιάζω—imagines fortissimorum virorum (verbis) expressae εἰκόνες, πρότυπα γενναιοτάτων ἀνδρῶν διὰ λόγων ἐκτετυπωμένα· ἢ μεταφορὰ ἐκ τῆς πλαστικῆς τέχνης· ὁ καλὸς ποιητὴς καὶ ὁ καλὸς συγγραφεὺς δύναται διὰ λέξεων νὰ δώσῃ ἐπίσης ἐξαίρετον, ζωηρὰν, σαφῆ εἰκόνα ἀνδρὸς ἢ ἄλλου τινὸς πράγματος, οἷαν ὁ ζωγράφος διὰ τῶν χρωμάτων καὶ ὁ γλύπτης διὰ τῆς σμίλης του

—ad intueudum πρὸς τὸ . . , intueor βλέπω — mihi propono aliquid ἔμαντῶ προτιθήμι τι εἰς μίμησιν. (ad imitandum)—conformo διαπλάττω—ipsa cogitatione ἀφαιρετ. τροπ., cogitatio φανταστική παράστασις, φαντασία.

§§. 15—16.

Α' γλωσσικαί.

§. 15 quid? διὰ τούτου, ὡς καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ διὰ τοῦ τί δέ; προκαλεῖται πολλακίς καὶ ἐφιστᾶται ἢ προσοχῇ τοῦ ἀκούοντος ἐπὶ τοῦ ἀμέσως κατόπιν λεγομένου· ἰδὲ καὶ σημ. εἰς §. 10.—litteris prodere (posteris) virtutem alicuius διὰ τῶν γραμμάτων ἀπαθανατίζειν τὴν ἀρετὴν τινος istāne doctrina ἀφαιρετ. τροπ. εἰς τὸ eruditi—effero laudibus ἔξαιρω δι' ἐπαίνων—erudio ἀπὸ ἀγροίκου καὶ ἀξέστου (rudis-e) διαπλάττω ἡμερον καὶ πεπολιτισμένον—hoc δηλ. hac doctrina eruditos fuisse—de omnibus ἐνν. summis viris—confirmo βεβαιῶ—est (mihi) certum ἔχω ὄρισμένον καὶ βέβαιον—quid respondeam πλαγ. ἐρώτ.

Excellenti animo ac (exc.) virtute ἀφαιρ. ἰδιότ.—fuisse... exstitisse εἰδικὰ ἀπαρέμφ. ἐκ τοῦ fateor—sine doctrina ἄνευ διδασκαλίας, ἄνευ παιδείσεως—naturae ipsius habitu prope divino ἔχοντες τῆς φύσεως *μόνης* θεῖαν τιὰ ἔξιν (φυσικὸν χαρακτήρα)—habitu divino ἀφαιρ. ἰδιότ.—prope μετριάζει τὸν τολμηρὸν χαρακτηρισμὸν divino—per se ipsos ἀφ' ἑαυτῶν, μόνοι των, δηλ. ἄνευ διδασκαλίας (sine doctrina)—moderatus σώφρων, φρόνιμος—gravis με σταθερὰς ἀρχάς, σταθεμοῦ, ἐμπέδου χαρακτήρος—ἀντίθ. levis—exsisto exstiti ἀναφαίνομαι, γίγνομαι.

Adiungo προσθέτω—saepius ad laudem... valuisse doctrinam ὅτι πλεονάκίς... Ἰσχυσεν ὁ ῥήτωρ λέγει ὅτι οὐσιωδέστερον εἶναι εἰς τὸ νὰ γίνῃ τις καλὸς κἀγαθὸς καὶ ἐπαινοῦ ἄξιος ἢ καλὴ φύσις παρὰ ἢ διδασκαλία ἐνθυμηθῶμεν τὸ ἀπόφθεγμα *φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ δῆδιον* οὔτε ἢ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους ἰσχυσε νὰ κάμῃ καὶ τὸν Κριτίαν, φύσιν πονηρὰν, καλόν, οὔτε ἢ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν Ἰούδαν—atque idem ego ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἐγὼ—hoc τὸ ἔξῃς—contendo ἰσχυρίζομαι—cum...concesserit ὁσάκις προσετέθη—ratio quaedam conformatioque doctrinae «*συστηματικὴ τις καὶ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις*»—illud nescio quid praeclarum ἐκεῖνο τὸ *κάτι* ὑπέρλαμπρον, ὅπερ δὲν δύναται ἐπαρκῶς διὰ λόγων νὰ δηλωθῇ—singulare μοναδικὸν—solere

εἶδ. ἀπαρ. ἐκ τοῦ *contendo*, ὡς καὶ τὸ κατωτέρω *esse*—*ex hoc numero* = *e numero horum* (λατινισμὸς) ἐκ τούτων τὸ *hoc numero* ἀναφέρεται εἰς τὰ προηγούμενα, εἰς τοὺς *praeclaros* καὶ *singulares viros*, οἱ ὅποιοι συνήθως ἀναφαίνονται, ὅταν εἰς ἐξάαιρετον φύσιν προστεθῆ καὶ ὁρθῆ καὶ μεθοδικῆ διδασκαλίᾳ.

Hinc, Africanum τοῦτον τὸν πρὸς ἡμᾶς ἐγγύτερον Πόπλιον Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν Ἄφρικανὸν τὸν νεώτερον (*minorem*), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἐκεῖνον τὸν Π. Κορν. Σκιπ. τὸν Ἄφρικ. τὸν πρεσβύτερον (*maiolem*)—*percipio virtutem* κιτανοῶ, αἰσθάνομαι τελείως τὴν ἀρετὴν—*colo virtutem* θεραπεύω, ἀσκῶ τὴν ἀρετὴν—*litteris* ἀφαιροποιητ. αἰτ. (*ablat. rei efficientis*)—*litterae* τὰ γράμματα, τὰ ποιητικὰ ἔργα καὶ τὰ περὶ συγγράμματα—*earum, litterarum*—*confero me ad studium litterarum* ἐπιδίδομαι εἰς τὴν μελέτην τῶν γραμμάτων ἢ διαφορὰ τῶν χρόνων ἐν τῷ ὑποθετικῷ λόγῳ, *si... adiuventur... contulissent*, ἐννοεῖται, ἂν ληφθῆ ὑπ' ὅψιν τὸ πραγματικῶς συμβαῖνον: οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, *Scipio, Laelius...*, *contulerunt se ad studium litterarum, quod ad percipiendam colendamque virtutem litteris adiuuebantur*.

Quodsi ἀλλὰ καὶ ἄν...—*hic tantus fructus* αὐτὸς ὁ τόσον μέγας καρπὸς (ἢ ὠφέλεια), ὅσον δεικνύουν τὰ παρδείγματα τῶν μνημονευθέντων μεγάλων ἀνδρῶν—*peto delectationem* ζητῶ, θηρεύω τέρψιν—*tamen* καὶ πάλιν—*ut opinor* μετὰ λεπτῆς εἰρωνείας—*remissio animi* ἢ τῆς ψυχῆς; ἀπὸ τῶν ἐπαγγελματικῶν, ὅτι πάντοτε εὐαρέστων ἀσχολιῶν ἀνάπανσις—*humanissimam, liberalissimam* κατηγορούμενα εἰς τὸ *remissionem* ἡ *humanus* ὁ ἄξιος ἐνὸς ἀληθοῦς ἀνθρώπου, *liberalis* ὁ ἄξιος ἐνὸς ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ἐλευθέρου πολίτου—*iudico* κρίνω, θεωρῶ.

Ceterae ἐνν. *animi remissiones* ἢ *delectationes*—*tempora* περιστάσεις, (καὶ εὐτυχεῖς, *secundae res*, καὶ ἀντίθεοι, *res adversae*)—*aetates* ἡλικίαι νεανικῆ (*adulescentia*), γεροντικῆ (*senectus*)—*loci* τόποι (ὁ οἶκος—*domi*, ἢ ἀγορὰ *foris*) τὸ *omnium* ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ *temporum* καὶ εἰς τὸ *locorum*—*adversis* ἐνν. *rebus*, πρβλ. Διογεν. Λαέρτ. 5,19 (Ἀριστοτέλης) *τὴν παιδείαν ἔλεγεν ἐν μὲν ταῖς εὐτυχίαις εἶναι κόσμον, ἐν δὲ ταῖς ἀτυχίαις καταφυγὴν*—*impedio* ἐμποδίζω, ἀπασχολῶ· διὰ τοῦ *foris* δηλοῖ τὰς ἐκτὸς τοῦ οἴκου, τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ (δικαστηρίοις, συγκλήτῳ...) ἐργασίας τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν—*per-*

noctant nobiscum. . . εἶναι μία πολὺ μεγάλη ἀλήθεια τὰ λεγόμενα ἐν-
ταῦθα, ὅτι τὰ γράμματα, τὰ καλὰ βιβλία εἶναι ὁ καλύτερος σύντροφος
τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὰ κί διανυκτερεύουν μεθ' ἡμῶν (pern. nob.), ἂν
διὰ τινὰ λόγον ἀγρυπνῶμεν, καὶ συναποδημοῦν μεθ' ἡμῶν (peregr.)·
καὶ ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ καὶ πανταχοῦ μᾶς συντροφεύουν καὶ
μᾶς παρηγοροῦν ἐν ταῖς δυστυχίαις, καὶ ἀσθενεῖς ἐν τῇ κλίνῃ ὅταν εἴμεθα
μᾶς ἀνακουφίζουν τὴν νόσον κατ. — rusticor μεταβαίνω καὶ διαμένω
εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὴν ἐξοχὴν· τὸ nobiscum ἐννοεῖται καὶ εἰς τὸ re-
grinantur καὶ εἰς τὸ rnticantur.

Β' πραγματικά.

§. 16. P. Cornelius Scipio Aemilianus Africanus (185—129 π. χ.), ἡ μάλιστα ἐξέχουσα τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους πολιτικὴ προ-
σωπικότης· ἀνὴρ χαρακτῆρος καὶ πνεύματος ἐξόχως λεπτοῦ, μαθητῆς τοῦ
ἑλληνος ἱστορικοῦ Πολυβίου, φιλόμουσος καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν ἑλλη-
νικῶν γραμμάτων ἐραστής. Περὶ αὐτὸν συνηθροίζοντο καὶ ἄλλοι ἄν-
δρες ἐκτιμώντες τὴν ἀξίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, μελετῶντες καὶ
μιμούμενοι αὐτά. Ἐκ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἦτο καὶ ὁ C. Laelius, ὁ διὰ
τὰς περὶ τὴν φιλοσοφίαν εἰδικωτέρας σπουδᾶς του Sapiens ἐπονομα-
ζόμενος—καὶ ὁ L. Furius Philus, qui perbene latine loqui puta-
batur.

M. Porcius Cato, senex (235—149 π. X.), ὀνομαστότατος διὰ τὴν
τῶν ἡθῶν αὐστηρότητα (censorius), cupidissimus litterarum, καὶ ἐν
αὐτῇ τῇ γεροντικῇ ἡλικίᾳ μελετῶν καὶ μανθάνων.

§§. 17—19.

Α' γραμματικά.

§. 17. quodsi ἰδὲ σημ. εἰς §. 16.—ipsi ἡμεῖς αὐτοί—haec δηλ. stu-
dia—atingere καταγίνεσθαι, ἐνασχολεῖσθαι—gustare γεύεσθαι, δοκι-
μάζειν—quis nostrum...? ῥητορικὴ ἐρώτησις=nemo nostrum—ani-
mus agrestis ac durus ἡ ἀγροῖκος καὶ ἀναίσθητος, ἄξεστος ψυχὴ—
nuper προσδιορίζει τὸ morte—cum esset mortuus ἂν καί...—de-
buisse ὁ παρακείμενος δηλοῖ τὸ χρονικὸν ἐκεῖνο σημεῖον τοῦ παρελ-
θόντος, καθ' ὃ ὠρίσθη ὑπὸ τῆς μοίρας ὁ θάνατος τοῦ Ῥωσίου.

Ergo λοιπὸν—motu ἀφαιρ. ἀναγκ. αἰτ., motus ἡ εὐκίνησις, ἡ
μετὰ χάριτος κίνησις—amor ἐκτίμησις, θαυμασμὸς—mihi concilio πο-
ρίζομαι, κερδίζω (δι' ἑμαυτὸν)—a nobis omnibus ἀπὸ μέρους...

Nos animorum... κυρίως ἔπρεπεν εἰς ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὸ προηγούμενον *ille* (Roscius) corporis motu ἢ ἀκολουθήσῃ *hic* (Archias) propter animorum incred. motus... neglegetur? ἀλλ' ὁ ῥήτωρ προετίμησεν ἀντὶ τῆς ἀντιδιαστολῆς δύο προσώπων (*hic-ille*) νὰ τονίσῃ τὴν *ἀνακολουθίαν* τοῦ αὐτοῦ προσώπου (a nobis omnibus—nos) καὶ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μεγαλύτερον ἐκ τοῦ τονισμοῦ τῆς ἀνακολουθίας μεταξὺ δύο πράξεων τοῦ αὐτοῦ προσώπου· ὥστε ἡ παρατηρηθεῖσα ἀντιδιαστολὴ τοῦ *nos* πρὸς τὸ *ille* εἶναι φαινομενικὴ, ὄχι πραγματικὴ, ἀφ' οὗ οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι ἐθαύμαζον καὶ ἐξετίμων τὴν σωματικὴν εὐκίνησιαν τοῦ Ῥωσίου θὰ παρέβλεπον τὴν πνευματικὴν τοῦ Ἀρχίου εὐκίνησιαν. Ἡ μετάβασις ἀπὸ τῶν προηγουμένων εἰς τὰ ἐπόμενα εἶναι: καὶ ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι τοσοῦτον ἐξετιμήσαμεν τὴν σωματικὴν ἐκείνην ἰκανότητα τοῦ Ῥωσίου, θὰ παραμελήσωμεν τὴν πνευματικὴν τοῦ Ἀρχίου; **Εἶναι** λογικὸς *συλλογισμὸς* (ἐνθύμημα) a minore ad maius.

§. 18. quotiens... δίδει μαρτύρια τῆς πνευματικῆς τοῦ Ἀρχίου εὐκίνησιος (animorum incred. motus celeritatemque ingeniorum)—utar enim... βλέπων ὁ ῥήτωρ ὅτι οἱ δικασταὶ καὶ τὸ ἀκροατήριον παρακολουθοῦν μετὰ εὐμενείας καὶ ἐνδιαφέροντος πολλοῦ τὸν καινοπρεπῆ πῶς τοῦτον λόγον του, δρᾶτται τῆς εὐκαιρίας νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς τριαύτης εὐμενείας—cum ἐν ᾧ—ex tempore ἐκ τοῦ προχείρου τοῦτο βεβαίως καὶ τὰ ἐπόμενα eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis μαρτυροῦν πασιφανῶς τοὺς incredibiles animorum motus καὶ τὴν celeritatem ingenii τοῦ Ἀρχίου—revocatum, revoco ἀνακαλῶ τοῦτο βλέπομεν καὶ σήμερον πολλάκις γιγνόμενον ἐν τῷ θεάτρῳ, ὅπου οἱ θεαταὶ ἀνακαλοῦν τοὺς ὑποκριτὰς φωνάζοντες bis, bis καὶ ζητοῦντες δι' αὐτοῦ νὰ ἐπαναλάβῃ ἐκλεκτόν τι μέρος τοῦ παρισταμένου ἔργου—commutatis μὲ μεταβεβλημένα—sententiae αἱ προτάσεις τοῦ λόγου. Ἐκ τῶν ἐνταῦθα λεγομένων ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος εἰκάζεται ὅτι ὁ Ἀρχίας ἀπήγγελλε δημοσίᾳ ποιήματά του, ὑπόθεσιν ἔχοντα πρόσφατα τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας γεγονότα.

Quae vero accurate... scripsisset κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰνωτέρω cum litteram scripsisset nullam.. dicere ex tempore—cogitate =meditate, μετὰ προπαρασκευὴν καὶ μελέτην—scripsisset ἤθελε... —probari νὰ ἐπιδοκιμάζωνται ὑπὸ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ ἀκροατῶν—veteres scriptores οἱ ἀρχαιότεροι κράτιστοι Ἕλληνες ποιηταὶ—perveriret ὑποκείμεν. Archias—non diligam? non admirer? non putem?

νά μὴ...; νά μὴ...; ἢ ὑποτακτικὴ δηλοῖ ἀγανάκτησιν μετρίαν καὶ ὅτι θὰ γίνῃ τοῦταντίον ἐκείνου ὅπερ ἐρωτᾶται (diligam, admirabor, ru-
tabo)—omni ratione=omni modo

Atque... καὶ δὲν εἶναι μόνον τοῦτο· προκειμένου περὶ ποιητοῦ πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ τι ἄλλο ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ποιηταὶ δὲν εἶναι συνή-
θεις ἄνθρωποι, τὰ ποιήματά των δὲν εἶναι διδασκαλίας καὶ μελέτης μό-
νον προΐοντα. Οἱ ποιηταὶ εἶναι φύσει ποιηταί· ὁ ποιητὴς γεννᾶται,
δὲν γίνεταί.—summi homines ἐπιφανέστατοι...—eruditissimi μά-
λιστα πεπαιδευμένοι—accipio ab aliquo ἀκούω λεγόμενον παρά τινος,
παράλαμβάνω—constare, valere, excitari, inflari εἶδ. ἀπαρεμφ. ἀπὸ
τοῦ αἰσθητικοῦ acceperimus—consto συνίσταμαι, ἀποτελοῦμαι.

Valeo ἰσχύω, δύναμαι—natura ipsa ἀφαιρ. ὄργαν. ipse μόνος—
excitor (ἐκ)κινοῦμαι· ὁ ποιητὴς ἔχων ἐν ἑαυτῷ φύσει τὸ ἐλοτήριο, τὴν
δύναμιν τοῦ ποιεῖν, κινεῖται ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄκων ποιεῖ—suo iure μὲ
ὄλον του τὸ δίκαιον—poster ὁ ἡμέτερος, ὁμοεθνής, συμπολίτης μας,
ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ κατωτέρω §. 19 alienum—sanctus ἱερός—
deorum aliquo dono atque munere ἐκ θείας (τῶν θεῶν) τινὸς δωρεᾶς
καὶ χάριτος—commendo συνιστῶ—videantur ἢ ὑποτακτικὴ ἐτέθη,
διότι τὰ λεγόμενα quod... videantur εἶναι γνώμη τοῦ Ἐννίου, ὅχι
τοῦ Κικέρωνος.

§ 19. sit ἔστω—humani homines παράθεσις εἰς τὸ vos humanus
ὁ πεπαιδευμένος, φιλόμουσος—poetae nomen τὸ ὄνομα ποιητῆς· ἢ
γενικὴ poetae ἐπεξηγητικὴ—barbaria-ae βαρβαρικὴ χώρα, βάρβαρος
λαὸς—solitudo ἢ ἐρημία—voci, cantu ἐνν. τοῦ ποιητοῦ· ὑπαινίσσεται
τὰ περὶ τοῦ Ὀρφῆως καὶ Ἀμφίονος ἀδόμενα, ὅτι διὰ τῆς φωνῆς καὶ τῆς
λύρας των ἐκίνουν καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα, καὶ αὐτὰ τὰ θηρία—immanis
ἄγριος—flecto πρᾶϋνω—consisto (ἐν ᾧ φεύγω τρέχων) σταματῶ.

Instituti rebus optimis πεπαιδευμένοι, ἐξημερωμένοι μὲ ὅλα τὰ
καλύτερα, τὰ ἄριστα μέσα, ἀντίθ. πρὸς τὸ ἀνωτ. immanes—non mo-
veamur? δὲν θέλομεν συγκινηθῆ; Homerum Colophonii... ὑπαινίσ-
σεται τὸ πάλαι ἀδόμενον:

Ἑπτὰ πόλεις μάργναντο σοφὴν διὰ ῥίξαν Ὀμήρου,

Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίς, Χίος, Ἄργος, Ἀθήναι

(ἦ: Σμύρνα, Χίος, Κολοφών, Ἰθάκη, Ῥόδος, Ἄργος, Ἀθήναι),

vindico ἀντιποιοῦμαι, θέλω δικό μου. — Salaminii εἶναι οἱ κάτοικοι
τῆς ἐν Κύπρῳ Σαλαμίνας, ἣν ἴδρυσεν ὁ Τεύκρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Αἴαν-

τος—repeto αξιῶ νὰ λάβω ὀπίσω τι ἀνήκον εἰς ἐμέ· παρατήρησον τὴν ἀπὸ ἀσθενεστεροῦ εἰς ἰσχυρότερον ἀνιούσαν κλίμακα τῶν ῥημάτων dicunt, vindicant, repetunt, confirmant—itaque ὅθεν — delubram-ι ἱερὸν, ναός. Ὁ γεωγράφος Στράβων (14, 1, 37) ἀναφέρει τὰ ἑξῆς : *Ἔστι δὲ (ἐν Σμύρῃῃ) καὶ τὸ Ὀμήρειον, στοὰ τετράγωνος, ἔχουσα νεῶν Ὀμήρου καὶ ξόανον· μεταποιοῦνται γὰρ καὶ οὗτοι διαφερόντως τοῦ ποιητοῦ καὶ δὴ καὶ νόμισμά τι χαλκοῦν παρ' αὐτοῖς Ὀμήρειον λέγεται.*

Β'. *πραγματικά.*

§ 17. Roscii morte : Q. Roscius, Gallus, δοῦλος ἐκ γενετῆς, ὀνομαστότατος ὑποκριτῆς τῆς ἐποχῆς του, ἰδίως κωμωδιῶν, ὅθεν comœdus παρονομαζόμενος, τόσον ὀνομαστός, ὥστε κατήντησε τὸ ὄνομά του νὰ σημαίῃ τὸν ἀριστοτέχνην ἐν οἱαδήποτε τέχνῃ· ἰδίᾳ ἐθαυμάζετο αὐτοῦ ἢ μεγίστη χάρις (summa venustas) ἐν ταῖς κινήσει τῆς ὑποκριτικῆς του τέχνης· ὡς δεικνύει τὸ morte nuper, οὗτος εἶχεν ἀποθάνει ὄχι πολὺν χρόνον πρὸ τῆς δίκης ταύτης τοῦ Ἀρχίου.

Q. Ennius ἐκ Ρωδαίων (Rudiae—arum), πόλεως τῆς Καλαβρίας, γεννηθεὶς τῷ 239 καὶ ἀποθανὼν τῷ 169 π. Χ., ὀνομαστότατος (ille) ποιητῆς τῆς ἀρχαιοτέρας Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς, ποιήσας ἔπος, 18 βιβλία Χρονικῶν (Annales libri), ἀλλὰ καὶ τραγωδίας, καὶ κωμωδίας κτλ. Σφίζονται μόνον ἀποσπάσματα τῆς ποιήσεως αὐτοῦ, συλλεγέντα ἐκ διαφόρων συγγραφέων, μεταγενεστερῶν αὐτοῦ, ἰδίᾳ τοῦ Κικέρωνος, οἱ ὅποιοι πολὺ ἐμελέτων τὸν Ἐννιον καὶ ἀνέφερον ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν ῥήσεις ἐκεῖνου.

§§. 19—22

Α'. *γραμματικά.*

Ergo...repudiabimus? ταῦτα εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν προηγουμένων (=πρέπει ἄρα καὶ ἡμεῖς νὰ δεχθῶμεν ὡς συμπολίτην μας τὸν Ἀρχίαν...) καὶ ἔπρεπε νὰ προσαρτηθῶσιν εἰς ἐκεῖνα· ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῶν ἐν συνεχείᾳ πρὸς αὐτὰ λεγομένων praesertim cum... μεταβαίνει ὁ ῥήτωρ εἰς νέον τι, ἰδιαιτέρως σπουδαῖον, ἀπεσπάρθησαν ἐκεῖθεν καὶ ἀπετέλεσαν τὴν ἀρχὴν τῶν κατόπιν λεγομένων—repudiō ἀποκρούω, οὐ δέχομαι.

Olim ἤδη πρὸ πολλοῦ· τοῦτο ἐτόνισεν ὁ ῥήτωρ, ἵνα ἀποκλεισθῇ ἡ ὑπόνοια, ὅτι ὁ Ἀρχίας ἐξ ὑστεροβουλίας τελευταῖον ὕμνησε τὴν Ῥωμαϊκὴν δόξαν—confero, contuli... συμβάλλομαι, προσφέρω, διαθέτω—

celebro gloriam ὑμῶν τὴν δόξαν—laus κλέος, συνών. τῷ gloria—Cimbricae res τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ Μαρίου πρὸς τοὺς Κίμβρους· ὁ πόλεμος ἐκεῖνος ἔληξε τῷ 101 π. Χ. Ὡστε ὁ Ἀρχίας ἐπεχείρησε νὰ ὑμνήσῃ τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἐκεῖνῳ ἐπιδειχθεῖσαν ἀρετὴν τοῦ Μαρίου καὶ τὰ λαμπρὰ τῶν Ῥωμαίων κατορθώματα ὅχι πολὺ μετὰ τὸ ἔτος 101.—τὸ adulescens δηλοῖ συνήθως τὸν ἄγοντα ἡλικίαν περὶ τὰ τριάκοντα ἔτη, ἀλλὰ καὶ νεώτερον, περὶ τὰ εἴκοσι πέντε ἔτη, καὶ πρεσβύτερον μέχρι τεσσαράκοντα, ἢ καὶ τι πλεον, ἐτῶν.—attingo ἄπτομαι, ἐπιχειρῶ νὰ ὑμνήσω—ipsi illi Mario προσωπικῶς εἰς τὸν Μάριον αὐτὸν—qui μολονότι οὗτος—durior κἄπως ἀγροῖκος, ἄξεστος.

§ 20. Aversus a Musis (ἀπεστραμμένος ἀπὸ τῶν Μουσῶν), ἄμουσος—qui non ὅστις ἢ ὥστε νὰ μὴ...—mando versibus aeternum praeconium laborum ἀναθέτω εἰς τοὺς στίχους (εἰς τὰ ποιήματα) αἰώνιον ὕμνον τῶν ἀγῶνων, δηλ. ἀπαθανατίζω διὰ τῶν ποιημάτων τοὺς ἀγῶνας—labores ἀγῶνες, πράξεις ἡρωϊκαὶ—facile patior εὐκόλως, εὐαρέστως ἀνέχομαι—praeconium-ii ὕμνος, ἐγκώμιον—summus ὁ μέγιστος—quaeritur ex aliquo ἐρωτᾶται τις—quod... cuius ἐρωτημ. ἄντων.—eius a quo... praedicaretur ἐπειδὴ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεμιστοκλέους λεχθὲν ἀναφέρεται ὡς πλάγιος λόγος, ὅχι ὡς εὐθύς, ἐτέθη sua (ἀντὶ mea τοῦ εὐθέος λόγου) καὶ praedicaretur (ἀντὶ praedicatur ὁ παρατατικὸς διὰ τὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ dixisse).—

Itaque οὕτω λοιπὸν—item, ἐνν. ut Archiam—dilexit, diligo ἀγαπῶ, στέργω—cuius ingenio... celebrari ἀναφορ. αἰτιολ. πρότασις ingenio ἀφαιρ. ποιητ. αἰτίου (ablat. rei efficientis) ingenium ἐνταῦθα σημαίνει ῥητορικὴν ἰδιοφυΐαν, ῥητορικὴν δεινότητα, ἀλλαχοῦ ποιητικὴν ἰδιοφυΐαν, μουσικὴν ἰδιοφυΐαν κ.τ.τ. πρβλ. γαλλ. génie.

§ 21. In multa varietate terra marique versatum est ὁ πόλεμος ἔσχε ποικίλας φάσεις κατὰ τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, πότε τῶν μὲν νικῶντων πότε τῶν δέ, πότε κατὰ γῆν καὶ πότε κατὰ θάλασσαν, πότε οὕτως καὶ πότε ἄλλως αὐτοῦ διεξαγομένου... totum ὅχι ὀλόκληρον τὸν β'. Μιθραδατικὸν πόλεμον, ἀλλὰ μόνον τὸ πρῶτον μέρος αὐτοῦ, καθ' ὃ διώκησεν αὐτὸν ὁ Λεύκολλος (72—67 π. Χ.)—ab hoc δηλ. Archia.—

Exprimo bellum ἀφηγοῦμαι, περιγράφω πόλεμον—qui libri τὰ ὁποῖα βιβλία, ἐκεῖνα δηλ. ἐν τοῖς ὁποίοις ὁ Ἀρχίας ἀφηγήθη τὸν Μιθραδ. πόλεμον—fortissimum et clarissimum virum οὕτω χαρα-

κηρίζονται οἱ ἐπιφανέστατοι ἐν πολέμῳ ἄνδρες—*illustro nomen populi Romani* ἐγκωμιάζω λαμπρῶς τὸ ὄνομα τοῦ ῥομ. λαοῦ—*aperuit, aperio Pontum* ἀνοίγω, κάμνω ἐλευθέραν τὴν πρότερον κεκλεισμένην εἴσοδον εἰς τὸν Πόντον (τὴν χώραν)—*Lucullo imperante* ἄφαιρ. ἀπόλ., ἡγουμένου... ἢ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Λ.—*regiis opibus* ἄφαιρ. ὄργαν· *regiae opes* αἱ τοῦ βασιλέως Μιθραδάτου στρατιωτικαὶ δυνάμεις.

Ipsā naturā et regione ἄφαιρ. ποιητ. αἰτ· ἀντὶ *naturā et regione* συνηθέστερον ἐλέγετο *naturā regionis* ἢ *nat. loci*—*quondam* πρότερόν ποτε, δηλ. πρὶν νὰ ἀνοίξη αὐτὸν διὰ τῶν νικῶν του ὁ Λεύκολλος—*vallo*—*avi*... ὀχυρώνω, περιχαρακώνω—*manu*=*exercitu*—*fundo copias hostium* καταστρώνω, καταβάλλω τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῶν πολεμίων—*eiusdem* δηλ. *Luculli*—*consilio* κατὰ στρατηγικὸν σχέδιον—*impetus regius* ἢ ἀπὸ μέρους τοῦ βασιλέως (Μιθραδάτου) ἐπίθεσις· *ex omni*... *regio atque*... *faucibus* ἀπὸ πάσης... Ταῦτα λέγει ὁ Κικέρων, διότι ἀληθῶς ὁ Λεύκολλος διὰ τῆς παρὰ τὴν Κύζικον κατὰ τοῦ Μιθραδάτου νίκης του καὶ τινῶν ἄλλων ἐφαίνετο ὅτι ἔσφξε τὴν βορειοδυτικὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τοῦ Μιθραδάτου.

Nostra ... navalis σύνταξον *incredibilis illa apud Tenedum dimicante L. Lucullo pugna navalis semper nostra* (κατηγορ.) *feretur et praedicabitur* — *nostra* δηλ. *Romanorum, populi Romani*—*feretur et praedicabitur* τὸ γενικωτέρας ἐννοίας *feretur* διασαφεῖται διὰ τοῦ εἰδικωτέρου *praedicabitur*· *praedico*—*avi*... κηρύττω, ἐγκωμιάζω.

L. Lucullo dimicante ἐπειδὴ ὁ Ἀρχίας ἐν τῷ ποιήματί του ὕμνει τὸν Λεύκολλον καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀπέδιδε τὰς νίκας ἐκείνας, ὁ Κικέρων, ἵνα ἀντικρούσῃ πᾶσαν τυχὸν ἀντίρρησην, διὲν ὁ Ἀρχίας οὐδεμίαν πρὸς τὸν Ρομ. λαὸν αὐτὸν ὑπηρεσίαν προσέφερεν, ἐξηγεῖ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀρχίου ἐγκωμιαζόμεναι πράξεις εἶναι πράξεις τοῦ ῥομ. λαοῦ αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Λευκόλλου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τονίζει *populus Romanus aperuit*, ... *populi Romani exercitus fudit, populi Romani laus est, nostra semper feretur, nostra sunt tropaea, nostra monumenta, nostri triumphhi*.

Cum ὅτε—*interfectis ducibus* ἄφαιρ. ἀπόλυτος· ἐννοεῖ *duces* τῶν πολεμίων—*deprimo classem hostium* κατανικῶ τὸν στόλον τῶν πολεμίων—*pugna navalis* ναυμαχία, *p. pedestris* πεζομαχία—*ingeniis*

ιδὲ τελευταίαν σημείωσιν εἰς §. 21.—*effero tropaea*... ἐξαίρω, ἐγκωμιάζω τὰ τρόπαια—*celebro famam* λαμπρῶς ἐξυμνῶ τὴν δόξαν § 22. *is esse constitutus* ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ἰδνυμένος—*huius proavis* Cato διὰ τοῦ *huius* δηλοῦται Κάτων ὁ νεώτερος ὁ *Uticensis*, ὅστις παρηκολούθει ὡς ἀκροατῆς τὴν δίκην ταύτην τοῦ Ἄρχιου διὰ τοῦ *proavis* Cato δηλοῦται ὁ Κάτων ὁ πρεσβύτερος, ὁ *Censorius*, περὶ οὗ ἰδὲ πραγματικὴν σημείωσιν εἰς § 16.—*tollitur* ἐν τοῖς Χρονικοῖς (*Annales*) τοῦ Ἐννίου, ὃν ὁ Κάτων ὁ πρεσβύτερος εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ φέρει εἰς Ρώμην *tollo* ἐξαίρω, ἐπαινῶ—*populi Romani rebus* εἰς τὰ πράγματα, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ῥωμ. λαοῦ.

Maximi, Marcelli, Fulvii ἄνδρες οἷος ἦτο ὁ Μάξιμος, ὁ Μάρκελλος, ὁ Φούλβιος—*decorantur* ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Ἐννίου, *decoro* κοσμῶ, ἐπαινῶ—*ergo* λοιπὸν—*Rudinum hominem* καίπερ ἄνθρωπον ἐκ τῆς πόλεως Ῥωδαιῶν, ἰδὲ σημ. πραγματικὴν εἰς §. 18. — *in civitatem recipio aliquem* δέχομαί τινα ὡς συμπολίτην, κάμνω συμπολίτην μου μὲ ὅλα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου—*multis civitatibus* ἀφαίρ. ποιητ. αἰτίου—*in hac* δηλ. (*nostra*) *civitate*, ἐν Ῥώμῃ—*legibus* ἀφαίρ. τρόπου.

Β' πραγματικά.

§. 20. *Acroāma-atos*, ἀκρόαμα μὲ ἑλληνικὸν ὄνομα ἔλεγον οἱ Ῥωμαῖοι πᾶσαν μουσικὴν ἢ ῥητορικὴν ἀπαγγελίαν ἔντεχρον, διότι τὰς τοιαύτας ἀπαγγελίας εἰσήγαγον καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔκαμνον Ἕλληνας καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς ἀπαγγέλλοντας ἐκάλουν ἐπίσης *acroamata*.

L. Plotius ὁ πρῶτος ῥωμαῖος ἐν Ῥώμῃ λατινιστὴ διδάξας τὴν ῥητορικὴν τέχνην, ὅτε ὁ Κικέρων ἦτο παῖς, «*pueris nobis primus latine docere coepit L. Plotius quidam*», ὡς ἔγραφεν ὁ Κικέρων ἐν τινι ἐπιστολῇ του.

§. 21. *Mithridaticum bellum* ἐννοεῖ τὸν β' ἢ κατ' ἄλλον ὑπολογισμὸν γ' κατὰ Μιθραδάτου πόλεμον, τὸν ὁποῖον, ἀρξάμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 74 π. Χ. καὶ λήξαντα τῷ 64, διώκησεν ὁ Λεύκολλος ἀπὸ τοῦ 72—67.

Pontus ἐνταῦθα εἶναι ἡ χώρα, ἡ ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἄλως πέρα πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Ἀρμενίας καὶ πρὸς νότον μέχρι τῆς Καππαδοκίας τοῦ Πόντου βασιλεῖς, καθ' ὃν χρόνον οἱ Ῥωμαῖοι ἔθεσαν πόδα ἐπὶ τῆς Ἀσίας, ἦσαν οἱ Μιθραδάται (Μιθραδάτης ὁ Φιλοπά-

τωρ καὶ Φιλάδελφος, 169 — 150 π. Χ., Μιθρ. ὁ Εὐεργέτης 150 — 120, Μ. ὁ Εὐπάτωρ 111—63 π. Χ.).

Armeniorum copias fudit ὑπαινίσσεται τὴν παρὰ τὰ Τιγράνῳ κερτα ἐν ἔτει 69 π. Χ. νίκην τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Μιθραδάτου, βασιλέως δὲ τῆς Ἀρμενίας Τιγράνου, παρὰ πᾶσαν τὴν εἰκοσαπλασίαν δύναμιν τούτου (innumerabilis copias) — urbem amicissimam Cyzicenorū... servatam ἐννοεῖ τὴν ἐν ἔτει 72 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Λευκόλλου διάσωσιν τῆς Κυζίκου πολιορκουμένης ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης ὑπὸ τοῦ Μιθραδάτου· ἢ Κυζίκος ἐπὶ νησίδος ἐν τῇ Προποντίδι κειμένη ἦτο σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων (amicissima).

Apud Tenedum... περὶ τῆς παρὰ τὴν Τένεδον ναυμαχίας ἱστορεῖ ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Λευκόλλου, κεφ. 3 ὅτι ὁ Λευκόλλος «Ροδιακῆς πεντήρους ἐπιβεβηκώς, ἧς ἐναύαρχε Δημαγόρας, ἀνὴρ εὖνους τε Ῥωμαίοις καὶ θαλασσίων ἀγῶνων ἐμπειρότατος... πολλὰ δράσας ἄξια λόγου τρέπεται τοὺς πολεμίους...».

§. 22 Africanus superior εἶναι ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων Ἀφρικανὸς ὁ πρεσβύτερος, 235—183 π. Χ.

Putatur... ex marmore ἐν τῷ οἰκογενειακῷ τάφῳ τῶν Σκιπίωνων ἦσαν τρία ἐκ μαρμάρου ἀγάλματα ἄνευ ἐπιγραφῆς τινος· ἐκ τούτων ἐλέγοντο τὰ μὲν δύο ὅτι ἦσαν τὸ μὲν τοῦ Ποπλίου Κορνηλίου Σκιπίωνος τὸ δὲ τοῦ Λευκίου Κορνηλίου Σκιπίωνος· τὸ δὲ τρίτον ὅτι ἦτο τοῦ ποιητοῦ Ἐννίου. Εἶναι γνωστὴ καὶ ἄλλοθεν ἡ συνθήκη παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις νὰ θάπτονται ἐν τῷ οἰκογενειακῷ τάφῳ καὶ φίλοι τῆς οἰκογενείας.

Maximi ὑπαινίσσεται τὸν Κόιντον Φάβιον Μάξιμον τὸν Μελλητὴν Q. Fabius Maximus Cunctator, ὅστις ἐπωνομάσθη *θυροδός* τῆς Ρώμης καὶ περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἐννιος ἔλεγεν ἐν τῷ ποιήματί του Annales : «unus homo nobis cunctando restituit rem. Non enim rumores ponebat ante salutem; ergo postque magisque viri nunc gloria claret :»—Εἶναι ὁ γνωστὸς ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας ἀντίπαλος τοῦ Ἀννίβα.

Marcelli ὑπαινίσσεται τὸν Μάρκον Κλαύδιον Μάρκελλον (M. Claudius Marcellus) τὸν ἐπικληθέντα *ξίφος* τῆς Ῥώμης· ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συμπολεμιστὴν καὶ συνάρχοντα τοῦ Μαξίμου κατὰ τοῦ Ἀννίβα, νικήσαντα τοῦτον παρὰ τὴν Νῶλαν (215 π. Χ.) καὶ κυριεύσαντα τὰς Συρακούσας (212).

Fulvii: Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Φουλουίων (gens Fulvia) ὀνομαστός κατὰ τὸν Β' Καρχηδονικὸν πόλεμον ἐγένετο ὁ Q. Fulvius Flaccus, τετράκις ὑπατεύσας καὶ τὴν Καπύην ἀνακτήσας. Τούτου ἀκόμη ὀνομαστότερος ἐγένετο ὁ M. Fulvius Nobilior, ὅστις ὡς ὕπατος τῷ 189 ὑπέταξε τὴν Αἰτωλίαν· τοῦτον ἠκολούθησε τότε καὶ ὁ Ἔννιος εἰς τὴν ἐκστρατείαν, καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Q. Fulvius Nobilior ἔλαβε τὸ δικαίωμα τοῦ Ῥωμαίου πολίτου.

Rudinum—Heracliensem ἢ Ἡράκλεια ἦτο ἀσυνγκρίτως σημαντικώτερα τῶν Ῥωδαίων.

§§. 23—24

Α' γραμματικάι.

ex graecis versibus ἐκ τούτων ἐννοεῖται ὅτι ὁ Ἀρχίας ἐποίει ἐν ἑλληνικῇ πάντοτε γλώσση—percipio fructum λαμβάνω, δρέπω καρπὸν—in omnibus fere gentibus: εἰ καὶ διὰ τοῦ fere περιορίζεται πως ἡ ἔννοια τοῦ omnibus, εἶναι ὅμως ὑπερβολὴ τὸ λεγόμενον, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὠμιλεῖτο σχεδὸν πανταχοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπερβολὴ ὄχι πολὺ ἀντιληπτῆ· ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα τότε διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ διὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων ἐκείνου ἦτο διαδεδομένη εἰς μέγα μέρος τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ, ἐν ᾗ ἡ Λατινικὴ τότε ὠμιλεῖτο ὄχι πολὺ ὑπὲρ τὰ στενὰ ὄρια τοῦ Λατίου. Δὲν εἶναι ἀμφίβολον ὅτι ὁ Κικέρων περιλαμβάνει καὶ τὴν πόλιν Ῥώμην εἰς τὰς gentes ἐκεῖνας, in quibus Graeca legebantur· διότι ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἕλληνες διδάσκαλοι πολλοὶ τότε ἦσαν, καὶ ὁμαῖοι πολλοὶ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ διδάσκωνται τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ νὰ μελετῶσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα (φιλολογία).

Ἐπίσης ὑπερβολὴ εἶναι καὶ τὸ ὀλίγον κατωτέρω λεγόμενον: res eae quas gessimus, orbis terrae regionibus definiuntur, ἀλλ' αἱ πρόσοφατοι κατὰ τοῦ Μιθραδάτου ἐν Ἀσίᾳ καὶ κατὰ τοῦ Σερτωρίου ἐν Ἰσπανίᾳ πρότερον νῆκαι τοῦ Πομπηίου, δι' ὧν ἐπεξετάθη ἔτι μᾶλλον ἢ ὁωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ μετριάζουν καὶ τὴν ὑπερβολὴν ταύτην.

Exiguus sane τὰ ὁποῖα βεβαίως εἶναι στενὰ—contineo suis finibus περιορίζω ἐντὸς τῶν ἰδίων ὁρίων—orbis-is ὁ κύκλος, orbis terrae ὁ κύκλος τῆς γῆς, ἡ οἰκουμένη—regio-ionis ἐνταῦθα=terminus, τέρμα, ὄριον—definitio ὁρίζω—quo (ἐκεῖ) ὅπου—eodem εἰς τὸ αὐτὸ μέρος—pervenio φθάνω.

Quod dicit—cum... tum καὶ... καὶ—ipsis populis dot. χαριστ. εἰς

τὸ *ampla sunt* ὁ Κικέρων ἐκφράζει γενικὴν διὰ πάντα λαὸν (διὰ τοῦτο ἔθθηκε πληθυντ. ἀριθμὸν) τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐξύμνησις τῶν ἡρωικῶν πράξεων εἶναι τιμητικὸν δι' αὐτὸν (*haec ampla sunt*) *amplius-a-um* εὐκλεῆς, τιμητικός—*iis certe, qui de vita dimicant gloriae causa* δι' ἐκείνους βεβαίως οἱ ὅποιοι διακινδυνεύουν τὴν ζωὴν τῶν χάριν δόξης—*hoc* τὸ γένος τῆς δεικτικῆς ἀντωνυμίας συνεφώνησε πρὸς τὸ γένος τοῦ κατηγορουμένου *incitamentum—periculorum et laborum incitamentum* κινδύνων καὶ πόνων, ἀγώνων, παρόρμημα, ἐλατήριο ἐῖς τὸ ὑπομεῖναι κινδύνους καὶ πόνους.

§. 24. *scriptores rerum* ἱστορικοὶ συγγραφεῖς, ὡς γράφοντες γεγονότα, *res gestas*. Τοιούτους *scriptores rerum suarum* ἀναφέρεται ὅτι εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸν Ἀριστόβουλον, τὸν Πτολεμαῖον, τὸν Ἀναξιμένην, τὸν Καλλισθένην, Ὀνησίκριτον, Νέαρχον, Κλείταρχον, τὸν ποιητὴν Χοιρίλον καὶ ἄλλους.—*atque is tamen ἐν τούτοις καὶ αὐτὸς—cum* ὅτε—*adsto ad tumultum* ἴσταμαι παρὰ τὸν τάφον—*o fortunate...* πρβλ. Πλουταρχ. β. Ἀλεξανδρ. κεφ. 15: *μακαρίσας αὐτὸν ὅτι καὶ ζῶν φίλου πιστοῦ καὶ τελευτήσας μεγάλου κήρυκος ἔτυχεν*—*qui...* ἵνενερῖς ἀναφορ. αἰτιολ. πρότασις.

Contego κατακαλύπτω — *obruo* καταχώννυμι — *noster hic magnus* ἐννοεῖ τὸν Γνωστὸν Πομπήιον, ὃν ἐπίση; Μέγαν ἢ ἱστορία ἐπωνόμασεν. Ὁρθῶς παρατηρεῖ ὁ σχολίαστῆς τοῦ Κικέρωνος, ὅτι ἀφ' οὗ ὁ ῥήτωρ ἀνέφερε τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον (*magnus ille Alexander*) ἐκ τῆς κοινῆς προσωνυμίας τοῦ Μεγάλου ἐμνήσθη καὶ τοῦ Πομπηίου (*noster hic Magnus*)—*cum virtute fortunam adaequo* πρὸς τὴν ἀρετὴν ἴσην καὶ τὴν εὐτυχίαν κτῶμαι, δηλ. γίνομαι τόσον εὐτυχῆς, ὅσον εἶμαι καὶ καλός, ἱκανός στρατηγός, πολιτικός. . . λέγει ταῦτα διότι πολλοὶ μεγάλοι ἄνδρες ἔχοντες ἀρετὴν, ἱκανότητα μεγάλην, δὲν ἔχουν καὶ εὐτυχίαν ἴσην πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν, π. χ. ὁ Ἀντίβας εἶχε *virtutem maximam*, ἀλλ' ὄχι καὶ *fortunam* ἴσην μέχρι τέλους. Ἐντεῦθεν καὶ τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο: *magnos viros virtute, non fortuna metimur—contio militum* συναγωγὴ στρατιωτῶν.

civitate dono aliquem διὰ πολιτείας δωροῦμαι, τιμῶ τινα, κάμνω τινὰ πολίτην τιμῆς ἕνεκα καὶ ἀρετῆς—*nostri illi fortes*. . . ἐννοεῖ τοὺς ῥωμαίους ἐκείνους στρατιώτας, ὧν ἐνώπιον ὁ Πομπήιος ἐτίμησε διὰ πολιτείας τὸν Θεοφάνην—*dulcedine quadam* ἀφαιρ. ποιητ. αἰτίου εἰς

τὸ commoti—dulcedo ἡδονὴ—gloriae γεν. ὑποκειμ. εἰς τὸ dulcedine—illud=a Pompeio Theophani donatam civitatem.

Β'. πραγματικά.

Sigeum—Σίγειον, ἀκρωτήριο τῆς Τροίας (δεξιᾷ τῷ εἰσπλέοντι εἰς τὸν Ἑλλησποντον) ἐφ' οὗ ἦτο ὁ τάφος τοῦ Ἀχιλλέως, παρ' αὐτὸν καὶ τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Ἀντιλόχου.

Theophanes Mytilenaeus, ἱστορικός, φίλος καὶ σύμβουλος τοῦ Πομπηίου, ἀκολουθήσας εἰς πολλὰς ἐκστρατείας, ἀκόμη καὶ ἐν τῷ πρὸς τὸν Καίσαρα ἐμφυλίῳ πολέμῳ. Ὅχι μόνον αὐτὸς ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ Πομπηίου πᾶσαν τιμὴν, ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μᾶρκος Πομπήιος ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ τοῦ Τιβερίου.

§§. 25—26.

Α' γραμματικά.

§. 25. credo... credo εἰρωνικῶς—Hispanos et Gallos ὑπαινίσσεται τὸν ἐκ Μασσαλίας (Gallos) Ἀρίστωνα καὶ τινὰς ἐκ Γαδείρων (Hispanos), εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Σύλλας παρέσχε πολιτείαν. Ὁ ἐκ Μασσαλίας Ἀρίστων ἦτο πιθανώτατα Ἕλλην, ἀλλ' ὁ Κικέρων ἐχαρακτήρισεν ὡς Γαλάτην, ἵνα μὴ ἐξισώσῃ αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀρχίαν—petentem = si peteret ἢ si petisset—repudio ἀποκρούω, ἀπορρίπτω—quem δηλ. Sullam—in contione ἐν τινι συναγωγῇ πολιτῶν, καθ' ἣν ὁ Σύλλας ἐπὶ βήματος καθεζόμενος (Πλούτ. Συλλ. 33) ἐπώλει εἰς δημοπρασίαν,—πρβλ. κατωτέρω: ex iis rebus, quas tum vendebat—, τὰς περιουσίας τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ προγεγραμμένων πολιτῶν.

Fecisset ἢ ὑποτακτ. καθ' ἔλξιν πρὸς τὴν προηγουμένην subiecisset—(epigramma) alternis versibus ἀφαιρ. ἰδιότης: διὰ τούτων ἐννοεῖ ποίημα μὲ ἐλεγειακὸν μέτρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἓνα ἐξάμετρον στίχον διαδέχεται εἰς πεντάμετρος ἢ μᾶλλον ἕτερος ἐξάμετρος, τοῦ ὁποίου ὁ τρίτος καὶ ὁ ἕκτος ποῦς ἔχουν μόνον τὴν θέσιν, ἐλλείπει δὲ πάντοτε ἢ ἄρσις: $\frac{1}{\text{uu}}$, $\frac{1}{\text{uu}}$, $\frac{1}{\text{||}}$ $\frac{1}{\text{uu}}$, $\frac{1}{\text{uu}}$, $\frac{1}{\text{}}$, οὗτοι εἶναι οἱ alterni versus, στίχοι ἀμοιβαῖοι, ἀμοιβαίως διαδεχόμενοι ἀλλήλους. Ἡ ἐννοια ὅλου τούτου τοῦ χωρίου εἶναι ἡ ἐξῆς: Τὸ μικρὸν ποίημα, ὅπερ ὁ ποιητὴς ἐκείνος ὑπέβαλεν εἰς τὸν Σύλλαν μόνας ἀρετὰς εἶχεν ὅτι ἦτο εἰς ἐλεγειακὸν μέτρον καὶ εἰς στίχους ὁπωσδήποτε μακροῦς: λέγονται δὲ ταῦτα πάντοτε μετὰ εἰρωνείας.

Iubere ἐξαρκάται ἐκ τοῦ vidimus—ei, δηλ. malo poetae—tribui

ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ iubere—ea condicione ὑπὸ τὸν ὄρον (τοῦτον)— ne quid... scriberet ἐπεξήγησις τοῦ ea condicione, δηλ. νὰ μὴ...

Qui sedulitatem.... duxerit (ἐκεῖνος) ὅστις... ἔκρινε—sedulitas ὑπερβολικὴ προθυμία τοῦ νὰ φανῇ τις εὐάρεστος εἰς τινα ἐννοεῖται ὅτι αὐτὴ ἢ προθυμία ἢ ὑπερβολικὴ κατανατᾶ ἐνόησις διὰ τὸ πρόσωπον, ὅπερ θέλει τις νὰ ὑπηρετήσῃ—duxerit παρακείμ. ὑποτακτ.—tamen ἐν τούτοις, δηλ. μολονότι τὸ δοθὲν βραβεῖον ἦτο σπουδαῖον—huic, δηλ. Archiae — ingenium ποιητικὴ ἰδιοφυΐα, — in scribendo ἀνήκει καὶ εἰς τὸ virtutem καὶ τὸ coriam' virtus in scribendo ποιητικὴ δύναμις —coria in scribendo ἀδρότης ἐν τῇ παραστάσει, ποικίλη εὐχέρεια τοῦ παριστάνειν.

§. 26. a Q. Met. παρὰ τοῦ... ἰδὲ σημείωσιν εἰς §. 6 πραγματικὴν— civitate... donavit κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ ἀνθυπατείας του (79—71 π. X.) — per se δι' ἑαυτοῦ, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ δι' ἄλλον τινός—per Lucullos διὰ (μέσου) τῶν... ὑπαινίσσεται τὴν συγγένειαν, τὴν ὁποίαν εἶχον οἱ Λευκόλλοι μὲ τὸν Κόιντον Μέτελλον Πίον ἢ μήτηρ τῶν Λευκόλλων Caecilia ἦτο θεία τοῦ Κοίντου (Καικιλίου) Μετέλλου Πίου. — impetro κατορθῶνω, ἐπιτυγχάνω usque coτύσον πολὺ — cuperet ἢ ὑποτακτικὴ, διότι ἐν τῇ προτάσει ἦτις εἰσάγεται διὰ τοῦ praesertim cum..., praesertim qui... κανονικῶς τίθεται ὑποτακτικὴ—de suis rebus scribi νὰ γράφουν (ποιήματα, ἱστορίαν) διὰ τὰς πράξεις του—Cordubae ἐν Κορδύβῃ — natis poetis δοτ. χαριστ. εἰς τὸ dederet aures' natis μετοχὴ τοῦ nascor—pingue quiddam... peregrinum παράθεσις εἰς τὸ Cordubae natis poetis' pingue sonare et peregrinum παχὺ (χονδροειδές) ἤχειν καὶ ξένον λέγεται διὰ τὴν ὄχι λεπτὴν ὀμιλίαν τῶν Ἰσπανῶν, ἢ ὁποία ἐξένιζεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους -- aures meas dedo poetis παρέχω ἀκοὴν εἰς ποιητάς, ἀκούω ποιητὰς ἀπαγγέλλοντας ποιήματά των.

Β' πραγματικῆ.

25 ab aliquo imperatore civitate donaretur ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ἐλευθέρως πολιτείας τὸ δικαίωμα τοῦ παρέχειν ἄλλοδαπῷ τινι πολιτείαν ἐν Ῥώμῃ ἀνῆκεν εἰς τὸν λαόν, ὅστις συγκαλούμενος ἀπεφάσιζε διὰ δημοψηφίσματος (plebiscitum) κατ' ἐξίαιρσιν ἐδόθη τὸ δικαίωμα τοῦτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ εἰς ἄρχοντάς τινας, π. χ. εἰς τὸν Μάριον καὶ τὸν Πομπήιον ἄλλοι ἄρχοντες, ὡς ὁ Σύλλας, ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἔκαμαν

χρησιν τοῦ δικαιώματος τούτου ἀνθαίρετον, χωρὶς νὰ δοθῇ αὐτοῖς τοῦτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Corduba ἢ Cordova Κορδύβη πόλις ἐν Ἰσπανίᾳ μεγάλη ἐμπορικῆ, πολλάκις ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ἀναμειχθεῖσα.

§§ 26—27.

Α' γραμματικά.

26. Dissimulo aliquid πρᾶγμα τι ὅπερ ἔχω προσποιοῦμαι ὅτι δὲν ἔχω, ἀποκρύπτω τι, ἀντίθ. simulo aliquid προσποιοῦμαι ὅτι ἔχω τι ὅπερ δὲν ἔχω — obscuro aliquid ἀποκρύπτω τι — prae me fero πρὸ ἔμαντοῦ φέρω, πρᾶγμα ὅπερ ἔχω δὲν ἀποκρύπτω ὅτι ἔχω—trahor σύρομαι — studio ἀφαιρ. ποιητ. αἰτ. studium ἔφρσεις, ἐπιθυμία — optimus quisque πᾶς ἄριστος — gloria ἀφαιρ. ποιητ. αἰτ. — ducor ἄγομαι, φέρομαι—contemno—tempus... καταφρονῶ — inscribo nomen meum ἐπιγράφω (ἐπὶ βιβλίου...) τὸ ὄνομά μου ὁ Κικέρων μετὰ δηκτικότητος λέγει ὅτι οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἶναι δεινότατοι κατήγοροι τῆς δόξης, ἐν τούτοις αὐτοὶ ἐπιγράφουν τὸ ὄνομά των εἰς τὰς συγγραφὰς ἐκείνας, θηρεύοντες δι' αὐτοῦ τὴν δόξαν ἄλλως δὲν θὰ ἐπέγραφον τὸ ὄνομά των.

Praedicatio ἐγκωμισμὸς—nobilitas εὐφημία—praedicari νὰ γίνεταί εὐφημος λόγος, συνων. nominari εὐφημῆσθαι, ἐπινεῖσθαι.

§ 27. Decimus quidem Brutus π. χ. ὁ Δέκ. Βρούτος—Dec. Brutus, summus vir et (summus) imperator—Accii, amicissimi sui ὁ Κικέρων συνηθίζει πολὺ, ὅταν διὰ πρώτην μάλιστα φορὰν μνημονεύῃ ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ ὀνομαστόν τινα ἄνδρα ῥωμαῖον, νὰ χαρακτηρίσῃ τοῦτον διὰ τινος παραθέσεως ἰδὲ § 9. 16. 21. 26—carminibus... exornavit suorum φαίνεται ὅτι ὁ Ἄκκιος ἐν ταῖς τραγωδίαις του ὕμνει τὰς πράξεις τοῦ Βρούτου, ὅστις ῥήσεις τινὰς ἐξ αὐτῶν τῶν τραγωδιῶν ἐπέγραψεν εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ ἐκ τῶν λαφύρων ἰδρυθέντων ναῶν καὶ ἐπὶ ἄλλων μνημείων—iam vero ἐπίσης—qui cum Aetolis... Fulvius ἰδὲ σημ. πραγματ. εἰς § 22.—Ennio comite ἀφαιρ. ἀπόλ.—non dubitavit conservare δὲν ἐδίστασε νὰ...—Martis manubias τὰ τοῦ Ἄρεως, τὰ πολεμικὰ λάφυρα—Mysis δοτ. χαρ.—consecro ἀφιερῶ—Martis manubias Mysis παρήχησις (allitteratio) διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ γράμματος m—in qua urbe ἐν ἣ πόλει, δηλ. ἐν Ῥώμῃ—prope armati σχεδὸν ἀκόμη ὠπλισμένοι, δηλ. ὄχι πολὺ μετὰ

τήν ἐκ τῆς νικηφόρου ἐκστρατείας εἰς Ῥώμην θριαμβευτικὴν ἐπάνοδόν των—*delubra τὰ ἱερὰ—colo περιποιῶμαι, κοσμῶ—in ea, urbe—togati iudices ἀντιτίθενται πρὸς τοὺς armatos (paludatos) imperatores—abhorreo ἐκ φρίκης ἀποστρέφω τὸ πρόσωπον.*

Β'. πραγματικά.

§ 27. Junius Brutus ὕπατος τὸ 135 π. Χ., διεξήγαγεν ἐπιτυχῶς ἀγῶνα κατὰ τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ Λυσιτανῶν (σημ. Πορτογάλων) καὶ ὑπέταξε τοὺς τέως ἀκαταβλήτους Callaecos ἢ Gallaecos, ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Ἰσπανίᾳ, ὅθεν καὶ τὴν προσωνομίαν Gallaecus ἔλαβε.

L. Accius (170—90 π. Χ.) ἐκ τῶν ὀνομαστοτάτων Ῥωμαίων τραγικῶν ποιητῶν.

Martis manubias Musis consecrare ὁ M. Fulvius Nobilior ἔκτισε ναὸν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῶν Μουσῶν ἐν τῷ Φλαμίνιῳ Ἱπποδρόμῳ (Circus Flaminius) καὶ ἐκόσμησε τοῦτον διὰ πολλῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων; ὧν τὰ πλεῖστα ἐκ τῆς κυριευθείσης Αἰτωλικῆς πόλεως Ἀμβρακίας μετέφερε.

Toga ἦτο τὸ πολιτικόν, τὸ ἐν εἰρήνῃ ἐπίσημον ἔθνικόν τῶν Ῥωμαίων ἔνδυμα, paludamentum δὲ τὸ ἐν ἐκστρατεία, τὸ ἐν πολέμῳ.

§§. 28—30

Α' γραμματικά.

§. 28. id δηλ. non a Musarum honore et a poetarum salute abhorrere ἢ (καταφατικῶς) poetas colere—me indico δεικνύω ἑμαυτὸν οἷος πράγματι εἶμαι, ἀποκαλύπτω τὰ αἰσθημάτά μου—amor gloriae φιλοδοξία—honestus εὐγενής—confiteor vobis ἔξομολογοῦμαι εἰς ὑμᾶς—nam δηλαδή—quas res nos... gessimus ὑπαινίσσεται τὴν ἀνακάλυψιν καὶ καταστολὴν τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα — attingo aliquid versibus ἐπιχειρῶ νὰ ὑμνήσω τι διὰ στίχων—Inchoo ἢ inchoo ἀρχίζω—quibus (versibus) auditis τούτους δὲ τοὺς στίχους ἀκούσας ἐγώ—quod διότι—ad perficiendum πρὸς τὸ ..., perficio ἄγω εἰς πέρας ἔργον τι ἐπιχειρηθὲν—merces laborum periculorumque ἀμοιβή διὰ τοὺς ...—praeter hanc δηλ. mercedem παρατήρησον τὴν διάφορόν σημασίαν τῶν γενικῶν τῶν ἀπὸ τοῦ mercedem ἕξαρωμένων, merces lab. periculorumque γεν. ἀντικειμ., merces laudis et gloriae γεν. ἐπεξηγητικά.

Qua δηλ. mercede—detraho ἀποσπῶ, ἀφαιρῶ—quid est quod ...?

τί ὑπάρχει διὰ τὸ ὁποῖον ... ; ῥητορικὴ ἐρώτησις = nihil est quod ... — curriculum — ἰ ὁ δρόμος, ἡ σταδιοδρομία — exerceamus μετὰ τὰς φράσεις quid est quod, ... nihil est quod ... καὶ ἄλλας ὁμοίας ἀκολουθεῖ συνήθως ὑποτακτικῆ· exerceo me in laboribus καταπονῶ ἔμμαντὸν ἐν τοῖς πόνοις.

§. 29 animus praesentit ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου (ἤδη ζῶντος) προαισθάνεται — in posterum εἰς τὸν ὕστερον, τὸν μετὰ θάνατον χρόνον — regionibus = finibus, ὁρίοις — circumscribo περιγράφω, περιορίζω — eisdem δηλ. regionibus — termino τεματίζω, τελειώνω — tantis lab. διὰ τόσον μεγάλων ... — tot curis vigiliisque ὑπὸ τοσοῦτων ... vigiliae ἡ ἀγρυπνία — angor πνίγομαι, βασανίζομαι — nunc = nunc vero, ἀλλὰ τώρα — insideo ἐπικάθημαι virtus εὐγενὲς ἐλατήριον — gloriae stimulis διὰ τῶν κέντρων τῆς δόξης — non esse dimittendam ὅτι δὲν πρέπει . . . dimitto ἀφήνω νὰ ἀπέλθῃ, ἀφανισθῇ — cum omni posteritate adaequo commemorationem nominis mei τὴν μνήμην τοῦ ὀνοματός μου ἐξιῶ πρὸς ἅπαντα τὸν μέλλοντα χρόνον, τ. ἔ. ἀπαθανατίζω τὸ ὄνομά μου.

§ 30. an vero ἢ μήπως — parvi animi γεν. ἰδιότητος, μικρᾶς διανοίας, ἀντιλήψεως — videamur εἶναι coniunct. potentialis — qui... versamur οἱ ἀναστρεφόμενοι, ἀσχολούμενοι — ut, cum ὥστε, ἐν ᾧ — spiritum ducō ἀναπνέω, παίρνω ἀναπνοήν — ut... arbitremur ὥστε νὰ... — non animorum simulacra, sed corporum παράθεσις εἰς τὸ statuas et imagines, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι τῶν ψυχῶν... — studiose φιλοτίμως, ἐπιμελῶς. Πρὸς τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα παράβαλε καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους λεγόμενα Ἐὐαγορ. 73: ἡγοῦμαι μὲν καλὰ εἶναι μνημεῖα καὶ τὰς τῶν σωμάτων εἰκόνας, πολὺ μέντοι πλείονος ἀξίας τὰς τῶν πράξεων καὶ τῆς διανοίας, ἃς ἐν τοῖς λόγοις ἂν τις μόνον τοῖς τεχνικῶς ἔχουσι θεωρήσειεν — effigiem consiliorum ac virtutum ἡ ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὸ ἀνωτέρω simulacra corporum — multo malo πολὺ προτιμῶ — effigiem summis ingeniis expressam et politam εἰκόνα ἐκτυπωθεῖσαν ὑπὸ μεγίστων καλλιτεχνῶν summa ingenia = viri summo ingenio praediti ἐννοοῦνται οἱ ἀριστοτέχνη, ποιηταί, ἱστορικοὶ συγγραφεῖς, ζωγράφοι, ἀγαλματοποιοὶ κ.άτ. Τὸ exprimere λέγεται κυρίως περὶ τῶν ἔργων τῆς πλαστικῆς — polio effigiem ἐπεξεργάζομαι εἰκόνα μὲ λεπτότητα πολλήν.

Ego vero ἐγὼ μὰ τὴν ἀλήθειαν — omnia ἀντικεῖμ. τοῦ spargere —

in gerendo ἐν τῷ πράττειν, ὅτε ἔπραττον αὐτά, cum ea gerebam — me ὑποκείμ. τοῦ spargere καὶ disseminare—in memoriam sempiternam εἰς μνήμην αἰωνίαν—orbis (terrae) γεν. ὑποκείμ.—haec vero δηλ. memoria—sive... sive... εἴτε... εἴτε... (ἀδιάφορον ποῖον ἐκ τῶν δύο θὰ συμβῆ)—afutura est (absum) μέλλει νὰ ἐκλίπη—ut sapientissimi homines putaverunt ἐννοεῖ τοὺς φιλοσόφους Πυθαγόραν, Σωκράτην, Πλάτωνα, ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐπίστευον καὶ ἐδίδασκον τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς—pertineo διήκω, φθάνω—nunc quidem certe τώρα ὁμῶς ἀσφαλῶς—cogitatione quadam speque διὰ τοῦ προστιθεμένου spe διασαφεῖται τὸ γενικωτέρας ἐννοίας cogitatione.

§§. 31—32.

(Ἐπίλογος)

Α' γραμματικά.

§. 31. Conservo σώζω (διὰ τῆς ψήφου μου)—pudore eo ἀφαιρ. ἰδιότ., pudor αἰδώς, σωφροσύνη, ἐντιμότης — quem, pudorem — comprobo ἐπιδοκιμάζω, ἐπαινῶ—cum... tum καὶ... καὶ—dignitate, vetustate ἀφαιρετ. ποιητ. αἰτ. dignitas εἶναι ἡ ἀξίωσις, ἡ μεγάλη θέσις, ἣν ἔχει τις ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῆς κοινωνίας· ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ ὑπαινίσσεται τὴν ὑπόληψιν τοῦ Ἀρχίου παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῦ Λευκόλλοις καὶ ἄλλοις — vetustas ἡ παλαιότης, ἡ πολυχρονιότης, τὸ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπάρχον· καὶ τοῦτο βεβαίως μαρτυρεῖ τὴν ἀξίαν καὶ ἐντιμότητα τοῦ Ἀρχίου· ἂν οὗτος ἦτο ἀνάξιός τις ἢ κακοῦ χαρακτήρος, δὲν θὰ διήρκει ἐπὶ τοσαῦτα, περὶ τὰ τεσσαράκοντα, ἔτη ἢ φιλία καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἐκτίμησις ἐπιφανῶν Ῥωμαίων ἀνδρῶν — ingenio tanto ἀφαιρ. ἰδιότ. — convenit = decet, προσήκει — existimo κρίνω, νομίζω — (id)quod αὐτὸ τὸ ὅποῖον, ὑποκείμ. τοῦ esse — ingeniis ἀφαιρ. ποιητ. αἰτ. εἰς τὸ expetitum esse· ὑπαινίσσεται ὁ ῥήτωρ τὸ γεγονός, ὅτι τὸν Ἀρχίαν ἐδέχθησαν καὶ ἐτίμησαν καὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς οἴκοι καὶ μάλιστα ὁ τῶν Λευκόλλων· ἰδὲ τὰ ἐν §§. 5 καὶ 6 λεγόμενα. causā... eiusmodi ἀφαιρ. ἰδιότητος· τὸ eiusmodi ἀντὶ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ εἰς τὸ causā causa ἡ ὑπόθεσις, ὁ χαρακτήρ τῆς ὑποθέσεως — beneficio legis ὑπὸ τοῦ εὐεργετήματος τοῦ νόμου (lex Plautia Papiria) § 7—auctoritate municipii ὑπὸ τοῦ κύρους τῆς ἰσοτελοῦς πόλεως (Ἡρακλείας) §. 8—tabulis Metelli §. 9—comprobo βεβαιῶ, ἀποδεικνύω — commendatio δωρεά, ἰδὲ §. 18 ἐν τέλει: Ennius sanctos appel-

lat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere *commendati* nobis esse videantur—ornavit ἐν. suis versibus, ἢ suis carminibus—his recentibus periculis ὑπαινίσσεται τοὺς ἐκ τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα κινδύνους—aeternum testimonium laudis αἰώνιον μαρτύριον ἀρετῆς, ἀξιεπαίνου πράξεως, διότι θὰ ὑμνηθῆ ἐν αὐτῷ ἡ ἀρετὴ ἐκείνων, οἵτινες ἀπέκρουσαν ἀπὸ τῆς πολιτείας τηλικούτον κίνδυνον.

Ex eo numero, qui sunt—ex eorum numero, ex iis, qui sunt—habeor sanctus νομίζομαι ἱερός, §. 18 τέλ.—ita-que dicti (sunt) καὶ οὕτω . . . —humanitas φιλανθρωπία, ἀνθρωπισμός.

§. 32 pro mea consuetudine κατὰ τὴν συνήθειάν μου—confido πέποιθα—probata ἀποδεκτὰ—aliena a forensi iudicialique consuetudine ἀλλότρια ἀτὸ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ τοῖς δικαστηρίοις συνηθιζομένων—de ipso studio περὶ τῆς σπουδῆς αὐτῆς, περὶ τῆς ἀξίας δηλ. τῆς ποιήσεως καὶ τῶν γραμμάτων καθόλου—in bonam partem accipio ἀποδέχομαι εὐαρέστως καὶ ἐπιδοκιμάζω, παίρνω ἀπὸ καλό, μου κάμνονν καλὴν ἐντύπωσιν.—

Qui iudicium exercet ὁ προεδρεύων τοῦ δικαστηρίου, ὁ πραιτωρ, ὅστις τότε ἦτο ὁ ἀδελφὸς τοῦ Κικέρωνος; Q. Tullius Cicero· ἰδὲ σημ. πραγμ. εἰς § 3.

Διόρθωτον

Ἐν σελ. 23 στιχ. τελευταίον Μιθραδάτου.

Ἰωάννης Θεωδοσίδης
Γεν. Προμαχίον. 1469

Ἐπιτομὴ Βραχέων

ΜΑΡΚΟΥ ΤΥΛΛΙΟΥ ΚΙΚΕΡΩΝΟΣ

Ο

ΥΠΕΡ ΑΡΧΙΟΥ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΘΕΙΣ

ὑπὸ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ Α. ΚΑΚΡΙΑΝ

ΚΑΙ

ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΓΚΡΙΘΕΙΣ

ΕΙΣ ΧΡΗΣΙΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

Σ Σ Σ

Τμήμα βιβλίου. δαγ. 2.
βιβλίου. 455
Εργαστ. δαγ. 462
Δδ. κωδ. 6. 1921

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Γ. Η. ΚΑΛΕΡΙΗ & ΣΙΑΣ

22 - ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ - 22

1921

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

Γραμματική καὶ συντακτικὸν τῆς Λατινικῆς γλώσσης.

Lhomond viri illustres

Κικέρωνος λόγοι δ' Γ' καὶ δ' Δ' κατὰ Κατιλίνα.

Κικέρωνος Ἐπιστολαί.

Ὀβιδίου Μεταμορφώσεων ἐκλογαί.

Μετὰ
σχολίων

